

1185. K. 16.

D E

RE MEDICA

Dissertationes quatuor

THOMÆ SIMSONI,

Medicinæ & Anatomices, in Academia
SCOTORUM ad Fanum *Andreas*,
Professoris CANDOSSENSIS.

Omnino scientia ex Natura lumine potenda, non ex antiquitatis ob-
scuritate. Nec resert quid factum fuerit; illud videndum; quid
fieri possit. BACON. Impet. Philol.

Omnium magnarum artium, sicut arborum, altitudines delectant;
radices, stirpesque non istem. TULL. in Orat.

EDINBURGI,
In Ædibus Tho. RUDDIMANNI, M. DCC. XXVII.

2. АОГМД ГАМОНТ

ORNATISSIMO VIRO,

JACOBO,

Duci CANDOSSensi, &c.

Universitatis ad Fanum *Andreae*
Cancellario dignissimo :

Professionis ibidem Medicæ Conditori munifico;

PATRONO suo plurimū colendo, verendoque;

Has DISSERTATIONES MEDICAS,

tanquam frugum primitias,

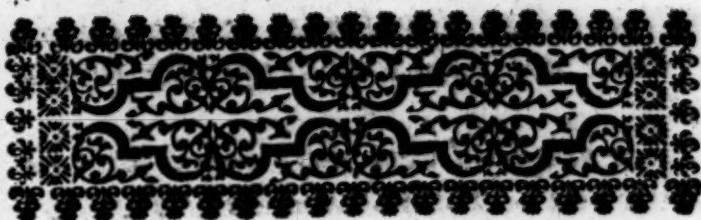
quā par est observantia,

dicat consecratque

Cliens devinctissimus,

THOMAS SIMSONUS.

WEDDINGCOURT

INGENUIS
MEDICORUM
FILIIS

S.

EN tibi, quisquis es qui Medicinam colis & prosequeris, libera quædam isthuc spectantia cogitata; unde scias nondum ita artem illam numeris esse absolutam suis, ut defutura sit materia, in qua & ingenium & industriam tuam abundantanter exerceas. Quamvis enim divinus HIPPOCRATES inter Græcos, elegans inter Latinos CELSUS, aliquique non pauci, cum veteres tum recentiores, viri egregie docti, multa cum laude, nec parvo labore, artem illam, pro suis quisque viribus, excolare contenderunt; multa tamen abduc ad perfectam con-

a

sum

summata magis disciplinam desiderantur.
multa adhuc supplenda, multa corri-
genda, nec pauca expurganda super-
sunt.

Hoc ut ostenderem, ante omnia mihi de
MATERIA MEDICA agendum censui,
quod ea pars omnium visa est infirmis-
sima, pessimisque adhuc accepta modis.
Licet enim non ita pridem solers HAR-
VEUS, reperta forte quādam majori-
bus ignotā sanguinis animalis rotā, no-
vam visus est munire viam ad veram
solidamque medicinę theoriam; pror-
susque jam inde alia obtinuit machinę
humanae explicatio: tamen, quod mire-
ris, adeo non mutata est, aut in meli-
us novata (pauca si excipias) veterum
praxis, ut potius ad eam, tanquam ad
aram sacram, tutamque veri normam,
à plerisque etiamcum provocetur, qui
in id ferè unum incumbunt, ut anti-
quam curandi rationem novis Anatо-
micorum experimentis illuscent atque
confirment: unde effectum est, ut ex-
quisitissima nobilissimaque recentiorum
inventa, quæ lucem sanè haud vulga-
rem medicinę feneratura videbantur,
in meros abiérint fumos; dum unis an-
tiquorum placitis, nimium per se vagis

*& incertis, & cornandis commendandis-
que serviliter addicuntur.*

Sed quia fortasse petulantis esse hæc,
atque rei Medicæ nimis ignari, convi-
tia ducent, qui tot gloria remedia
singulis ferè morbis tam affabre accom-
modata in ore semper habent, laudant,
admirantur; quorum alia, si credis,
incident, alia dissolvant, variisque
modis mutent emendentque pravos hu-
mores corporis, quod, tanquam ad me-
tam sibi unicè propositam, nituntur con-
spirantque nunc omnia propemodum
Medicorum in morbis curandis vota &
consilia: ideo non ab re facturum me
putavi, si paulo diligentius considera-
rem, quæ quibus valetudinum indiciis
remedia vulgo adhibeantur, quamque
id consultò cogitatèque fiat: deinde
speciminis loco morbū illum nomina-
tim enucleandum subjicerem, quo nul-
lus omnium, nostri certè soli cœlique
homines, frequentius graviusque angit
& perturbat, cui, à causa effectrice,
adhaesit nomen Frigoris.

Hunc ego morbum, nisi me fallit ani-
mus, neutiquam à corruptis humoribus,
(quæ vulgi est opinio) profluere ostendi:
eademque operâ in ejus curatione fru-
stra aducari ab aliis incidentia, ab a-
liis

liis Dissolventia, aut Aperientia, aut si
quæ his similia sunt Speciosa, multum
que decantata remèdia: idemque in a-
liis quoque morbis perperam temerèque
fieri, ubi tamen istorum maximè per-
crebuit usus.

Atque hæc tibi præbebit tertia, i-
temque quarta, quæ sequitur. Disserta-
tio, viz. post ordine pertractatam, ge-
neratimque prius, ut oportuit, excus-
sam, Materiam Medicam.

Ubique libero usus sum judicio, re-
fragante licet antiquitate, principum-
que adèò artis nostræ auctoritate, atque
etiam consensu vulgi; quia, uti dudum
sagax monuit VERULAMIUS, prorsus
persuasum habeo, “Nimiam in his re-
bus religionem ingenia hominum ve-
“luti excantasse, prosperumque salu-
“taris hujus artis cursum jamdudum
“sufflaminasse:” Tum quia istam li-
bertatem æquam, hominumque saluti
in primis utilem, exigere videbatur
cùm officii ratio, tum Patroni, qui nobis
hæc otia fecit, summa atque perpetua
observantia.

D E

Erroribus tam veterum
quam recentiorum ho-
minum circa *Materiam*
Medicam

CONCIO INAUGURALIS.

Tantum præjudicata opinio poterat, ut etiam sine ratione valeat
auctoritas.

TULL. de Nat. Deor.

Medicamentis multum antiqui Auctores tribuerunt, horum autem
usum ex magna parte Asclepiades non sine causa sustulit.

CELS. Præf. ad lib. scumi.

Siquidem in morbis, cum multa fortuna conferat, medicamenta
que sepe salutaria, sepe vanæ sit, potest dubitari, secunda va-
litudo *medicinae* an *corporis* beneficio contigerit.

Id. Præf. lib. 7.

EXPECTATIS forsan, qui huc
adestis animis erectis, inten-
tisque auribus, differentem
protinus audire *novellum* me-
dicinæ magistrum, de *Divina origine*,
summa utilitate, atque adeo *necessitate*

A artis

2 De Erroribus artis

artis Medicæ Medicorumque præcipua post homines natos dignitate quod hæc peroranti & ad eratiam captandam, & ad exultandum latissimam videantur præbere campum.

Dissertationis totius Argumen-tum.
1. AT cum verba blanda spernar Veri indagandi cupidus, in fructumque solidum quam in præconceptam suæ Artis famam intentior animus; ignoscetis scilicet, si omni, quantum potest, præjudicio liber, vanaque artis nostræ observantia, in ipsa ejus penetralia statim invadam, dogmata excutiam, atque varias diversasque expendam medendi vias, & rationes. Neque enim temere suspiciari videor, nimium hucusque invaluisse fucum & pigmenta; nobilioraque hujus Artis præcepta, sub immensa apparatus mole, tanquam sub rudere oppressa arque sepulta jacuisse: omnique illud prius amoliendum esse rudos, quam in Artis vera fundamenta penetrare liceat.

2. SED opus aggredi jubet illustrissimi serenissimique Herois, JACOBI Cando-sensis, summa bonarum artium colenda-rum cura, simul & vester honos, Academæ curatores inclyti, quorum ille hortatu maxime munificentiam, quam principio ad alia destinabat studia, dein-

ecps
suplens x A

ceps ad Medicinam Andreapoli excollendam perpetuo consecravit.

3. Igitur apud Vos colendæ medicinæ iam operam navaturus, recte misi video & auspiciat provinciam datam ingredi, si ante omnia in aperto ponam, perstringamque varia & diversa vitia, quibus jam mide à principio contaminata est, & etiamnum obruitur *Materia Medica*, dum ejus cura atque cultio, tanquam ab homine medico aliena, chymicis inanibus, aut sedulis herbariis, aut medicamentariis putidis solùm committitur: quoq[ue] ab ingenio malè facto, si nistrove studio, tantus est exortus exstructuque iuutilium, incertarum, indigestarumque observationum acervus, ut vel nullus, vel exiguis admodum operæ fructus inde reportari queat, atque adeò ut impeditarur potius quam juverur ex optatus medicinæ successus.

4. FATEMUR equidem Chymicos, Botanicos, Pharmacopeos, varia cùm Artis tum Naturæ effecta, medicamentorum nomine, describendo, ingentes exhaustissime labores ad prolixam *Materia Medicæ* institutionem adorhandam: quin etiam rerum sibi objectarum faciem externalim, & locum natalem, & formas varias, atque ex resolutione chymica, di-

Chemici,
Herbarii,
Pigmentarii
Historiz
naturalis,
non Medi-
cinae vehe-
adjuvantes.

De Erroribus

versisque mutationibus subinde emicantes mutationes accuratè notando, egregiam quidem operam navasse ad *Historiæ Naturalis* summam, ast ad *Medicinam* mercùlè parum cum nihil inter sit Medicis, quâ facie, quo loco, quanto operes aliqua producatur, quamque insignes sint ejus iam productæ, atque ad diversa corpora applicatae *Vires*, nisi etiam certò sciat, quemadmodum sese istæ exerant vires in hos illosve humani corporis *Morbos*; quâ solâ conditione apud Medicos nititur, aut certè niti debet, medicamenti, seu *Remedii* cujuscunque, cùm nomen, tum opinio.

Quid proprie dicatur medicamentum, seu Remedium.

Regulis subjicienda sunt experimenta.

5. IN confessò est, magnam Medicorum partem non priùs fidere remediorum viribus, quâm in ægrotantibus easdem aliquoties exploraverint (unde ex professo se nuncupant Empiricos) at ex annalium monumentis, palam est, bonos illos viros parum animadvertere, * “Ipsi Medicinæ ratione opus esse inter naturales actiones, ipsamque experientiam per se solam non usque quaque nostris respondere potis, nisi regulis subjiciatur. Ut enim difficultis est ad experimenta aditus sine ratione, sic

* Cels. Praef. lib. 1.

" absque ratione experimenta nunquam
Medicorum usibus certò accommodari
possunt."

6. SED inter illos quoque qui *ra-*
tionalēm profitentur Medicinam, maxi-
ma sāpe lis est de rationum allatarum
momentis, dum suo quisque gaudet glo-
riaturque sensu. Quod ergo, inquies,
erit Criterion, cuius ope inter tot sen-
tentias discrepantes, cognoscatur veritas?

At nos, ut id sciatis, nullum neque ad-
mittimus neque petimus Criterion.

7. ITA QUB^E vestram, Auditores, pa-
tientiam tantisper oro atque deprecor,
dum vulgo receptas investigandarum re-
mediorum virium rationes excutio; vo-
bis deinceps integrum servaturus, ut,
quid sit inter tot opiniones discrepantes
verum, veritativē proximum, ipsi statu-
atis.

Ezque re-
gulae com-
muni Criti-
corum cea-
furz.

8. QUOD si argumentis brevibus re-
ctisque evincam, de maxima eorum parte,
quæ pro certis adferuntur in *Materiæ*
Medicæ Institutionibus, maximum su-
peresse dubitandi locum, utique propo-
siti nostri compotes erimus. Nullam
quippe artium progressibus putamus in-
tervenire posse gravius impedimentum,
quam ipsa magistrorum artis præjudicia:
contrā nulla re juvari magis æquum veri-

Præsens M.
M. status
Criticotum
censuras
in primis
exigit.

fatis investigatorem, quām dūt p̄s̄jūdicia, quibus aliquando temerē dictūp̄s̄tus fuerit, mature odo etenim Nostri es-
tim, rerum naturalium nōtiones antici-
patæ, ab ipso sape natorē quod reūst̄ p̄s̄ia
ritro nōn quām abhōrent, ut se ex quois
nostrī ægrē convincamur, quāndi signo-
ratur, quid ipsa faciat s̄eravgo natura?

Experimentum, in proposito
institutorum indicium certum.

9. Ego, naturā dulce, in proposito
examine procedere nobis certum est, id
que dūt a gat pro legitimo admittere ex-
perimento, cuius omnes & singulæ con-
ditiones dilucidè exponantur, ita ut, cum
opus est, quivis ē vulgo artifex possit id
eadem fiducia repetere, atque Physicus
ritè instructus potest unum aliquid Net-
toni de colorib⁹ experimentum. Quippe
extra conjecturam ponit debet res
medica; neque absque desperata ægri-
tute tentare licet an ceps remedium. Quid
enim, amabo te, viro bono iudicātus,
quidve imprudentias, quām dubius &
malefici experimentis credere charap-
sanctamque populariam vitam? A hīc au-
diamus licet Tullium. "Quid temer-
itate, inquit, turpius? Quid temer-
itatem, tamque indignum sapientis
gravitatem atque constantiam, quam aut
sentire falsum, aut quod non explo-
ratē perceptum sit & cognitum sine
ulla

"nullā dubitatione defendere?" Ast ea
scriberemus quā valent auctoritate
apud sc̄olulos dividere, multò etiam
tempis acquid tamē illi facit, qui
tanquam experientia reborata tradunt
posteriori quā non disulabat, nūc
conjecturat, alioquin dico s̄t̄ inflon-

Malè insti-
tutorum
pemicēs.

10. Neque illi sedant melius, qui
obscure & roscitante adeo tradunt res
sibi oblatas, ut ab aliis per nimiam illam
tradendi supinitatem nunquam possint in-
tellegi. Nam ita sit, ut posteris perinde
sunt illorum hominum reperta, ac si
nunquam fuissent.

Necessaria
est totius
processus
plena deli-
cacia.

11. Et quidem à multis retro seculis
multum jactantur remediorum vires : si
autem de virium istarum causis quæras,
nullas invenies ; quin potius unde per-
suadearis, ingentes s̄p̄c̄ vires levibus de
causis attributas esse medicamentis, qui
bus mox alii, heu ! nimium creduli, ho-
minum salutem committentes, mirum
quot quantasque excitārunt tragœdias.

Leviter ni-
mis temerè-
que jactan-
tur remedi-
orum vires.

12. AGNOSCUNT facile omnes ultimam *Materiæ Medicæ*, non secus ac-
totius *Medicinæ*, Originem esse abstru-
stissimam atque hinc fabularum a-
mantes, ut genio indulgerent suo, am-
plam gariendi copiam, quanto securius
tanto lubenter atripuisse, indolem præ-
ferentes

Incerta M.
M. origo.

ferentes vulgi profani, similem caiūphil
æque magnum sonat ac predigatio. De
miraculis planè incomptis mirè effe-
runt sese: quoquid extra ordinem sit &
Fabulisque teſta. naturæ legem, arridet plurimum: con-
tra, quod naturæ moribus respondet, id
velut ignavum quidpiam & agnobile, pa-
rumque divinum, floccifaciuntur. Pari-
modo Medici Principum artis sua condi-
torum immensa capiuntur admiratione,
iisque semper plus honoris deferunt, qui
carmenibus, amuletis, ac præstigiis ma-
gicis, aliquid in Medicina præbitere, quam
qui certis indubiusque experimentis re-
mediorum vires explorarunt.

Quo t' jam, quæſo, ſecula famam
ſuam protulit Polydius, ob Glaucum
Minoïden, ſi placet, vitæ redditum, ad-
hibitâ unâ herbulâ, quali serpentem ali-
quando feliciter uſam viderat, ad en-
ētiam serpentem resuſcitandam. Melani-
pus item, quod Iphiclum, bonis, ut aiunt,
ayibus, proli generandæ aptum effecisſet
remedio, quod vulturis admonitu pri-
mus didicerat. Hujusmodi præbigiatores
multi celebrantur apud veteres Medicinæ
ſcriptores, apud quos utramque ſemper pa-
ginam compleat sagax & dextera ſomnio-
rum, extorum monſtrorumque interpreta-
tio. "Primum omnium fuſſe Orpheum,
" quos

N^{on} quis memoria novit, qui de herbis
et curiosius aliquid prodiderit, refert Pli-
nius: in cuius etiamen viri peritiam o-
mninum superstitioso quarundam her-
barum, & canorae cytharae usu consti-
tuisse deprehendimus.

-sq[ue] i[st]i Q[uod] A[ct]u[m] h[ab]et hic Egyptios ob
summam usque ab ultimis temporibus in
Medicina laudem præterire nefas est; ni-
hilo tamen feci, ubi eorum *Investi-
gata* mecum reproto, nihil fermè non
sive ex oraculis, sive astris, seu denique
ex bestiarum monitu erutum comperio.
Hoc unum quis proprium esse dixeris,
quod plantas in Deorum numerum retu-
lerint, & quorum religionem insanam
merito sic ridet Satyricus. †

*O sanctas gentes, quibus h[ab]et nascuntur
omnes in hortis*

Numina turba

Antique hujus farinæ fabulæ à
priscis sive Medicis sive Poetis compo-
sitæ, per aliosque mox, tanquam fæcun-
da quadam semina, in vulgus sparsæ,
chimeras multas, & informes quasi me-
dicamentorum *Molas* postea excluse-
runt,

*M. M. cor-
ruptrices fa-
bulz.*

runt, quas simplici & incerto populo pro genuinis artis scieribus, quibus egrediae inessent vires, non solum ad mordos contumaces etiundendos, prout ad Daemonum quoque insultus & veneficorum furias exempli avertiuncandas audacter obtruserunt. At de artis ipsius regulis altum apud illos ubique est silentium, his si forte fraudem nobis fecerit historia: id quod non ab re mihi videor suspicari ex auctore antiquissimo Hippocrate, qui disertis passim verbis affimat. Atrem Medicam multis ante bellum Peloponnesiacum annis haud segniter fuisse excutram: de qua ille iudicat, tanquam de re verusta, per quam magnifice interdum loquitur.

Quibus scient historiz veruistis simz.

15. VERUM quantumvis illi homines sagaces fuerint, aut quibusunque modis hanc artem exercuerint, nostra in praesens nihil refert, ad medicamentorum certe vires explicantas; quum ad hoc illi quidem nullum certum reliquere fundamentum aut vestigium, ne dum ultimam doctrinæ interioris specimen, nisi quod incertâ ariolatione consequatur.

Ante Hippocratis tempora nihil in arte medica integrum.

16. His itaque missis, ut incertis & futilebus, ad Hippocratis scripta nosmet convertamus, qui quidem non immixtò Medicinæ Parens dicitur, cum ante ejus

ejus tempora nihil in arte Medica integrum aut illesum compariatur. Is ergo qui ab omnibus pro viro habetur arte insignis, quia undique expenderit famam illam obscuritatem, quae Pollicis veri indagatibus intervenire prius sollet, quam libet ritè viam ad experimenta muniant; quin etiam varias ac multiplices conditiones circumspicerit, quarum in experimentis defungendis nunquam non habenda est ratio, ecquis facile dubitet? Præsertim quum solenni Aphorismo ipse pronuntiet, *Periculosa esse experientiam, judicium vero difficile:* maximè si Galeni audiamus commentarium huic Aphorismo subjectam, cuius hæc sunt verba. "Nam, ut verum fatcamur, difficilis hæc res est, & inventu rara, cùm post multa remedia ægrotanti adhibita, quodnam ex iis in causa fuisse dicatur, ut melius pejusque habeat siger: ut si p. e. g. bene dormierit, inde undas, mœx emplastrum adhiberum, tum eyster injectus, vel sponte naturæ secura est alvi dejectio; deinde comedenter certosque cibos sumserit, ad postremum juvamen senserit aut documentum: non facile, inquam, dictu sit, quodnam ex iis quæ circa eum gesta sunt, aut juverit aut nocuerit."

Is experientorum difficultatem notavit quidem, monuitque alios.

“erit.” Hæc ille. Quod si præterea consideremus ex quot, quamque variis componatur partibus corporis humani machina, quoque in eam perpetuè agant causæ, maximè ubi multiplicantur ingesta, forisque applicata, Galeno quidem facili negotio assentimus, rem esse arduam, inventuque raram, immò tantæ difficultatis, ut ipse Medicorum princeps Hippocrates, quanquam alieni periculi cautor, non tamen hac in parte sibi ipsi viam expediverit.

*At in scri-
ptis sa-
pe
non satis
ipse cavit.*

17. AT QUI hoc loco observatu dignissimum mihi videtur, Hippocratem, ubi de *Morbi* ingenio satis constabat, non nisi pauca præcipere remedia; ubi vero (quod idem hodièque usurpatur) ex objectis signis ad morbi indolem penetrare non licebat, sed vaga tantum & obscura suppetebant indicia, ad morbi speciem definiendam certamque prognosin inferendam neutram idonea, (cujusmodi sunt ea ferè quæ hoc temporis affectionibus scorbuticis arque hysterics vulgo tribuuntur) tum demum ingentem confaci apud eum remediorum turbam. At ignotum morbum remediis ignotis velle pellere, id vero præcipitis conjecturæ, laborisque improbi, non artis opus.

18. HORUM

148. HORUM autem veritas liquido
apparebit, si quis inter se contendat ea
quaꝝ tradit in libris de morbis populari-
ter graſſantibus, quaꝝque alibi promit de
Naturā muliebr̄. Nam illic perdi-
ſtinctam atque enucleatam tradit mor-
borum rationem, remedia vero paucif-
ſima; hic vero, propter descriptionis
inopiam, dubios relinquunt lectores de
ipſa morborum natura, quibus curandis
incumbat, at remedia confertim ac ple-
nā manu ingerit: ita tamen, ut fatis ap-
pareat, adhibendi vel nulla adfuſſe ei
indicia, vel certe ita obſcura, ut nulla
inde erui queat lux in uſus nostros. Qui
exempla cupit, expendat modò quales
haꝝ ſint morborum notationes.

*Exempla
ex SS. P.
580. Ed.
Faz.*

“ Si uteri ad ventrem vergant. —

“ Si uteri ad crura & pedes vergant.

“ Si mulierem ex uteri dolore inva-
dat cibi fastidium, febris, & rigor. —

“ Cum mulier ex longo intervallo
non conceperit, mensisque compa-
ruerint.” —

QUAM ſint hi caſus vagi & ſoluti,
quamque indefiniti, cuilibet in proclivi
eſt. Ubi autem non definiuntur caſus,
quid dicemus tandem de appofitis reme-
diis? Sed ut hujus rei, in qua tam
crebr̄ tamque turpiter non ab illo uno,

*Remedio-
num ab
Hippocrate
Præscriptio-
rum ad
morbos i-
gnoros.*

fed

sed a rotō fere peccatur. Medicorum
grēgo exemplum proferamus, audite
tunc praeceptum, ad omnem uterorum
dolorē.

VIO LIA aliae semen, quantum tri-
bus digitis comprehenditur, Mercoris
caprii pilulas quinque aut sex. Haec
vino odoratissimo permisce, adhibeque,
post fomentum ex aqua & oleo sedentis
administrandum.

Brassicam edendam, & succum for-
bendum dato: Fraxini pilulas circiter
seccem ex vino propinato.

Ecquis jam obsecro dicet ex arte
institutum esse hoc remedium? Quan-
do tam diversa, sine ulla temporis ne-
tatione, vel symptomatum indicio cau-
mularim prescribuntur. Quis non hic
dormitare dixerit bonum Homerum nos-
strum, quem, sine ulli defectu, contra
omnes etiam uterorum dolores, Cutan-
ium videat proponentem remedium, ni-
hiique interim laborantem, an ab irri-
flammatione, abscessu, ulcere, uterineq;
procidentia oriantur; an dolores sint ex
menstruorum solutione (quae quidem
ipsa, ut praeteriens id moneam, a multisq;

variisque pendet causis) an denique ex
pueris

puerperios, qui certè omnes, uti genera multum differunt, sic remedia longè diversa postulantur.

19. QUOD si hoc unicum esset in Hippocrate exemplum præscripti perfunditorii, id sane injuriā carperemus: cum autem ab illo raro proponantur remedia luculenter indicata, utique speramus neminem regre laturum esse has nostras de ejus *præscribendi ratione* querelas. Quod si nobis sermo esset de ejusdem viri peritia in morbis curandis, agnoscere haud pigeret, permagnum hac in parte Hippocrates in Prognosi mirus, in præscribendi ratione nobis item. fuisse ejus ingenium; non id quidem ob remediorum accuratam aptationem, ve- rū ob mirificum in prognosi acumen.

Quemadmodum enim sedulus gubernator in puppi sedens, tempestivo constante gubernaculi objectu, contra favissimas venti procellas fluctuumque impetus, magnæ molis navem, parvula instrumento, quoquecumque vult, agit dirigitque: sic ille acuto expromoque prognosios telo, facilique rerum *Nan-* *naturalium* accommodatione, morbos truculentissimos latissimèque senvientes pacavit atque edomuit.

20. HIPPOCRATEM dum laudo, in Aretius quidem usus est remediis, quorum vi- mentem venit consimilis planè viri, *Aretii Cappadocis*, de quo proinde pauca mihi res erant dicenda:

permotz, at dicenda. Ex scriptis appareat, eum qui
 nullo cum delectu, ex indicio an-
 tegresso. respxisse ad proprias cujusque vires, vel
 (ut Sydenhamus loquitur) ad indicia *curredativa*: at in morbis obscurioribus multa videtur observasse indicia, multisque paruisse, citra ullam, quantum quidem ipse docet, necessitatem. † Ubi Cephalææ v. g. curationem tractat “modò sanguinem mittere, modò liberalitatem alere, aliud moliri, curcurbitulas adhibere, sternumenta moveare, atque alia plurima facere jubet, quorum licet per se satis manifesti sint effectus, ex promiscuo tamen adhibendi modo satis constare videtur, illum inter hæc ignorasse quasnam ea morbo mutationes industra essent. Id quod ipse etiam disertis verbis confiteri videtur ad locum modò adductum, ubi post omnia adhibita remedia, de eorundem effectibus dubia hæcce verba subjungit. “Quibuscumque vero per hæc non depulitus fuerit morbus, iis reliquum est, ut veratro utantur.” Itaque palam esse puto, ex Aretæi sententia, Cephalæas alias citius, & remedii paucioribus, alias non nisi pluribus & longo tempore persanari.

Hoc

Hoc amplius. Ubi Cephalææ historiani tradit, varias ille quidem ejus morbi species enumerat; at in curatione eas nullo discrimine habet, verum omnes similiter sanare instituit; atque olim ad lacum Bethesdæ factum accepimus, ubi post unam simplicemque aquarum turbationem, qui primus descendebat æger, sanus evasit, quocunque demum teneretur morbo. Quamvis itaque Aretæo hæc omnia licebat indifferenter & fortuitò experiri; non tamen video quorsum ista memoret, nedum commendet aliis, cum non videantur tentantis respondisse votis. Cæterùm ob hoc debetur Aretæo laus, quod Medicinæ studium à *sapien-*
tia studio disjunctum usque retinuerit, neglectis plane omnibus Medicastrorum fectis, ut Hippocratem hac in parte se queretur ducem, qui omnium primus, ut fidem facit Celsus, disciplinam alteram ab altera laudabiliter separavit, quas postea Galenus turpiter remiscuit & contaminavit. De cuius nunc scriptis quædam ordine notanda censeo, ob magnam scilicet hominis apud plerosque famam & auctoritatem.

21. Is omnibus nervis, ut aiunt, rē-
mèdiorum viribus venandis exquiren-
disque incubuit, nullam non atten-Galenus
medicine
corruptor,
immensam
adjecit, sed

fatuam plerunque modum,
viam, ansaque arripiens cuiusque
unde factum est, ut peringentis quidem
laboris vastaque molis opus oxegent, et
idem, si verum quæris, rude & indige-
stum. Tametsi enim multorum ante se-
culorum laboribus Aristoteles quoque
distinguendi legibus præmunitus instru-
ctusque erat, nihilominus in anfractuo-
sum ingressus Labyrinthum, huc atque
illuc, ab ineerto biviorum occursu, ini-
serè distractus, sine fine errat: dumque
de variis medicamentorum principiis, de
propriis & communibus, & ab accidente-
facultatibus, innumerisque aliis distin-
ctionibus agit, omnes simul sensus con-
sulens, omnia confundit, & contra se
ipse sape arguit: in quem proinde non
immerito suo transferas quod de **Egypto**
alicubi cecinit Homerus.

Αἰγυπτίον τῇ πλεῖστα φέρει Σείδωνος ἀρχα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἔδη πεμπτυῖναι,
πολλὰ δὲ λυγεῖ. αὐτὸν πρὸς Αθναῖς. Δ.

*Fertilis **Egyptus** rerum medicamina
mixta*
*Optima multa, sed & deterrima plurimi-
ma profert.*

MULTA quidem ille proponit clare,
saepè necessariis utitur distinctionibus,
multa-

multaque eadum per vagata Medicorum dogmata merito rejicit; & tamen sibi, nescio quo fato ductus, temperare non potest, quin sciens prudensque aliquando erreret. Quis enim in re medicali veriorem utilioremque suggestit unquam observationem, quam Galenus, libro de *simplicium medicamentorum facultatibus*, ubi, super Abrotano verba faciens, hæc habet:

“Qui ex ratione artem hanc tractare volent, iis opus est curandi methodo; alioquin damnum potius quam utilitatem ferent ex tali enarratione. Sane Hippocrati, qui in *Aphorismis* scripsit, *Dolores oculorum solvit meri potio, aut lavacrum, aut fomenta, aut sanguinis missio, aut purgatio.* nec adjecit, quosnam dolores vini potio, quos lavacrum, quos fomentum, quos detractio sanguinis, quos denique purgatio curet; ignorandum forsitan quis putet variis de causis. At qui non in aliis libris de talibus copiosè scripsere distinctionibus, sed aphoristicè tantum breviterque scribunt, aut ex multis tantum unum indicant, ii profectò nos plus laedunt quam juvant. Quippe cùm sint multæ ophthalmiarum differentiæ, quæcumq[ue] una duntaxat prædictum postuleret.

Unam proponit aliis observationem operatur.

"cataplasma, dum aliae omnes ab eo læduntur, si quis istud sine discrimine adhibet, multò plus lædet quam juvabit." At idem Galenus, ubicunque de medicamentorum compositione loquitur, eundem errorem, quem in Hippocrate reprehendit, ipse errat. Nam cap. de *Nephriticis*, v. g. ubi de renum morbis agit, varia proponit morborum renalium genera: at ubi remedia præscribit, nullam omnino rationem habet istorum morborum differentiæ. Itaque ad renum & vesicæ affectiones aliàs præcipit confectiones quas vocat renales; aliàs ad vesicæ affectiones, ad urinam ciendam, ad hepaticos, hydropicos, ietericos, nephriticos unum proponit commune remedium, quod idcirco, me judice, haud ineptè dixeris *Remedium milleforme*. Ex his igitur exemplis prose quisque judicet, Galenus an Hippocrates remedia distinctius tradiderint.

Omnibus
æquè faver
sectis.

22. Hoc unum in præsentia addo. Ad doctrinam aliquam comprobandum frustrà advocari Galeni auctoritatem; quæ passim omnibus Medicorum, quotquot sunt, sectis æquè faveat. Per cum namque omnis doctrina de remediis viribus in sterilem verborum pugnam vertitur, dum in historiæ naturalis locum

locum sua cerebri commenta surrogat. Quare ad Galenum ejusque sectatores accommodes licet nobilis Verulamii dictum in Philosophos Græcos. "Habent illi certè, inquit, quod puerorum proprium est; ut ad garriendum prompti, ad generandum vero sint inhabiles." Similiter enim Galeni sapientia mihi quidem verbis gradata, at rerum operumque sterilis atque inanis videtur.

23. Post Galeni tempora quis Materiæ Medicæ status fuerit, pudet pigetque proloqui. Ruebat semper in deterrius, cum, ut in re præcipiti plerumque fieri solet, Arabes subito exorti prioribus hujus disciplinæ cladibus, ex schola Aristotelis plurimum promanantibus, novas addiderunt corruptelas ex arte sua *Chemica*, quæ tum, iratis Dñs salutibus, haberi coepit unicum, aut certè præcipuum, labantis medicinæ fulcrum. Ex hac malorum Lernâ prope suffocata est quæ hominum saluti præsidet ars melior. Inde enim Medici, crassissimis immersi tenebris, passim in agyrtas improbosque circulatores, de arcanis remediorum viribus, de primis rerum naturalium elementis, de resolutionibus & misturis chymicis, tanquam naturæ mysteriorum clavibus, multa & magnifica

Arabes ex
arte Chymi-
ca in medi-
cinam cala-
mitatem
importa-
runt.

crepantes, degenerarunt. Effectumque est sane, ut *Materia Medica* ad hominem nunc obscuramque molam increverit, postquam sanioribus veterum inventis admixta horum rugae ad nos sparseriter descenderunt: quibus pollex purgandis, atque ut par est, discernendis, non fecas atque olim Augeæ stabulo, opus nunc est altero Hercule. Quandoquidem, ut fert canon æquissimus, vel num incertum experimentum, multis copulatum certis, omnia simul inserta reddat; ignavis saltu, qui ex auctoritate sola evidentiam querunt. Sic enim nutat omnis scriptorum fides atque auctoritas, eoque magis quod phara promunt incerta.

23. HUNC si nos canonem ad illos consuetudinem accomodemus, qui scalo proximo sanioribus accessit, ob instaurata post longam desuetudinem Hippocratis præcepta gloriam meruere. Holerium dico, Duretum, Jacotum,

Platerum, Riverum, Ermollerum, horumque similes ut inveniemus profecto maximum adhuc superesse dubitandi locum de remediorum quæ adhibuerunt viribus, apud quos sanguinis missio, nimbus, purgatio, variaque alteriantum genera, à principio usque ad finem morbi ita

Adhibenda
in experi-
mentis cau-
pio.

Inculta se-
pe res est,
unde cele-
bratas me-
dicamento-
rum vires
deduxerint
postiores
rei Medica
scriptores.

ita indifferenter praescribuntur, ut ne quidem ipsi Esculapio in promptu sit dicere; quid cui nocuerit, aut juverit, quaeve fuerint singulorum partes symbolaque in morbo proligando: adeo apud illos nulla certa comparent vestigia, unde vel ipsi remediorum vires inventigaverint, vel nobis id nunc facere licet.

25. Hoc cum animadverterent multi infirmæ nostræ memoria viri, rem totam ad incidentem revocare coeperunt, alii secundum tritas veterorum vias, alii novis rationibus ad sanguinis *circumductionem* non ita pridem repertam exactis. Quæ nunc mihi examinanda veniunt. Quod si quis existimet nos hæc etenim leviori pede veterum percurrisse scripta, is veterum rationibus easdem modò regulas admoveat, quibus nos hodiernorum hominum methodos jam nunc examinaturi sumus: nam id si fiet, omnibus cumulatè satisfactum iri speramus.

26. Ad rem ergo ipsam aggrediamur, initio ab illis ducto, qui nos ab *externis sensibus* discere jubent remediorum vires. In his eminent vir doctus D. Joannes Foyer, qui, ut ex scriptis liquet, ad explorandas remediorum vires aliud nihil postulat quam *gustus* experientiam.

De Erroribus:

* By the Taste, says he, we distinguish the Sweets into their several Classes, and we discern Tempers and Digestions, and Mixture of their Principles, and hence easily guess at their Effects in Animals. Hac ille insistens viā, tractationem de *Materia Medica* duobus voluminibus comprehensam evul-

Quidam à
judicio seu
suum vites
medica-
mentorum
deducere
aggiessi
sunt, infeli-
citer.

gavit. At quis sit inter sensus nostros & morborum causas nexus, ut ex illorum testimonio recte definiamus, quantum quidque valeat ad morbos depellendos, me equidem fugit quam longissime. Neque enim alia mihi videtur quam histrionum esse subtilitas, quæ ex solo v. g. equiseti gustatu vim eruat haemorrhagiis inimicam, aut ex plantaginis aquatice sapore deprehendat scorbuti hydropsique antipharmacum. Quot fodes plantæ sunt saporis asperi, amari, dulcis, quæ, saporem si excipiās, vix quicquam commune habent, quæque aliter quam per linguam exploratae diversissimas ostendunt qualitates. Quo jure igitur linguæ, præ ceteris omnibus noscitandi organis, concedetur, ex iis quæ Iesse ei offerunt qualitatibus, de aliis, quæ non nisi aliter cognoscuntur, pronunciare.

ciare. Physicis sanè constat, ex nova corporum inter se collatione novas quoque oriri rerum facies; saltem ante periculum sciri non posse quin eventuræ sint.

Quare cum innumera sint corpora, quibus, in hujusmodi facierum, seu Phœnomenon, productione, alias aliud —

Cùm cujus-
vis corporis
planè innu-
merabiles
sint vires.

possit corpus conjungi, utique manifestum est omni omnino corpori inesse sine numero vires dissimiles inter se. Dicitur enim id omne *vis & facultas* corporis, cuius interventu quælibet alterius corporis qualitas aut conditio immutetur, ut ab unius corporis in alterum effectis, ad ejusdem in tertium aliquod effecta argumentari absurdum sit: nedum ab hujusmodi collatione remedium inventire, quod pluribus simul satisfaciat morborum indicationibus: quod tamen omnino necessarium esse duco, antequam vel hydrops vel scorbutus curationi cedat. Verum ut de gustu cæterisque sensibus, quibus multi abutuntur in remediis eligendis, penitus agamus: nonne plurima videmus medicamenta maximam in corpore humano vim habentia, quæ, si admoveas sensibus, parum eos certè aut non omnino afficiant? Quis tandem odor est vel Chrysocollæ, (quæ vulgo Borax dicitur) vel Ipecacuanæ? præ

quibus

quibus tamen nulla sunt certiora subsidia, hæc ad vomitum, illæ ad ciendos quandoque menses. Ecquo modo lingua in narese afficiunt vel † hydrargyrum, vel ‡ stibium, quæ tamen manifestissimas in corpore animato producent mutationes? Quodnam denique cogitari potest medicamentum, cuius familiaris germanusque tam sapor quam odor non mutari queat, salvis ejusdem cunctis ad morbos vi-ribus.

Cumque ex
notitia u-
nius pro-
prietatis,
haud rea-
inferatur
ipsius rei
notitia.

27. Atque eodem planè modo, mit-
tatis paulum verbis, redargiuntur alia
multa auctoram dogmata & argumenta
super remediorum viribus, præsertim
illorum, qui vires istas conjectare sa-
gunt, ex iis quæ conspicienda veniunt
per eorundem remediorum misturam cum
syrupo violarum, sale tartari, spiritibus
acidis, &c. quæ quidem jamdudum ex-
titerunt criteria quædam publica, unde
medicamentis adjudicatae sint vires. Hinc
quoque refutantur eorum argumenta,
qui ex caloris, frigoris, siccitatis, vel
humiditatis gradu, vel ex speciali rerum
gravitate, vel ex stabilitate vulgo primis
rerum elementis, remediorum metiuntur
vires. Liquida enim res est, omnes di-
versarum

---

† Mercurius. ‡ Antimonium.

versarum secrarum principes, nimirum argumentis tantum unam alteramve corporum qualitatem, forte fortunam sese exhibentem attendere, dum aliae latent ianuerae, de quibus inaccessum est, sine aliis ad minime, quicquam praegire certi; quænam scilicet qualitas hoc in casu, in quænam in illo proditura sit, vel non. De chrysocolla ^{Ut docent exempla.} v. c. pericula à Medicis facta in usus suos necquam docent, quemadmodum eadem chrysocolla inferiat artificibus aut pictoribus; & vice versa artificum pictorumque circa chrysocollam experimenta Medicis inutilia sunt: neque pol quenquam tuncquam credo artificem, vel linguam, vel syrum violarum, vel thermometrum, tanquam oracula, ad artis sue subiecta conquirenda, consoluisse, præter delirantem Medicum, qui rerum adeo infirmarum nixus testimonio, medicamenta audet ingerere humano corpori, in quo agunt regnantque tot diversa solida & fluida.

28. ILI DEMUM rem videntur accusatis tetigisse, & experimentorum conditiones attentius evolvisse, qui ex re mediorum missione cum sanguine, sive adhuc circumacto, sive extravasato, eorundem vires in diversis morbis definire

De Erroribus

finire instituerunt, sperantes scilicet hoc se pacto dubios per *Autopsiam** convincere. At, nisi me fallit animus, nam hæc quidem experimenta Physicis circumspectis seduliusque facient ubique sat: neque enim perinde est sive medicamentum circumeunti adhuc sanguini injicias per venam sectam, sive per *primas vias* ad venas transmittas; quia ab ore usque ad venas subclavias longum est & circumductum iter, in quo assumpta plurimis occurunt mutationum causis, salivæ scilicet, muco, succo pancreatico, lymphæ, &c. quarum rerum occursu, ut evincunt quotidiana & certissima experimenta, maxima ingestorum pars, dum hâc paulatim serpunt, pristinam ponunt

Eiusdem rei per venas ad sanguinem celeriter, & per primas vias tardè introductæ dispare sunt effectus.

indolem, aliamque sumunt novam; ut nullo jure exspectare liceat eundem fore medicamenti sic mutati effectum, atque non mutati. Evidem Mercurialia quæ dicuntur, aliaque nonnulla, varijs licet modis corpori admota, & per diversas introducta vias, eosdem tamen semper edunt effectus: at idem de cæteris quoque statuere non proinde tutum est, priusquam eventus comprobet. Certissime enim constat innumerabiles esse res, quæ plurimum

---

* Joannis Friend. Emmenol.

plurimū mutentur per *primarum viarum* machinas, dum ista intacta trans-eunt. Itaque nequaquam h̄c admitti debent generales regulæ, quibus plerumque subest fraus, antequam periculorum inductione constet, quo usque patent & pertineant cuiusque medicamenti vires: id quod in aliis quoque scientiæ naturalis partibus viri grayissimi sedulè semper inculcārunt. Etenim experientia teste, aqua fortis argentum quidem solvit, non aurum; *regia* autem quæ dicitur, aurum, non argentum; at hydrargyrum & aurum, & argentum & cuprum, &c. peræquè solvit. Unde sequitur, *dissolventium* (sive *menstruorum*) alia pluribus, alia paucioribus esse dissolven-dis; deinde non aliter quam experientia duce deprehendi proprios cuiusque dissolventis limites.

29. AT QUI experimenta rerum sanguini foras educto permistarum, ad remediiorum vires pernoscendas, multò etiam pluribus opportuna sunt erroribus. Quippe ipsis oculis cernimus, multum inter se differre sanguinis animalis intra Sanguis sua
vasa obiens,
multum ab
eodem ex-
travasato &
quiescente
differt. vasa propria gyrantis, & extra eadem vasa educti stagnantisque conditiones. Sanguis enim vasorum contractione agitatus & confusus, est *equabilis* re-

rum

rum diversarum in unum quasi corpus coitio, quarum unitis viribus concretum intactumque corpus agit quicquid agit: at sanguis extra vasum eductus stagnansque, est verum congerio ex sanguinis animalis nuperque circumacti separatione prodeuntium, quiescentium, aërique expositarum, quarum singulis propria inest vis. Exemplo res fieri clarior. Lac, quod totius sanguinis tantum pars est delibata, postquam corpore eductum stagnat & quiescit, statim in suas partes, serum scilicet, caseum & butyrum resolvitur, quæ diversæ partes postea ingestæ corpori effectus quoque exhibent, cum inter se, cum a toto lacte diversos. Hinc patet experimenta supra dicta neutiquam profutura esse detegendis remediiorum viribus in humores sani integrique corporis.

Experimenta capta de corpore sa-
mo non monstrant rem vires
in morbo.

30. QUOD si eadem adhibentur ad remediiorum vires in morbo corpore explorandas, perspicuum est, ea tanto magis à proposito abhortere. Hic enim certè valer fenis sagacissimi pronuntiatum, nempe " Homines necessitate co-
" actos principiò ad invenisse artem Me-
" dicam, quod nimis agrotis oblata
" nihil contulerit rectè valentium dise-
" tra: unde concludit neminem animum
ad

ad medicinam adjuncturum fuisse, si eadem victus ratio ægris pariter & sanis aptus fuisset. Equis Medicorum est qui non experientur humores corporis in omnibus ferme morbis plurimum differre ab iisdem in statu sano integroque? Quisve nescit arterias, vasa lymphatica, nervos, variisque glandulas, diversos continere liquorcs? Quis autem adeo stolidus est, ut existumet liquida haec, si vitiantur, & violenter coarctantur in vasorum faucibus, eodem medicamento tenuari diluique posse, quo attenuatur sanguis adhuc fluidus per intimam sui & illius confusionem. Quod si hi auctores coagulatam sanguinis partem suis dissolventibus subjecissent, subjectamque dissolvissent, tam sane eorum argumentationi magis fuissent consentanea: quanquam in quibusdam morbis ne sic quidem deforet dubitandi locus, quamdiu non ostendunt liquidum illud, ex quo coagulato morbus oritur, idem planè esse, & ab eadem causa coagulatum, atque id de quo ipsi experimentum ceperunt. Adde quod dissolventia rebus dissolvendis accommodari debeant, & ad datam quantitatem, & ad tempus datum, quas illi conditiones, quamvis accessarias, nusquam tamen definiunt,

Hinc

Hinc quoque patet quām intutū sit, serum proprietates ex analogia & proportione deducere, quāmque malē hucusque comparata fuerit ista analogia ad remediorum vires inveniendas.

*Imperfæctæ
& inutiliter
tradantur
remedio-
rum vires,
quamdiu
referuntur
solum ad
genera, non
autem ad
formas spe-
cifiques
morborum.*

31. Ut verò pleniorē ejus, quæ nunc obtinet, *Materiæ Medicæ* efformemus imaginēm, publicas nunc evolvamus *tabulas*, seu classes medicamentorum, & si quid in iis memoriā dignum est, notemus. Ex tabulis verò satis apparet, Medicos hac in parte nimis fuisse segnes & securos, cùm in tabulas non referant, unde peculiarem medicandi vim & efficaciam elicuerint. Id autem in primis manifestum est ex titulis summorū capitum classiumve, in quas remedia sua vulgò redigant, quorum alia appellant *cephalica*, alia *hysterica*, alia *hepatica*, &c. sine ulla prorsus morbi historia, quo meherculè nihil aut inscitius aut tenebricosius esse potest. Quis enim nudis hisce instructus characteribus constituet de ullius medicamenti viribus? In istorum titulorum examinatione facile damus, quod petunt, qui in ipsis explicandis maximè desudârunt, admittimusque, per *Cephalica* intelligi ea tantum quæ cerebrum directè spectant, quæque spirituum animalium morbis opitulantur.

Esto

Esto igitur sanè hoc sensu remedium ali-
quod *cephalicum*; at cui tandem qualive
capitis morbo deberi judicabit hoc re-
medium, qui ista legit? Nihilne hære-
bit, interque tot pendebit cerebri mor-
bos, cujusmodi sunt lethargus, apople-
xia, catalepsis, patalysis, epilepsia, ner-
vorum tremor, phrenitis, mania, alii-
que multi sub codem titulo comprehensi?
Adeat nunc, qui volet, horum morbo-
rum descriptores Medicos, teneatque
quot sint cuiusque generis diversæ spe-
cies, à diversis oriundæ caussis: quam-
que sæpe eadem ferè mala efficiantur à
compressione; sive ea compressio acce-
pta ferenda sit inflammationi, sive extra-
vasatis liquoribus, sive *Plethora*, quam
nulla comitetur obstructio: tum sanè
facile intelliget, quām sit absurdum, ca-
sibus adeò variantibus unum aliquod *ca-
tholicum* assignare remedium. Sed mul-
tæ sunt præterea affectiones cerebri; à
venenis puta & opiatibus oriundæ (quo-
rum, ut id obiter notem, operandi ra-
tio nimisquam nobis incompta est)
quibus sanandis ne hilum quidem profint
famosa ista *cephalica*; cùm tamen mul-
tum sæpe propositus tempestivus aquæ calidæ
haustus, siquidem iterato rejiciatur vo-
mitu (id quod abundè docet Wepferus

De Erroribus

in suo elaborato de cicuta aquatica ope-
re) et si aquæ ipsi nihil omnino insit aro-
matici sive odoris sive saporis, qualibus
certè gaudent omnia per vulgata cephalic-
a. Non equidem inficior cephalica jam
descripta in casibus simplicioribus refice-
re interdum solere languentes corporis
vires; attamen prudentius non est, de
medicamentorum viribus a casibus sim-
plicibus ad implicatores, a levibus ad
graviores argumentum trahere. Quia
per hanc largitatem, contrà quam spera-
tur, mediocres illæ cephalicornum vires
propriæ, inter ubiores illas quæ gratis
configuntur, incertæ planeque inutiles
redduntur.

32. SED his modo relatis medicamen-
torum epithetis alia adjiciunt alijs gene-
ris, quæ quia manifestiores certioresque
habent effectus, propterea in *Titulis* rectè
collocata, meritoque retinenda dixeris:
cujusmodi sunt *Calefacientia*, *Soporife-
ra*, *Dissolventia*, *Incrassantia*, *Purgan-
tia*, *Diuretica*, &c. quum sint morbi, in
quibus calefactio opus est, alii in quibus
juvant soporifera, dissolventia, purgan-
tia, &c. quanquam autem hæc paucio-
ribus obnoxia sint exceptionibus, tamen
non parum incerti secum trahunt, cum
constet diversissimi esse generis quæ sub
eodem

Inutilia eti-
am sunt vel
simplicissi-
ma medica-
mentorum
nomina &
vocabula.

éodem comprehendantur titulo, alterumque altero certis morborum casibus convenientius esse. Sæpe enim expedit *Mercuriapius*, vel etiam succo aloës, quam sennæ foliis ajvum cicer. Contrà, sæpe nocent illa, ubi hæc prodest, (quod idem de cæteris dicti æquum est:) ut rectus horum usus ab accurata morbi historia omnino pendeat. De dissolventibus vero & incrassantibus intricatio est disputatio; quoniam illi nusquam, quod quidem scio, ipsius liquoris dissolvendi aut incrassandi meminerunt. At de dissolventibus aut incrassantibus agere, ubi de dissolvendis incrassandisve plane tacetur, perridiculum est: miliique semper visum est problema abstrusissimum. *Dato remedio, invenire morbum*, quod tamen ab omnibus hujus sectæ patronis in promptu esse videtur, in quibus primas tenent Chemici & Botanici, qui de re herbaria, chemicisve processibus agentes, nunquam non plantis, ignisunque foetibus maximas affignant vires: etiamsi certum sit, neque plantam, neque aliud quodvis medicamenti vicem gerens, si per se & seorsum consideratur, ullas habere vires; quum effecta illa, ob quæ tantopere nobilitentur, non minus corpori ad quod applicantur, quam suæ ipsorum texturæ.

Nisi adjungatur plena
moibi hi-
storia.

Quin etiam
qua de dis-
solventibus
adferuntur,
grat is di-
cuntur.

naturali debeantur. Itaque fit, ut pro novis diversisque applicationibus, nova semper & diversa conspiciantur effecta. Quisquis ergo medicamento alicui vires attribuit, non prius ad amissim exacto casu, frustra est, operamque perdit. Quae de re supra etiam egimus, ubi de experimentis circa sanguinem.

33. QUARE ex tota hac tenus disputatione planum esse arbitror, nobiscum eos iniquè & absurdè agere, qui remediorum historiam ab historia morborum seorsum tradunt, præsertim si in recensione suâ proprias excedunt *specificasque* notas quibus discriminatur una res ab alia.

34. SED ut his tandem aliquando imponatur finis, non dubito Medicos mihi assensuros, fuisse id tûm olim saepè datum, tum adhuc dari remediorum viribus, quod ipsius nostri corporis facultatibus potiori jure tribuendum erat. Certissimum quippe est, quoad in corpore peragitus sanguinis circuitio, simul produci omnes illos effectus, qui à calore, attritione, frictione, à caliditem sanguinis inferventis balneo, à variarum glandularum secretionibus, &c, proveniunt. Id quod maximè intelligitur ex injectis *Ruyshianis*, quæquidem perspicuè docent, nullam esse corporis partem

Quod corporis beneficio continet, id saepè medicamentis attribuitur.

tem adeò exiguam, quæ non cingatur densissima vasorum sanguiferorum sylva, ne exceptis quidem ossibus aut tendinibus; eamque ob causam, si quod est vas corporis malè affectum, v. g. obstruetum, idem undequaque pariter obfusum fore innumeris arteriis, in quibus utique sanguis æstuans ordine advehatur. Certissimis item constat experimentis, quod nihil adeò coagulatos corporis humores dissolvat quam ipsius corporis calor, liquorumque in vicinis vasis comprehensorum motus & attritus. Quot enim indies observantur tumores, qui solis hisce vitæ animalis actionibus discutiantur? Itaque saepe mirari incidit tantillum hisce caussis tribui, cum eas omnes nōrint perpetuò agere, quamdiu suppeditat vita, cumque earum vim augeri videant in morbis ab obstructione ortis.

35. SED aliæ item plurimæ, eæque genuinæ, corporis actiones medicamentis temerè adscribuntur, cujusmodi sunt fibrarum firmitudo, & laxitas, humorum crassitudo & tenuitas, &c. quæ tamen solo obtinentur liquorum motu ritè inducto, etiam ubi nulla adhibentur officinarum pharmaca. Nimirum nōrunt omnes unde eveniat hominum rusticorum robur ac firmitas, qui solis tamen utun-

Corporis
motus &
calor maxi-
marum sunt
in corpore
mutatio-
num caussæ,

Nominativum
tumorum
disjectio-
rum.

Medica-
mentis item
sine causa
tribuitur fi-
brarum fir-
mitas, hu-
morum te-
nitas, &c.

tur cibis culinariis, iisque maxime duris
atque asperis. Nōrunt etiam quantum
pulmones actuosi, quantumque faciant
omnes arteriae ad humores incrassandos.
Quod si in hanc rem consulantur triviale
les Pharmacopœæ, aut medicamentorum
qui dicuntur *Thesauri*, vali quām mihi
rifica, quām à sensibus remota ad idq
deprromuntur, *instaurantia*, *demulcentia*,
balsamica, &c, si Diis placeat, elixi
ra; quæ sumentibus nihil minus sponde-
ant quām morborum immunitatem, aut
etiam æternitatem ipsam.

36. A t qui hæ profecto vanæ sunt
hominum imperitorum a nuge, q quibusu
simpliciores volunt falsa spe ducere, si-
cerisque naturæ cultorum meatibus ran-
tas offundere tenebras, ut nihil veri, niq
hil certi teneant.

37. SED præter jam relatas cauſas,
alia porrò fuit, cur falsas atque imaginado-
rias virtutes nonnullis medicamentis pri-
mo affixerint, atque ad hunc usque di-
em perpetuaverint: nimilum quodē iis
casu quodam fuerint alia quædam permis-
ita, opium pata, cortex Peruvianus, evan-
quantia, &c similia, quorum operationes
ut sunt admodum insignes, ita posita-
sunt extra omnem controverſiæ alcamen.
Quæ, obficio, indies videmus mixta at-
que

Sæpe quod
uni debetur
medica-
mento, alte-
ri adscribi-
tur.

que concreta ob unius opii ingredientis vim & efficacitatem celebrata? Quo in numero sunt *confectiones*, *balsama*, *pilulae*, *emplastrum*, *julepa* & similia. Quot etiam videmus rei medicæ auctores, qui, quod non satis sibi sumant otium ad vires Peruviani corticis seorsum explorandas, alia adjungunt tanquam causas socias, aut certè adminicula, ad effectum producendum solius corticis proprium? De evacuantibus, de corporis exercitio, & si quæ his similia sunt, nihil aliud habeo dicere, præter id quod jam supra adduximus è Galeno in primum Hippocratis Aphorismum.

38. Cum autem jam inciderit de compositionibus sermo, non possum sicco pede præterire *præscribendi formulas*, extra quas raro nunc quicquam in medicina facienda agitur: nam his profecto obtinentibus, nihil unquam certi, si quid video, de simplicibus remediis in lucem proferetur. Iстis quippe formalis maxima ex parte deberi arbitror, parum accuratam illam, quæ hactenus per vagata est, simplicium medicamentorum historiam. Ut etiam Sydenhamus ipse, quamvis vir in medicina facienda, in studio atque imitatione naturæ, nemini secundus, hac in re tamen lapsus sit gravissimæ, nominatim

Vulgaribus
præscriben-
di formulis
debetur ma-
gna ex parte
imperfecta
simplicium
medica-
mentorum
historia.

De Erroribus

natum ubi de podagra differens, & simplicia quædam enumerans, hæc ait,
 " *Horum species aliquot affabré per-*
 " *mistæ, humoribus concoquendis re-*
 " *ctiùs, ut mihi videtur, adhibebis,*
 " *quam simplex quodlibet ex eorum*
 " *tribu desumptum.* Quamlibet enim,
 " *quoties specifica medicamenti cuiusli-*
 " *bet virtute opus est nobis, regula te-*
 " *net, Quo simplicius eo melius, tamen*
 " *cùm id habemus propositi, ut huic il-*
 " *live indicationi satisfaciendo ægrum*
 " *fanemus, singula ingredientia symbo-*
 " *lam pro morbo curando quasi confe-*
 " *runt: atque hoc in casu, Quanto ma-*
 " *jor est simplicium numerus, tanto*
 " *potentius medicamentum operabitur."*
 Quibus pol verbis, quò magis fidem o-
 mnibus faceret, probaretque, adstruere
 debebat, *cum dextro numine.* Nam híc
 quidem nullæ proponuntur regulæ, nul-
 lis componendi delectus, nulla innuitur
 suspicio novorum effectuura ex tam pro-
 miscuo rerum incertarum acervo. Id
 demum agitur, ut ex infinito ingestorum
 numero morbus ipse quasi pro se eligat
 antidotum. O præclaram medendi ra-
 tionem! nunquam ego quidem Medicos
 operofas istas formulas venditantes vi-
 deo, quin præstigiatorum technæ & of-
 ficiæ

De medica-
mnum
composi-
tionibus fu-
perfstitio-
rum ridicu-
lumque
Sydenhami
effatum.

fuciæ mihi in mentem veniant, simulque Hippocratis illud, de Philosophis sui temporis circa quæstiones obscuras laborantibus. † “ De his agunt, inquit, ve-
“ luti si quis de rebus sublimibus, aut
“ sub terra positis differat, earumque na-
“ turam se nosse profiteatur, dum sint,
“ an non sint, neque iis qui differunt,
“ neque iis qui audiunt, satis manife-
“ stum est : neque enim datur quò re-
“ feras cognitionem veri.”

39. QUANQUAM ergo temerè atque inconsultò agunt, qui in præscribendo hanc insistunt viam ; sunt tamen alii diversæ sortis homines, qui non minus temerè, immò arrogantiùs etiam facti-
rant, dum ex *decretis* singularum partium viribus *totum* conflare profitentur *decretarum* virium. Tentatur caput, languet stomachas, impeditur urina, aliqua sexcenta simul ingruunt mala. Illi ut hos uno velut ictu conficiant morbos, *cephalica*, *stomachica*, *diuretica*, &c. accumulant, idque, uti credunt, per appositi. Verùm qui sic agunt, planè ostendunt se & in rebus physicis & in numerorum calculis parùm esse versatos. Faciemus simplicia quinque commiscen-
da

In corpore
mixto sim-
plicia non
retinent vi-
res pro-
prias.

† De præca medicina.

da esse; quanta quoque nunc erit obscuritas, quanta requiretur experientia & sagacitas, ad singulare suum ordinanda, utique singulis sua maneat potestas in effectu, al producendo? Atque quod major adhuc habetur rerum simplicium dupla, scilicet vigintib[us] puta, ut sit, aut centum, et major erit obscuritas: quod facile cuivis demonstratum dabit doctrina combinationis. Sed amplius etiam apparet absurditas, quod quae nobis *simplicia* nuncupantur, ea ipsa ex diversissimis coaguntur partibus. Quod si ex antedictis constet, medicamentorum simplicium vires, prout ab Auctoribus traduntur, ad modum esse dubias, omnino sequitur multo incertiores esse rerum mixtarum vires, neque unquam ordine analytico perveniri posse ad *concretum*, aliquod *decretarum virium*, verum omnium patiter concretorum vires plane ignotis esse, eamque ob causamq[ue] indies augeri medicamentorum ignororum numerum. Cujus sane generis remedia natura ipsa subministrat bene multa, nondum satis perspecta atque examinata, et quanquam ista quidem examinationi magis patentes quam artis opera; quoniam quae natura eduntur plerumque sunt similia atque eiusmodi, dum artis opera plus soluti,

Concreto-
rum vires
explicanda
sunt experi-
mentis, de
ipso quidem
concreto,
non autem
de singula-
rum par-
tium inge-
nio, factis.

soluti, id vagis, incertisque habent, pluribusque exponuntur fortunæ casibus, ut
poterit consilatæ ex materia dispari & diver-
sa, quæ quidem intrinsecus plurimum
mutari potest, interea dum se foris can-
dem præberet sensibus sollem, daret credi-

40. HENC præcipue Galenum erroris juxta & arrogantiae postulamus, qui quando ad Pisonem scribens, cap. Trivio de Theriaca, sic se jactat. "Nam, sicuti Hinc Gale- ni jactatio intelligitur.
" nosti, Piso, theriaca, sicut multis
" rebus componitur, ita plurimos habet
" usus. Quamobrem ego saepe admirari
" soleo hominem, qui istam primus com-
" ponere aggressus est, videturque om-
" nino mihi non temerè, sed exactâ
" quadam ratione, & exquisito supra
" modum consilio, tot res commissuisse.
" Non unquam nos etiam sic medica-
" mentorum notitiam assequimur."Quan-
quam autem idem Galenus facet, eā
præcipue fini à primo institutam, atque
affectam, & tandem absolutam operosam
illam nobilemque theriacæ confectionem,
ut ad manum esset præsentissimum
quoddam adversus serpentium ictus be-
stiamque mortuas remedium; proximo
tamen capite unam de trivio plantulam,
vulgè ignobilem, ob eosdem planè usus
nobilitare pergit. "Trifolium, inquit,
" quod

“ quod verno tempore florens est hya.
 “ cinthi simile, semenque gignit par a.
 “ gresti cneco, si quis valde decoquat,
 “ commorsumque a phalangio vel etiam
 “ vipera locum eo decocto perluat, fa.
 “ nat illicò & dolores amovet.” Sed
 quò magis pareat viri candor & integri.
 tas, quantaque sit ei habenda fides de re.
 mediorum viribus, alteram ejus senten.
 tiā superiori subjunctam neutiquam hīc
 omittendam censeo. “ At si quis, in.
 “ quit, non percussus eidem aquæ par.
 “ tem immittit sanam, is similem com.
 “ morsis læsionem, totidemque sentiet
 “ dolores.” Verùm de his, ut puto, fa.
 tis superque diximus.

41. DEMONSTRATUM jam à nobis
 esse autumo, quām deplorandus sit *Ma.
 teriæ Medicæ* status, quāmque confir.
 metur, quod horsum spectans dudum af.
 firmaverat, sed sine argumentis, simpli.
 citer, & solutè, suprà laudatus magnus
 Verulamius, ubi Medicorum scita acriùs
 expendit. Nimirum “ illos tantùm è
 “ longinquo solitos naturam contem.
 “ plari, quasi ex loco edito *Univer.
 sum hoc* perlustrarent, ita in genere
 “ tantùm & universaliter de rebus ob.
 “ jectis pronunciare.” Mox consilium
 infert planè utilissimum in hæc verba.
 “ Sin

Utilissimum
 super hac
 re Verula.
 mii consi.
 lium.

“ Sin voluissent propius accedere, at-
“ que attentius singulis objectis ificun-
“ bere, nā illi multo profecissent magis.
“ Debebant autem certe tanto studio sius
“ incumbere, quanto negligentius & su-
“ pinius eadem tractavissent illi ipsi Phi-
“ losophi, in quorum verba Medici huc
“ usque jurassent. Nam si verum est,
“ ut certe est, in casibus singularibus
“ parum juvare decreta generalia, mul-
“ to sanè minus juvabunt eadem ista,
“ neutquam per se vera.” Quo quidem
profectò summi viri consilio nihil, si
quid video, salutarius aptiusve cogitari
potest.

42. MACHINA enimverò humani corporis ad Medicos proprio atque perpetuo jure pertinet, cuius phænomena neque ab Astronomis, neque Chymicis, neque Agricolis notantur, ut ab eis illa ut medicamentorum innotescant vires, machina hu- manæ leges investigan- dz. Medici possint mutuari. Hujus machinæ prela, cribra, vectes, trochleæ, refractiōnis instrumenta, diversissimæque nutritionis caussæ, speciales mirificasque vires virtutesque exerunt, sibique propria etiam habent vitia; quæ quidem aliter quam experimentis de ipso corpore humano captis, nequeunt vel explorari vel emendari. Quare sedulò observare ad opor-

Reportet quid sanam, quid morbosum
corpus ferat; ut hujus viribus cuncta no-
stra consilia, quantum posent, commeti-
antur. Sed haec nunc missa facio, ut po-
stea pertractem fuisse, ne limites mihi in
hac oratione positos excedere videar:
fatis habens in praesentia coram vobis de-
monstrasse, quam sit incerta & inutilis
Rer. Medica, à morborum historiis se-
juncta.

43. Ecquod jam, patres spectatissi-
mi, validius aptiusque excogitari potuit
argumentum, quo pateficeret vestra hujus
reipublice cura studiumque strenuum,
quam tam inabsoluti Medicinae statūs de-
monstratio? Quare cum cetera literatu-
rae genera, quibus juventus ruditis paula-
tim informatur instruiturque ad varios
reipublicæ usus, sub vestris auspiciis ad-
modum florent; ne quid decesserit illi-
quam ad integrum bonarum artium ob-
iectum, vos, tempori servientes, beneficium
opportune oblatum, nulla mora destinâ-
stis in pretium præmjuimque excolendæ
apud vos Medicinæ, quam artem utique
noveratis inter *liberales* non minimum
prodesse communi hominum saluti, cuius
ope ad sua rectè obeunda munera indige-
ant & Reges, & Senatores, & belli duces,
& otii literarii Professores, & opifices
cunctæ

Exodus &
determina-
tio oratio-
nis.

tuncta denique corporis civilis membra.

Hæc inter novo quodam subitoque Coronis
imperu mihi salit animus, intimè per-
panegyrica.

motus læta, hilarique imagine dicam? an præsentia personæ splendidæ, cuius & species & majestas proxime accedat ad Diuos; quorum de natura agens Cicero, *Jovis iohannes domen sic affabre retexit.* *Jupiter is, i. c. iurans-pater, à majo-ribus nostris dicitur optimus maxu-mus.* Et quidem ante optimus, i. e. be-nificentissimus quam maximus: quia magas est, certè gratius, prodeesse omni-bus, quam opes habere maximas.

Hæc ego notione, dum coram vobis hodie miserabilem ac nunquam satis de-ploratum Medicina statum expono, ita me penitus imbutum esse fateor, ut nau-quam non obversaretur animo *summus ille bonorum artium fautor* Et patro-nus, qui, ut impeditam, asperam, ne-bulisque obscuram Medicina viam tenta-remus, dedit animam. Quod ut mihi, sic etiam vobis omnibus gratissimum esse sentio, dum vocibus assiduis testimoni proprium illud bona mentis gaudium, quod ultro se erumpit in applausum cu-jusque facilis adverfus *cives inopes indulgentia.*

QUID

QUID enim, prô Deus immortalis ! sanctius, divinus, atque observatione dignius, quàm pura liberalitas & munificentia ? ubi verò unquam clàriora enituêre harum virtutum documenta, quàm in HERO E nostro : qui de industria indigos anquirit, hominum afflictorum miseras investigat, opemque suam opportunam omnibus accommodat.

NAM quot ille alit valetudinaria ? Quot eruditorum collegia novis auxit stipendiis ? Quot infortunatos sublevavit ? Quot obæratos inopinantes à situ & iqualore carcerum vindicavit ? Quid quæris ? ubique exstant beneficitiæ ejus, & humanitatis planè singularis testimonia, qui, ut cives foveat, erigat, recreet, nullis parcit sumptibus, nullis laboribus : nunc domi, nunc foris, vel totius populi rebus communibus, vel sodalitiorum coloniarumque privatis ita studens consulensque commôdis ; ut infinitâ prope negotiorum mole quamvis districtum, nunquam tamen fessum, aut festinantem invenias.

HÆC inter, omnium oculos animosque rapit insignita raraque Herois dignitas, tantâ redidens tamque insolitâ facilitate.

HUIC

HUIC quām ex omni parte benignus fuerit ille *Omnium* pater atque custos, omnes nōrunt, omnes gratulantur. Ipsi vos, præsentes oculis adspexit, ex hujus illustri generosāque stirpe, nobiles in ipso flore Adolescentes, qui quidem à primis tenerisque annis, hortatu gravi pattiſ experientissimi, inter homines, moribus atque ingenio dissimiles, errare confueverunt: quō magis exploratum haberent cognitumque varium ac multiforme hominum genus; putatisque omnibus *humanæ* fortis numeris, suam ipsi vitam, publicè ac privatim, postea felicius ad optimam componerent exempla.

SED durior est profecto hæc, in quām inscius egomet sum delapsus, provincia, præ illa, cui vos me palam addixistis.

ITAQUE mihi conscientius, relinquendam censeo *Xenophonti* alicui, *Pliniove* alteri, qui & verbis splendidis, & sententiis gravibus, feræ hominum posteritati, in *usum & exemplum* mandet consecratque facinora Mæcenatis nostri *omni memoria digna*.

D E

Naturali veterum medendi
via, ante repertum ab
Harveo sanguinis anima-
lis gyrum,

DISSERTATIO.

Notatio naturæ, & animadversio peperit artem.

C I C . Orat.

Omne auxilium, corporis aut demit aliquam materiam, aut ad-
jicit, aut evocat, aut reprimit, aut refrigerat, aut calefacit, li-
mulque aut durat aut mollit.

C E L S . lib. 2. cap. 10.

AUD leviter confirmatum esse
reor, quod ante me alii jam-
dudum animadverterunt, ni-
mirum, ambitiosos sapientiæ
magistros, dum, gliscente contentione,
longius, uti fit, à quæstione proposita
abierunt, ingenii lascivientis impetum
effusius sequuti, non modò vastis semet
inutilibusque implicuisse speculationibus;
verum

verum etiam incautos nimisumque cedulos auditores, mirabili suorum argumentorum specie & subtilitate captos, ita sibi suisque verbis serviliter devinxisse, ut deinceps securi non ultrâ quærerent; neve addubitarent, sed, tanquam si ad intima naturæ *adyta* jam penetrâssent, sic in alto otio degerent; indeque vatum ritu, magistri quisque sui tanquam alicujus numinis, placita mordicus arresta, inhianti plebi, pro genuinis oraculis confidenter distraherent.

§ 1. Huc, me judice, magna ex parte referri debet tanta tamque miserabilis steriles Medicantur unde? ingeniorum, per multa retrò secula, in præclaris desideratisque naturæ studiis, infœcunditas. Atque hoc, quod ad *Materiam* attinet *Medicam*, usu ipso comprobatum, nisi me fallo, dcdi suprà; simulque demonstravi, quam frivola & inepta huc undique à multis infulta sint, maximè per inertem alienamque tractandi viam.

2. Quare ex inani atque infelici horum opera, vereor ut multi de universo medicinæ statu parum æquè existimaturi sint: præsertim, quum multi soleant omnem curationis vim ac momentum conferre in ea quæ adhibentur Remedia non ex fortuitis atque improvisis experientibus; remedia;

De naturali Veterum

storiæ nimium negligentes, non illi quidem, ut æquum erat, consilio & rationi, sed fortunæ fatuæ, experimentove alicui improviso, accepta plerumque ferunt.

3. Huic igitur decumano atque infausto illorum errori ut obviam eatur, ostensum nunc dabo, *in morborum curatione insignes quidem haberri posse progressus, si ab recta remediorum notitia ordiamur*: ast hanc non nisi *ex præceptâ probèque intellectâ morbi historia proficiisci*: *ex plena porrò morbi historia suâ sponte sequi certa curationis indicia, quorum ope ducamur ad remedia morbo profligando apta*. Quod eò fidentius propono, quòd video clarissimum artis nostræ conditorem Hippocratem identidem dicere, “*ad sanandum sat tis instructum esse Medicum qui morbum satis nôrit*” : Itemque Sydenhamum, qui quidem omnium maximè colluit simplicem probabilemque medendi viam, in hæc verba, “* *Atque adeo non semel mihi in mentem subiit, quòd si morbi cuiuslibet historiam diligenter perspectam haberem, par malo remedium nunquam non scirem adferre*.” Sed omisâ nunc magnorum virorum auctori-

Verum ab
indiciis ex
plena mor-
bi historia
desumendis,

Uti sensit &
Hippocra-
tes, & Sy-
denhamus.

* Præf. observ. super morb. acit.

ctoritate & suffragatione, hanc medendi viam ita exponere conabor, ut pro se quisque possit hac in parte dijudicare.

4. ID ut exsequar, ante omnia considerare juvat, qui qualisque fuerit priscomum hominum ante inventam medicinam status atque conditio : deinde qualem curandi viam viro sagaci sequendam eadem illa conditio naturaliter suggereret. Sic enim naturam sequemur, optimam illam atque certissimam ducem.

PRINCIPIÒ, fac fuisse, quando ignorata sint morborum historiæ, juxta & remedia. Hoc in statu (nisi fortè divinitus contigisset patefactio, qualem nunc non ponimus) neutra sanè aliter investigare erat, quam quomodo cætera omnia solent naturæ phænomena, id est, ex continenti rerum spontè emergentium serie, cuiusmodi ad instruendam ornandamque medicinam plurimæ se offerunt. Quum enim ante oculos assiduè obversarentur homines hoc illove morbo laborantes ; quumque à morbis variis variè multarentur ægri, varièque perverterentur usitatæ conspicuæque corporis actiones : utique de facili poterant morbi & aptè notari, & inter se luculenter distingui, observato diligenter constanterque naturali cujusque morbi cursu & tenore.

D 3

Quod

Utrique rei
ipsius natu-
ra satis do-
cet.

Quod quidem fecisse videtur prisca scho-
la Cnidia, quemadmodum fidem facit
Hippocrates lib. de *victus ratione in*
morb. acut. ubi, "Qui Cnidiās, quas
" vocant, sententias literis tradiderunt,
" ii fane, inquit, quæ in singulis morbis
" patiantur ægri, & quomodo eorum
" nonnulla ipsis eveniant, rectè conscri-
" pferunt : quo usque quivis etiam medi-
" cinæ imperitus, rectè scribere potuit,
" si modo ex unoquoque ægro quæcun-
" que patiatur probè didicerit."

5. HANC ego medicinæ colendæ ra-
tionem unicam patuisse puto primis no-
stræ artis magistris : quam si constanter
sequuti essent, nunquam profecto erra-
vissent ; quum isthuc nihil aliud planè sit
quàm imitari, atque ab exemplari pro-
posito descriptum exprimere & exarare.
Neque mihi ægrè concessum iri spero,
ante exploratos simplici hâc, & naturæ
convenienti ratione, morborum limites,
atque aspectus varios, nullum patuisse
aditum ad generales morborum censu-
ras : cuius generis fermè sunt, quæ in
Coacis prænotionibus, & Hippocratis a-
phorismis continentur. Necesse quippe
est, ut incertæ dubiæque sint censuræ,
quæ non ex plena casuum enumeratione
inducuntur : quin etiam fallax sit ac lu-
brica

brica antiquorum illa curta brevisque
scribendi ratio, quamdiu aberat plena
singulorum casuum inductio: denique
ut cum grano, quod aiunt, salis, omnia
istiusmodi scripta Hippocratis sint su-
menda: quae proinde, tanquam per se
manca, supplevit, atque aptâ explicatione
exornavit castigavitque primum Celsus,
deinde hujus elegantis diligentiae æmu-
lus, Lomimius.

6. PORRO rerum naturam evolventibus planum erit, primævos Medicinæ prudentes ad *Theoriam* artis suæ fuisse absolvendam numeris non satis fuisse instructos. Siquidem constat non posse earum rerum quæ corpori humano incident rationem numerumque iniri, nisi eæ priùs per observationem assiduam erutæ, seorsum suo quæque loco notentur. Atqui ad hanc Medicinæ partem olim desiderabatur præcipua illa corporis humani notitia, quæ sub auspiciis maximè clarissimi Harvei non ita pridem in lucem prodit; quippe, quâ solâ, tanquam face prælucente, consecrari licet occultas & multiformes corporis animati actiones.

7. NEQUE magis erant antiqui ad systemata atque compendia suæ artis fabricanda imparati, quam ad remedia in-

venienda, inventaque morbis accommo-
danda ; siquidem non minùs ad hoc
quàm ad illud præsumenda sit enucleata
ac probè distincta morborum historia.
Nam omne remedium (ut suprà est o-
stensum) ad unum omnino morbum,
vel morbi potius casum referri debet.
Ita si vel minimam dubitatur de morbi
ipsius specie, semper incertum erit, quo
nomine, quâve fini à curantibus ali-
quando data sint remedia ; quæ, utut
tum erant, utut juvisse quondam dicun-
tur, prorsus tamen nihil conferunt in
posteriorum usus. Adeò nullus esse po-
test remedio locus ante definitum circum-
scriptumque morbum ; quando quæcum-
que quovis modo remorantur morborum
investigationem, eâdem operâ simul re-
morantur remediorum inventionem. Sed
alia quoque tum erant neque pauca im-
pedimenta inventioni remediorum in-
jecta, cùm à medicamentorum difficulti-
ex infinita prope rerum varietatē delectu-
tum ab eorundem lubrica admodum at-
que incerta ad singulares casus accommo-
datione.

8. ITAQUE ex rei ipsius natura co-
stat debuisse priscos, quia parùm erant
ad medicamentorum vires perspiciendas
instructi, omnem idcirco suam locare
operam

operam in morborum historiis diligenter notandis & colligendis ; quò magis scilicet juvarentur posteri ad remedia excogitanda singulisque morbis adaptanda ; postremò ad systemata ex majorum laboribus accurate digestis aliquando componenda.

9. ANIMADVERSO jam periniquo veterum ad excolendas varias Medicinæ partes loco, nimisque alieno statu, propius nunc attingemus quod suprà est à nobis propositum, monstrabimusque, quemadmodum nos ducat dirigatque morborum historia in rectum medicamentorum usum, nec non ad ipsius victus rationem moderandam, quam & Hippocrates & Celsus rerum ingestarum primam esse putant regulis legibusque medicinalibus subjectam : eò scilicet ex ipsa rei natura inducti ; quum ne ægri quidem, adhuc rudes & ignari, abstinerent se cibis, quos quidem non minus ad rectæ vitudinis, quam ad vitæ præsidium comparatos esse existimabant. Quumque appetitus (qui in ægrotantibus plurimum sibi juris vendicat) nunc crassiores, nunc tenuiores flagitaret cibos, prout vel sitis id monebat, vel fames ; nunc contrà vi morbi fractus & prostratus omnem fastidiret cibi usum. Hinc tandem

via & ratio
veteribus
remedio-
rum primas
tenebat.

ex Hippo-
catis,

*Celsique
sententia.*

dem ortas esse inevitabiles circa ciborum
tum modum, tum materiam, observatio-
nes. In hanc sententiam Hippocrates,
de *prisca medicina* agens, hæc habet.
 " At meā quidem opinione, nemo ad Me-
 " dicinam animum applicaturus fuisset, si
 " eadem victus ratio ægris juxta & fa-
 " nis esset accommoda. — Itaque qui
 " medicinam perscrutando invenere, pri-
 " mūm quidem, uti censeo, de ciborum
 " copia detraxerunt, quantum nonnul-
 " lis ægrotantibus esset satis: quum ta-
 " men idem non omnibus æquè pro-
 " desse videretur, quod alii ita affecti
 " habitique reperirentur, ut ne paucos
 " quidem cibos conficere possent: inde
 " imbecillioribus sorbitiones præscrip-
 " runt. — Quod si ne quidem sorbi-
 " tionibus essent pares, iis quoque de-
 " tractis, potiones substituerunt." Cui
 omnino concinit Celsus, in hæc verba.
 " Ægrorum, qui sine Medicis erant, a-
 " lios, propter aviditatem, primis die-
 " bus protenus eibum assumpsisse, alios,
 " propter fastidium abstinuisse; levatum-
 " que magis eorum morbum fuisse qui
 " abstinuerant. Itemque alios in ipsa
 " febri aliquid edisse, alios paulò ante
 " eam, alios post remissionem ejus: o-
 " ptimè deinde his cessisse, qui post fi-
 " nem

“ nem febris id fecerant. Eādem ratione alios inter principia protensus usos esse cibo pleniore, alios exiguo ; gravioresque eos factos, qui se implerant. Hæc similiaque cum quotidianie inciderent, diligentes homines notasse, quæ plerūmque melius responderent ; deinde ægrotantibus ea præcipere coepisse.”

10. Ex his utriusque cùm Græci tūm Latini Patris auctoritatibus apparet, antiquorum de ratione victus observata & decreta præcipue respexisse diversa morbi incumbentis tempora. Id quod ex sequentibus Aphorismis diæticis planius adhuc erit.

“ QUUM morbi vigor maximus, tum victu utendum tenuissimo. Sect. I.
“ Aph. 8.

“ QUIBUS statim vigor adest, hos quidem oportet cibare tenuiter. Aph. 10.
“ IN accessionis impetu cibum subtrahere oportet : nam præbere non. xium. Aph. 11.

AT cæterorum omnium huc spectantium quasi summam complectitur. Aph. 17.

“ QUOS etiam semel iterumque, quos plus minusve, & particulatim alcere conveniat, spectandum. Dandum vero

dem ortas esse inevitabiles circa ciborum
 tum *modum*, tum *materiam*, observatio-
 nes. In hanc sententiam Hippocrates,
 de *prisca medicina* agens, hæc habet.
 " At meā quidem opinione, nemo ad Me-
 " dicinam animum applicaturus fuisse, si
 " eadem victus ratio ægris juxta & fa-
 " nis esset accommoda. — Itaque qui
 " medicinam perscrutando invenere, pri-
 " mūm quidem, uti censeo, de ciborum
 " copia detraxerunt, quantum nonnul-
 " lis ægrotantibus esset satis: quum ta-
 " men idem non omnibus æquè pro-
 " desse videretur, quod alii ita affecti
 " habitique reperirentur, ut ne paucos
 " quidem cibos conficere possent: inde
 " imbecillioribus sorbitiones præscripse-
 " runt. — Quod si ne quidem sorbi-
 " tionibus essent pares, iis quoque de-
 " tractis, potiones substituerunt." Cui
 omnino concinit Celsus, in hæc verba.
 " Ægrorum, qui sine Medicis erant, a-
 " lios, propter aviditatem, primis die-
 " bus protenus eibum assumpsisse, alios,
 " propter fastidium abstinuisse; levatum-
 " que magis eorum morbum fuisse qui
 " abstinuerant. Itemque alios in ipsa
 " febri aliquid edisse, alios paulò ante
 " eam, alios post remissionem ejus: o-
 " ptimè deinde his cessisse, qui post fi-
 " nem

*Celsique
sententia.*

*ex Hippo-
cratis,*

“ nem febris id fecerant. Eadem ratione alios inter principia protenus usos esse cibo pleniore, alios exiguo; gravioresque eos factos, qui se implerant. Hæc similiaque cum quotidie inciderent, diligentes homines notasse, quæ plerumque melius responderent; deinde ægrotantibus ea præcipere coepisse.”

10. Ex his utriusque cum Græci tum Latini Patris auctoritatibus apparet, antiquorum de ratione victus observata & decreta præcipue respexisse diversa morbi incumbentis tempora. Id quod ex sequentibus Aphorismis diæticis planius adhuc erit.

“ Q U U M morbi vigor maximus, tum victu utendum tenuissimo. Sect. I.
“ Aph. 8.

“ Q U I B U S statim vigor adest, hos quidem oportet cibare tenuiter. Aph. 10.
“ I N accessionis impetu cibum subtrahere oportet: nam præbere non solum. Aph. 11.

A t cæterorum omnium huc spectantium quasi summam complectitur. Aph. 17.

“ Q U O S etiam semel iterumque, quos plus minusve, & particulatim alicre conveniat, spectandum. Dandum vero

“ verò aliquid anni tempori, regioni,
“ ætati, & consuetudini.”

Ex quibus cùm id modò discimus, quinam ægri plus minusve cibi, cum maiore minoreve periculo, seu febris incremento (quæ certè pro ratione alimenti semper increscit) ferre valeant : perspicuum est, universos istos Aphorismos consistere innitique rebus naturaliter prorumpentibus ex antegressa morbi historia ; quæ sanè cætera antecedit omnia, faciem quasi præferens : quum ex ea sola cognoscatur morbi vigor atque accessionis impetus (quo fæviente cibi difficilimè tolerantur) unde Medicus ad mendicandam victus rationem quasi manu ducatur.

Purgationis
indicia &
regula. 11. EADEM planè methodo pergit purgantia quoque medicamenta ad febrium tempora accommodare, in sequentibus Aphorismis.

Sect. I. Aph. 24. “ In acutis morbis rarò, & inter principia, purgantibus utendum est : idque diligenti priùs adhibitâ circumspectione faciendum.

Ibid. Aph. 22. “ Matura & concocta medicamento purgante educere ac movere oportet, non cruda, neque inter initia, nisi suopte cieantur impetu, quod perrarò fit.

12. Ex

12. Ex hisce jam exemplis videre licet, quo certius distinctiusque innotuere variæ morbi alicujus periodi, hoc clarius atque evidenter innotuisse rerum assumptarum, ad morbum, sive in melius, sive secus commutandum, vires.

13. Ex iisdem porrò colligitur, ignotâ morbi historiâ, rerum (ut ut crebrò ingestarum) vires pariter ignotas esse debere; quum in diversis morbi temporibus, (quibus subjiciuntur omnes ferè morbi) diversi quoque sint, ut suprà est ostensum, earum rerum effectus.

14. SED ex antegressa morborum notitia, prudentibus remediorum indagatoribus aliud præterea insigne præbetur adjumentum, nimis quando subita fit morbi remissio ex insigni aliquo spontaneoque naturæ eventu, cuius rei exempla dant sequentes Aphorismi. Sect. 17.

13.

SINGULTU laboranti sternutamenta, si superveniunt, singultum tollunt. —
ibid. 14.

HYDROPOICO, si aqua è venis in alvum confluxit, morbus solvit. —
Sect. 8. 29.

LEUCOPHLEGMATIA afflito, si vehemens supervenit alvi fluxio, morbum solvit. — Sect. 6. 15.

Diu-

De naturali Veterum

DIUTURNO alvi profluvio laboranti,
sponte superveniens vomitus profluvium
solvit.

Hujus generis multa in naturali
morborum cursu necessariò eveniunt at-
tentis spectatoribus, unde certiores fiant
de variis aptisque remediis: cuiusmodi
sunt, quæ in singultu sternutamenta, in
hydropœ alvum, in diarrhoea vomitum
provocant; de quibus planè & aperte
admonent adducti modò Aphorismi: à
quorum etiam auctoritate multum pen-
dere video severiorum nostri temporis
Medicorum usum & consuetudinem: ut
Sydenhami in hydropœ & diarrhoea, at-
que Joannis Friend in febribus curandis.

15. QUID enim certius aut naturæ
conveniens esse potest, quam hæc an-
tiqua curandi ratio? quâ scilicer optimè
intelligatur, quid natura ferat, quid-
ve illi proficit. Scire interim oportet eos,
qui Hippocratem hactenus sequuntur,
licet experientia atque observationibus
suam medendi rationem accommodent,
ab hodiernis tamen Empiricis longissimè
recedere, qui quidem medicinam ex-
colere & factitare jubent per medica-
menta adhuc ignota, & citra consilium
ingesta, hâc sola fini ut in *Specificæ* quæ
vocant, i. e. propria antidota, si casus
tulerit;

Antiqua
medendi ra-
tio ab ho-
diernis
Empirico-
rum usu
longè rece-
dit.

tulerit, incident : cujusmodi nulla certè admittit recipitque methodus è veteribus modò deducta. Quamdiu enim naturæ instituto nosmet studiosè dedimus, nulla omnino fangi potest caussa, quam obrem quicquam attentemus, aut periclitemur, præter quod ipsa suggestit natura : ideoque in hoc uno confistere omnem medendi rationem, ut indiciis signisque obtemperetur fiatque satis. Atque hæc in universum de antegressa medicamentorum indicatione dicta sunt.

16. **A D** remediorum verò inventio-
nem, ut Medicorum, qui naturam imi-
tantur, votis respondeant, palam esse pu-
to, ejusmodi Medicis non opus esse alia
medicamenta, quām quæ vi quādam
conspicuā polleant in corporis ipsius a-
ctionibus, sive expediendis sive impedi-
endis : cujusmodi sunt quæ alvum, vo-
mitum aut urinam movent ; calefacien-
tia item, soporifera, &c. Quippe quæ
sola indicationibus ab effectuum notabi-
lium observatione defumptis satisfaciant :
qualia, ut reperiantur, requiritur dun-
taxat, ut semel assumantur : cui quidem
casui locum abundè præbet hominum
partim necessitas, partim appetentia pro-
cax ; nonnunquam etiam præceps, aut
curiosa voluntas, cujus certè importuni-
tati

Nec enim
per illam
ullus conce-
ditur locus
remedio-
rum speci-
ficorum ve-
nationi, quæ
maximè ja-
gant Em-
pirici.

Qui naturæ
du&tu &
auspicis
medicinam
faciunt,
pauca adhi-
bent illi
quidem re-
media, sed
valentia &
manifesta.

Qualis mal-
ta suggestis
fortuna.

tati debetur, quod immensa rerum infolentium varietas identidem afflumatur; quarum tamen omnium eæ solæ forent observabiles, quæ manifestam mutationem corpori inducant.

17. QUAMVIS autem sic satis magna suppetret cauſarum in corpus humanum validè agentium; idque etiam, si casus tulterit, longè ante descriptas morborum historias: non tamen æquè magna existeret *Remediorum* copia: quum nihil propriè remedium appellari debeat, nisi quod ex curantis consilio & solertiâ adaptatur morbo; eodem planè modo atque Hippocrates morbis accommodavit rationem victus & purgantium usum.

18. NE autem ista longius persequar, ac nimio opere contendam ea in usum Medicorum nunquam esse cessura, nisi indiciis ex tenore morbi provenientibus respondeant, demonstratum semel dabo, *Non posse curari morbos medicamentis auxiliisve ullis, quæ indicationibus non subserviant, faciantque satis; saltem id temerè tentari.*

Frustra
sperari in-
viata singu-
lorum mor-
borum re-
media quo
barbare sp-
ecifica vocan-
tur.

19. SED ante omnia meminisse convenit, medicamenti citra indicium præbiti vires in corpus humanum ignotas planè atque incompartas esse (nam si compertæ essent, palam est tali præbito medica-

in medicamento, spem fore, talibus viribus mutatum iri morbi faciem : at hoc est indiciis servire & satisfacere, contra hypothesis.) Quod si ignotum est plane quod præbetur medicamentum, non erit sanè, cur in hoc potius quam illo præbeatur *morbō*, aut in hoc potius quam illo morbi *stadio* : (quum in illo penitus ignoto nihil reperiatur, quod huic quam illi potius malo opponatur ; quodve in morbi principio potius quam in *statu*, in statu quam in declinatione, usui esse queat.)

PUTEAMUS nunc innumerabiles morborum species, tum cujusque morbitempora diversa, quibus ex aequo adhiberi possit medicamentum plane ignotum : dabitque sanè calculus casuum, sive periculorum temerè prius subeundorum, quam eluescant ignoti medicamenti vires, numerum numero infinito parem. Unde profectò satis constat tentaminis hujusmodi temeritas. Eoque magis, si adjicias, in casu proposito subesse nihil ; quod hujus potius quam illius, herbae puta, animalis, fossiliis, aut horum omnium unius potius quam alterius partis, fiat optio, aut delectus ; aut denique quod definiri queat certa cujusque *dosis*, sine vita humanae periculo supra omnei ex-

cusationem audaci. At quot, obsecro, passim scatent herbæ, quot ubique comparent animalia, quanta est fossilium varietas; atque in his omnibus partium diversitas, quotuplices denique doseos ratio? quæ tamen omnia inquisitori cæco se ingerunt nullo discrimine, nullo delectu.

Remedia
vera & le-
gitima ex
folis rerum
manifestis
proprietati-
bus depro-
muntur.

20. HINC evincitur solutis vagisque periclitationibus, principiò non comperta atque explorata fuisse remedia; verum ex certis rerum ipsarum viribus identidem erumpentibus innotuisse, dum Medici, omnibus sedulò circumspectis, id unum agerent, ut oblatas istas rerum vires morbis solerter accommodarent, atque in *remediorum censu* numeroque deinceps, uti æquum est, deputarent. Quam viam æquam, rationique convenientem institisse veteres, Celsus in primis auctor est, cujus hæc sunt in præfatione verba: “Non enim quidlibet an-“ tiquiores viros ægris inculcasse; sed “ cogitasse, quid maximè conveniret; “ & id usu explorasse, ad quod antè con-“ jecturâ aliquâ ducti essent. Neque “ interesse, an initio pleraque explora-“ ta sint, si à consilio tamen coeperunt. “ Et id quidem in multis ita se habere. “ Sæpe verò etiam nova incidere genera-“ morborum,

“ morborum, in quibus nihil adhuc u-
“ sus ostenderit; ut ideo necessarium
“ sit animadvertere, unde ea coeperint;
“ ceu sine quo nemo mortalium reperire
“ possit, cum hoc, quam illo, potius u-
“ tatur.”

21. His ita expositis demonstratis-
que, cuvis per me licet arbitratu suo ac-
cipere primum sextumque Pitcarnii no-
stri corollarium, dissertationi suæ de *di-
visione morborum* subiectum; eaque, si
vacat, cum diserto ipsius dissertationis
scopo gloriofaque ejusdem coronide,
componere. Liberum quoque omnibus
arbitrium permitto de claris Boylæi (ut
alios nunc taceam inferioris subsellii
Chymicos atque Empiricos importunos)
in vagis atque inanibus experimentis ac-
cumulandis male locata opera: cuius
sanè non aliis fuit fructus & eventus,
quam ut per magnificam istorum jactan-
tiā, Medici parùm cauti ægros sibi
commisso, aut vanis cruciarent, aut fal-
tem fallerent remediis.

22. NEQUE hoc fugit perspicacissi-
mum Sydenhamum. Itaque de remediis
specificis, quæ vi quādam occultâ agere
dicuntur, sic habet. “ Si quis h̄c ob-
“ jecerit, fatis magnum remediorum spe-
“ cificorum numerum jamdudum nobis

Quantum-
vis repug-
nent, magui
quidem visi,
Pitcarnius
& Boylæus.

E 2   “ inno-

Sydenhami
sententia de
specificis.

“innotuisse, hūc ipsum, si examen
 “paulò diligentius instituerit, in opposi-
 “tis partes facile transiturum confido,
 “cūm unicus cortex Peruvianus militet.”
 Huic ego viro accedo lubens, prorsus
 que ita existimo, in re colenda medica-
 tot prius lapsura secula, quot ab Aescu-
 lapiō huc usque effluxere, quām in con-
 spectum fese dabit aliud hūc per omnia
 simile remedium. Quocirca mihi callidē
 fecisse videtur noster ad quintum suprà
 dictæ tractationis corollarium, quod corti-
 cem Peruvianum nominatim laudet,
 proponatque in exemplum experimen-
 torum, seu verius periculorum, quasi ri-
 tu aleatorio deinceps faciendorum, ad
 medicinam, si placet, amplius proferen-
 dam, etiam ubi nulla p̄æfucet rationis
 admonitio aut consilium.

23. VIAM jām ad verām germanam-
 que medendi artem munisse me arbitror:
 siquidem doceant & exempla Hippo-
 cratis, quod candidis sedulisque medi-
 cinæ prudentibus omnem curationis mo-
 dum & mensuram unicè ponat accurata
 morborum historia; demonstrentque quæ
 à nobis suprà proposita sunt, non posse
 diu latere illa quibus Hippocrates usus est
 remedia: uti nec alia quæcunque suam
 in

in corpore humano vim & efficacitatem evidenter ostendunt.

24. Quum igitur tali tamque stabili fundamento innitatur morborum historiam, indeque remediorum omnium necessariorum investigatio, non video profecto quorsum tam multa multi de obscuritate ac penuria nostrae artis conquerantur: siquidem operae nostrae praecipuam ac palmariam partem faciat talis morbi notitia atque historia, qualem sibi Astronomi, v. g. planetarum querunt; quorum illi gravitatem communem ex certis legibus generalibus facile cognoscunt: at qualem singuli motu suo figuram describant, singulorum item periodum, & occursum mutuum, & phases proprias, non sine operosa singularum rerum apparentium atque incidentium collectione, & constitutione rectâ, & diligentि insuper instituto calculo, tandem aliquando consequuntur. Quanquam verò ab rebus observatis pendent artis Astronomicae fundamenta; nemo tamen idcirco Astronomiam ad incertas relegat, sed certis annumerat scientiis; quando quae ad eam spectant omnia observanda, homini prudenti & industrio certissimè objiciantur. Tantumque abest ut Astronomi ulteriore artis suæ culturam à

Comparan-
tur inter te
Medicinę
arque Astro-
nomia tun-
damcata.

fortuna petendam esse existiment, ut etiam cometarum cursus, quamlibet anomalous, repetitâ paulò observatione, se ad certas tandem atque constantes leges revocaturos esse non dubitent.

25. UT IN AM nostri homines, pari spe freti, non priùs morbos curare aggredentur, quām eorum faciem atque indolem satis exploratam haberent; contra quam factitant illi, qui relictâ morbi historiâ, protinus se totos dedunt *Specificis*, i. e. propriis & perpetuis quibusdam antidotis, captandis; ut per infinitam scilicet ingestorum seriem dato morbo tandem inveniant remedium, si credis, *infallibile* *. Cui sanè non solum inutili, sed periculose istorum operæ, quantum faveant prælibata Pitcarnii nostri conjectaria 6 & 7. judicent alii.

Inde præter
ceteros lau-
datur Sy-
denhamus.

26. QUANTO prudentius Astronomorum patientiam diligentiamque imitatus sit Sydenhamus, ex Imaꝝ sect. cap. 2do, 5tæque ult. cuivis attendenti in proclivi erit. Quod si quis adhuc nihilominus suspicetur eum fumos vendere, remque vanam promittere, operæ pretium erit totam ejus perpetuamque medendi rationem seriò evolvere. Hoc si fecerit,

---

* Præsentissimum.

fecerit, oculis ipse suis, si quid curiosius
aestimat, elegansque est formarum spe-
ctator, agnoscet opus spectabile, omni-
umque, quæ quidem ad hunc diem in
arte salutari prodierunt, absolutissimum :
exemplum quoque fatebitur imitatu non
difficile : dispositionem item operis &
structuram pulchram atque ubique sui si-
milem : denique opus nusquam cedens
optimis in disciplina Physica laboribus :
ut non facilè dixeris, majorem se præ-
buerit virum in naturali morborum se-
cundum varias coeli annique vicissitudi-
nes progressu consecando, ordineque de-
lineando, at in simplici facilique ratione,
quâ oppugnare cœpit symptomata ma-
xime funesta & feralia, interea loci cum
cætera Medicantium turba ferè solis ale-
xipharmacis atque antidotis venandis in-
cumberet. Itaque tempestivâ sanguinis
missione, vomitu, purgatione, opio,
strigularum vestium calore temperato,
equitatione, gestatione, chalybe, alio-
rumque, & numero paucorum & inge-
nio simplicium (quorum in aprico es-
sent vires) medicaminum ope contentus,
morborum monstra domuit. Nec mi-
rum, quum idem venenorū valentif-
simorum virus aggredi non dubitārit me-
ris aquæ tepidæ cyathis, satius esse du-
cens

De naturali Veterum

cens morbi incumbentis obsequi indiciis, quām periclitantem ægrum tantisper deferere, dum ipse antidota quæreret. Ad hoc, superato, quo à primis annis fuerat imbutus, gravissimo præjudicio Hippocratis olim affirmantis † *Fluente alvo non esse mittendum sanguinem*, ille contrà sequens propria inflammationum indicia, tandem non dubitavit vel solā missione sanguinis fluenti occurrere alvo, quotiens ea inflammationē haberet comitem. Similiter etsi veteres decrevissent pleuritidem solo sputo atque exscretatione persanandam esse, magnoque præceptionum numero universum Medicorum cœtum, usque ad Sydenhami tempora, in suam facile sententiam traduxissent; ille tamen sagax, ac melioribus ductus auspiciis, anticipatam istam notionem adeò profligavit, ut mera simpliciique sanguinis detractione, quam morbus per se faciendam indicat, desideratum opus perficeret, ingenuosque Medicorum filios deinceps dubiâ simul & intricatâ curatione, quæ à multis ante-seculis nitebatur confectionibus ferè pectoralibus, commodū expediret.

26. LIQUET

† De victus ratione in morb. acut. extremo lib.

26. LIQUET ergo magnum Sydenhamum ex attentâ assiduâque indiciorum consideratione tantum obtinuisse in morbos imperium : indequè factum, ut totius Medicinæ nova quædam meliorque existeret facies ; illumque hoc maximè nomine cæteris Medicantibus palmam præripuisse, ex utrorumque scriptis inter se collatis amplius patebit.

27. QUEMADMODUM verò hujus vi-
ri aperta, inaffectata, eademque felix
medendi ratio nostræ dissertationis argu-
mentum firmat, sic eidem robur addet
vulgaribus de aliorum scriptis interposi-
tum judicium. Ubique enim deprehen-
dimus incertum ancipitemque remediorum eventum, ubi incerta est & anceps
indicatio : neque unquam definiri posse
quidnam perfecerit Medicus, qui remedia
tantum promit à se adhibita, nullam ve-
rò sui in adhibendo consilii rationem.
Neque Hercule quo examinentur vasta
scriptorum volumina, melius hoc inven-
tio usquam Criterion : cum sine eo quid
animi habeant Medici perpetuò ignore-
tur. Quādriū enim propriis tantum
specificisque litatur, ab ipsa auctorum fi-
de & peritia totum pendet indicium : at
quām sublesta sit, quāmque maligna ho-
minum multorum fides, quām fallax sæ-
pe

pe opinata peritia, quotidiana docet experientia. Contrà indicationes lectæ ac severæ propriam & perpetuam quandam lucem secum ferunt ; medendi quoque viam faciunt constantem atque uniformem ; nobisque res inter se contendendi, deinde argumentandi, copiam & facultatem præbent tutam.

Reprehenditur Mortonus. 28. Ex his quoque intelligitur quid medicinæ contulisse censendus sit Mortonus ; qui nihil adjutus vel crebrâ ægrotum confuetudine, vel luculento auctus Sydenhami exemplo, exolescentem tum maluit revocare disciplinam miscellaneam, atque immensâ quâdam medicinam farragine cinnoque temerario rursus pro libidine sua abuti. Qua re factum est profectò, ut omnia morbi symptomata graviora malignioraque existerent, quàm fuissent aliâs, si modò Sydenhamo fuisset dicto audiens.

De vulgari Medentium consi studi- ne judicium. 29. QUOD si uno conspectu multorum simul rationes medendi complecti velis, Burneti, similisve Compilatoris thesauros inspice : tecumque reputa, an sit cur uni quàm alteri potius fidem habeas ; aut omnium, ut quorundam mos est, consilia velis indifferenter experiri ? Hoc si feceris, de corio hominis ludes perfamiliariter : eâdemque operâ ostendes,

des, quam incomptæ sint tantopere jactatæ *Specificorum* vires, quæ quidem mihi videntur tela vesanis structoribus Babylonicas quam cordatis Medicis digniora. Quamvis enim in quibusdam morbis obscurioribus de *Specificorum* successu possit dubitari; quum tamen pari fiduciâ soleant in podagra, atque in malo maxime tractabili, præscribi; satis utique patet, quā parum veritati & candori litent, qui ista venditant.

30. **Nihil** autem æquè nos ab istorum hominum contagio vindicabit, ac ipsa morborum remediis adhuc intactorum exacta delineatio: quippe quā solā intelligetur, quæ sint cujusque Medici partes in morbo demutando; quandò item licebit anceps experimentum capere; denique quandò viro bono prorsus cessare feriarique conveniet. **Hac** prognosi Medicis adeo necessariâ instructos fuisse priscos homines vel ex eo est probabile, quod naturæ ordine remediorum usum antecedat morbi historia.

31. **Quare** jam vobis, Auditores, monstrâsse videor, quænam res naturales Medicorum curam atque attentionem primò meruerint, aut potius ob manifestiores in corpus humanum effectus quodammodo extorscrint; quibus item rationibus

Accuratæ
morborum
historiæ utilitas.

Dissertatio-
nis totius
summa.

bus inducti Medici res istas morbis accommodârint, ob eamque causam deinceps *Medicamentorum* cognomine insinuiverint. Ut satîs appareat quanto intervallo distent hæc ab experimentis Chemicis, quæ plerumque suam fortunæ debent originem; quæque ut existant, corporis quam animi labore magis desiderant. Evidem ego in medicamentis inveniendis nonnihil etiam fortunæ hominæ concessi; at adeo id exiguum, ut ea re neutiquam necesse sit interea vel tantillum pendere hærereque Medicinam; quæ quidem, ut artes cæteræ, tota versatur in rebus inter se componendis ritèque æstimandis; quamvis repugnant, atque in alia omnia abeant, qui ab hominis barba & canitie magis quam à dextero ac bene præparato ingenio medendi scientiam sperant, contemptâ & neglectâ nimium humani corporis fabricâ, cæterâque artium bonarum supelleciliæ; quarum ex inopia, uti tardus segnisque diu fuit sanferæ hujus artis progressus; sic ex earundem studiosâ nuper cultivatione, hujus quoque fuit successus major, indiesque meritò speratur certius constansque incrementum. Quanquam dissimulandum non est, etiam ex hoc fonte, per importunam quorundam magistrorum

Anatomiae,
Mechani-
cæsque
usus ad
rem Medi-
cam.

Itemque a-
busus.

rum festinationem, multos gravesque errores profluxisse : neque id mirum, cum in causarum ambitu nullæ reperiantur abstrusiores investigatuque difficiliores, quam quæ ad corporis humani actiones spectant. Atque ab istis in theoria erratis eo magis est cavendum omnibus qui Medicinæ facienda dant operam, quo pravam * theoriam semper & ubique sequuta sit perversa † praxis. Hinc enim † “Erasistratus, qui cibos in ventre at-“teri contendebat, in cibis deligidis, “eos quærendos esse censuit, qui facil-“lime teri possint. Contrà Plistonicus, “qui cibos putrefactare aiebat, eos in “quibus hoc expeditissimum esset. De-“nique Hippocrates, qui calore cibos “concoqui putabat, eos præferebat, qui “calorem maxime foverent.” Ad eundem modum non ita pridem inter se commissa vidimus *acidum & alcali*. Nunc quoque quæ vocantur *Dissolventia & Aperientia*, aliaque quædam mysteriis (quid rides ?) fœta vocabula, cunctis respondent quorundam Medicorum votis atque usibus, indeque omnem anquirendæ morborum historiæ curam studiumque antevertunt.

32. *QUA-*

* Doctrinam. † Usus. ‡ Cels. Praef. ad lib. 1.

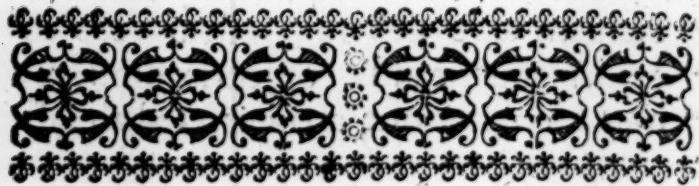
32. **Q**UALIA autem ipsi nobis verba demus, dum istas sectamur umbras, docet nunc indies increscens proficiensque naturæ ipsius studium. Hinc enim clarissimus Boyleus, comperto nullum esse usquam in toto humano corpore acidum, eadem operâ, uno quasi ictu, istam saltem *Materiae Medicæ* partem, in qua expounduntur virtutes *Alcalinæ*, funditus subvertit. De *dissolventibus* autem, cæteris que horum similibus hodiernorum hominum idolis & figuratis, quid censendum sit, ex superiori disputatione nostra colligi potest.

33. A t omnis omnium hominum opiniones & præjudicia persequi, inque ordinem cogere, longum foret. Itaque, generalis remedii vicem, proximâ Dissertatione, ea in *OEconomia animali* observabimus, quæ ad vaga ista & erratica mentis ludibria coercenda nonnihil conducent. Simul exempla nonnulla profremus, unde perspicuum fiat, ex diligenti ad rem Anatomicam attentione, uberrima & certissima curationum indicia, Hippocrati pariter & Sydenhamo ignorata, esse profectura: ignorata autem dico, quod alter scilicet nesciret, alter paulò negligentius haberet observata Anatomica. Interim Diatriben hanc verbis Celsi claudimus. " RA-

“ RATIONALEM quidem puto Me-
“ dicinam esse debere; instrui verò ab
“ evidentibus causis, obscuris omnibus
“ non à cogitatione artificis, sed ab ipsa
“ arte rejectis.

Qua-

Quatenus Humorum in corpore humano nascentium consideratio ad Medicum pertineat. Et, quemadmodum illi ex frigore corrumpantur :

DISSERTATIO III.

Contra hi, qui se Empiricos ab experientia nominant, evidentes quidem causas, ut necessarias, amplectuntur : obscuratum vero causarum & naturalium actionum questionem ideo supervacuum esse contendunt, quoniam incomprehensibilis natura sit.
Cels. pref. lib. 1.

*Pōos δὲ σιδὲ μὲν τὸ φύγος γένονται. καὶ τὰ λοιπὰ, i. e.
Propter frigus quidem fluxiones sunt, quando in capite caro
& vena intendentur. Hę quippe, carne inhorrente, in angu-
sum coacta, & adstricta, humorem exprimunt ; simul ipsa
carnes coactatæ vicissim exprimunt effunduntque. Inde
quod expressum est, quod sors cunque tulerit, fluit.*

HIPPOCRAT. de locis in homine.

S I. *Qui Naturam actiones su-
as ordine obeuntem se-
quitur, ejusque facul-
tates & agendi ratio-
nem diligenter attendit, sic ut nullam
sibi in rebus naturalibus sumat fingendi
libertatem, nullas properanti ingenio
laxet*

laxet habemas, verum indefessus incorrum
ptusque sedeat contemplator; næ is omnia
Naturæ opera concinna, elegantia, utilia, atque ex caussarum, quamlibet distan-
tium, mirè tamen conspirantium serie,
ubique inter se apta & connexa compe-
riet: in primis verò fossilia, vegetantia,
& animalia omnia, singulatimque eorum
species, propriis quibusdam certisque
subjici legibus, quarum fundamenta so-
lertissimus rerum omnium Architectus,
ut Geometra optimus maximus, in pri-
mis rerum feminib[us] ponere voluit; quo-
rum vi solâ, & fœcunditate insitâ ex-
structas perfectasque deprehendet tot mi-
ras spectabilesque rerum formas è rudi
primum & indigestâ materiæ communis
mole.

2. **Nihilominus** tamen Chymici,
aviditate magis quam veritatij studio du-
cti, eò devenere recordiæ, ut inimitabili-
lis hujus opificii imitatores sciz. alteris
que quasi Creatores videri velint: itaque
à multo jam tempore omni ope contendere
runt, ut artem arcana in aurum conver-
tendi omnia eruerent. At h[ic] quād ina-
nem luserint operam, ipsa r[es] loquitur.
Enim verò vi trici ignis vi ex toto se cre-
dunt, quā se extorturos sperant quidli-
bet, vel invito naturali caussarum effe-

Quatenus Humorum consideratio

Etuumque nexus : hujus auxilio freti, quia segnius juvant aurifodinæ, compendia querunt.

3. QUORUM ne quid decesset proterviæ, nonnullis porrò visum est ex certo liquorum apparatu vel hominis ipsius novam moliri effectiōem. At quād id iterū vanè & arroganter, palam erit cuilibet vel leviter attendenti, non dico diviniorem animum, sed complicatam modò variamque illam corporis machinam, partium positu, mole, figura, consensu, adeò mirabilem, ut nunquam profecto divinum ejus artificium exæqua-

Quod minime sentiunt
Chemici. tura sint temeraria pusillorum hominum experimenta, ad supremum licet conflagrationis diem usque repetita.

4. VERUM quamvis ridicula sit hæc nimisque stolida Chymicorum gloriatio, ab ea tamen parvo admodum intervallo distat quorundam Medicantium inanitas, qui, insuper habito *Naturæ magisterio*, multiplicique quam in suis actionibus exsequendis adhibet rerum famularum operâ, eam conceperunt suorum medicamentorum opinionem, ac si ea, citra naturæ ipsius auspiciū, ultrò discederent in varias illas materiae formas & complexiones, quibus constat humani corporis compages : quod perinde est profecto,

Horum tam
men vesani-
am, nimium
quantum ex-
mulantur
Medici.

profecto, ac si nihil interesse dicant, corpus animatum sit an inanime. Itaque boni illi anxie conquirunt compositiones per se foetas elementis *Nutritionis*, *Seminis*, *Bilis*, cæterorumque corporis humani liquorum naturalium; neque non prægnantes *Staminibus*, quæ partium ejusdem solidarum *Principiis* aptè respondeant, unde nimirum quo slibet corporis defectus expeditè supplent, *Dum varia corporis formas ex assumptis cibis educeantur.*
Humoris, v. g. *genitabilis*, ex simili quam sibi fingunt ostreorum crassi & temperatione: *Nutritionis* verò & *Renovationis*, ex serpentium cervorumque carne, quorum illæ *Spolia*, hi *Cornua* quotannis mutant. * Iidem ita prædicant efferuntque *Gelata* sua *plastica*, *Balsama vitalia*, *Elixira salutifera*; ut ea non citius labris salutent deplorati ægri, quam morbo quasi excantato integri protinus reviviscant. Ubique ocurrunt medicamenta *Demutantia*, *Transformantia*, *Emendantia*; quibus, quantum opus est, instaurantur, corrigantur, augeantur aut imminuantur proprii corporis humores. *Pectoralia* quoque, *Hepatica*, & *Uterina*, quæ sive ex *contagione*, sive *analogia*, seu quā alia vi

F 2

occulta

* Anguibus exiunt tenui cum pelle vetustas,
Nec faciunt cervos cornua jacta senes.

Ovid.

occultā consulant partibus imperio suo
subjectis, quocunque demum illæ impli-
centur malo. At hæc vocabula per se
vaga nimisque indefinita, ut communitet
arripiuntur pro cuiusque libidine, ita a-
liam atque aliam interpretationem ferunt;
quo fit, ut fœtis maxime dissidentibus
ex æquo tamen placeant serviantque. Sic
omnibus uno quasi ore laudatur medica-
mentum, quod per se nihil agit; de vi
& efficientia corporis omnia agentis pla-
nè tacetur. Quo quid inscitius esse po-
test, aut in corporis naturam dici con-
temptius? quæ tamen in suis operibus
multū abest ut pendeat ab ullo certo
propriove pabulo, nēdum in fugandis
morbis, ab auxiliis istorum * specialibus.

5. QUANTA quæso est rerum vege-
tantium copia? Quantus animalium par-
tim terrestrium, partim marinorum nu-
merus, quæ nunc tota, nunc partim iis-
dem corporis usibus interviunt? quæ
quidem omnia, quamlibet dispartia, ta-
men æquè augeant nutritaque ejus par-
tes tum solidas tum fluidas; ut & *osse*
dura, *rigida*, *fragilia*, & *liquida acris-*
que bilis, à tenerrimis maximèque in-
fipidis nascantur herbis: imò omnes si-
mul

Diversarum
corporis
partium u-
num idem-
que pabu-
lum.

* *Specifīs.*

mul partes, tam solidæ quām fluidæ, ex uno, sive lacte, sive alio quovis pabulo musculoſo, accrescant; quin & ipsa ossa, per ollam digerentem, quæ Papinum auctorem habet, liquata, non modò osſibus nostri corporis, sed & cæteris vasculis pariter & liquoribus quos continent nutriendis sint; ita ut id, quod in ossa primū abiérat, nunc in carnem convertatur, & vicissim nunc in ossa abeat quod olim caro fuit. Quare planè arbitror diversissimas quasque *sanguinis nutritiæ* partes æquè per se aptas habilesque esse, ut in hanc vel illam corporis substantiam transmutentur, dummodo æquè aptæ sint ad vasa, quæ singulis famulantur, obeunda: & proinde diversarum partium eadem omnino esse prima, si quæ sunt, elementa.

6. Hoc autem maximè declarabunt experimenta circa rerum vegetationem facta, ut quæ nostræ potestati & arbitrio maximè subjiciantur, arguentque omnia insitam naturæ vim & facultatem effectricem propriè non pendere ab eo quod sufficitur pabulo.

ENIMVERÒ in actis Anglorum Philosophicis, & commentariis Francorum Academicis, multa passim prostant experimenta, unde appareat, ex aqua sim-

Quod experimentis probatur à vegetatione & accretione stirpium.

Quatenus Humorum consideratio

plici elici & educi posse plantas saporis vehementissimi ; in quibus eminet Hombergii illud, qui ex nasturtio, cuius semina simplici enutriterat aquâ ; non minus extraxit nitri (quo maximè gaudet id plantæ genus) quam ex alio nasturtio ; cuius semina alucrat aquâ ex nitro gravidatâ. Quotidie etiam videmus surculum alienæ arbori insitum, proprias sibi frondes, flores, fructus, succos, & si quæ alia sunt, efferre, quanquam inter hæc nihil mutetur arboris nutricis radix, sed eosdem, atque ante insitionem, è terra usque sorbeat diducatque succos alibiles.

8. QUÆ cùm ita sint, quid jam evidentius esse potest, quam quod arteriæ, in quibus defertur commune corporis pabulum, eandem planè materiam in omnes ramos suos & ramorum propagines diducant : deinde importato pabulo non deberi tot tantasque ejusdem materiæ similaris transformationes ; verum uni corporis opificio & actioni naturali. Non equidem inferior ultimam mutationem, reique summam gradatim perque incrementa quædam obtinéri, at quotquot illi fuerint aut singantur gradus, necesse est fateri, unam eandemque primitus fuisse materiam ingestam, quæ omnes

omnes illos mutationis gradus patiatur :
in iis quippè locis, v. g. ubi aliqua fit
proprii liquoris secretio, etsi permulta di-
versi generis vasa communem navent o-
peram, ut liquorum, quos ea continent,
misturâ privatam illam procurent secre-
tionem ; tamen quum exempla modò ad-
ducta doceant, ex una eademque mate-
ria simplici universos corporis humores
dilabentes diu suppleri, probabile quo-
que est eandem simplicem materiam o-
mnes singulosque suppeditare corpori li-
quores, eamque non nisi corporis vi,
motuque naturali, in aliam atque aliam
vicissim formam, pro varietate partium
quas attingit, subigi & elaborari.

9. ATQUE hæc facultatum animali-
um, simul & innumerorum penè vascu-
lorum in earum usum à natura compara-
torum consideratio, præcipue cùm vasa
ista (quod diligentissimus Ruyschius
anxiè notat) in variis locis mirè vari-
antem texturam præferant, uti cuilibet
attendenti evidenter recludit arcana tot
variantium liquorum originès, ita de-
monstrat quām inexplicable moliantur
opus qui singulorum in corpore diversan-
tium liquorum correctioni, resolutioni,
inspissationi student, unive rei alicui,

Id quod A-
natomicis in
primis
constat.

Hinc uni-
versalium
medica-
mentorum
humoribus

Duo dun-
taxat singi
possunt
fontes, unde
humorum
vitia pro-
manare
possint.

Quatenus Humorum consideratio quæ in universum omnia emendet liquo- rum vitia.

10. NAM in vestigandis singulorum liquorum vitiis, modò ut nihil ad ea conferant solidæ partes corporis, duo tantum singi possunt casus, viz. ut yitium vel proveniat ab aliqua partium, quibus ipse liquor constat pravitate, vel ab aliqua malignitate extrinsecus adveniente.

Primus ca-
lus corre-
tionem
non exigit.

11. IN primo casu, cùm partes liquorum aliquem animalis proprium constituentes, sint ipsæ quoque liquores animales, vitiositas ubique erit in ipso corpore quærenda, sive obeundus infinitus quidam liquorum circulus, quorum alii in aliorum compositione perpetuo intricantur.

12. QUOD si, ut alter casus fert, liquores extrinsecus vitiantur, neque possunt per ipsas corporis facultates emendari, quo tandem pacto id præstabitur? Ponamus v. g. primò vitium extrinsecus illatam esse ex *acido* aut *alcali*, ex *nitroso*, *aereo*, *nitro-aereo*, *sulphureo*, &c. deinde cognitum esse nobis *antidotum* quo yitium id exterminetur, quodque, ut ipsum cætera non mutat, sic ab alio nullo mutatur, nisi solo *humore vitofo*, prorsus ut per densum diversissimum liquorum agmen ab ipso ore ad occul-

Alter corri-
gendi spem

occultas usque hostis latebras nullâ mo-<sup>nullam
præber.</sup>râ possit penetrare, & cum hoste comi-nus congredi ; datis jam sic & concessis omnibus, nihil tamen causæ erit cur speremus *liquorem vitiosum* cum *anti-doto* commissum continuò consensurum in plenam integrumque corporis vexati pacem, neque ultrò daturum manus æ-quis sanisque ejus legibus. Fac enim conferto hoc certamine, acidi puta & alcali, interire *acidum*, quid tum postea ? an omne *non-acidum* corpori utile & benignum ? annon quod ex *acido* & *alcali* conflatum est perinde alienum esse oportet corpori, ut alijs quilibet liquor, in quo horum alterutrum modò dominetur ? quod de cæteris item dici potest. Cer-tè Pharmacopœii, Pictores, ipsique quo-que alijs Chymici, de istiusmodi cor-rectionibus diversum planè sentiunt, & in alia omnia abeunt : quippè qui, si fortè peregrinum quid, quod ullius sit momenti, suis intervenit compositioni-bus, aut si ullo pacto aberrant à propo-sito, protipus pro deperdito inutilique habent totum compositum, suamque in componendo frustrà esse operam faten-tur, quòd nequeat emendari massa semel conflata perperam. At nihil iis facilius est, quam ut rem subjectam ex *acida* faciant

*Quatenus Humorum consideratio
faciant alcalinam, dominiumve tradant
cui malint qualitati.*

13. QUAMVIS autem sic fatis inconsulta videtur horum hominum opera, ut per *antidota* vel *remotissimis* corporis partibus mederi velint, tamen videntur multò etiam insulsiùs iisdem antidotis oppugnare velle vitiosos in ventriculo humores. Nam qui qualesve, quæsfo, fingi possunt humores in ventriculo, qui non promiscuè possint ejici notissimā radice, Ipecacuana? Nam alvum, vomitumque elicientia, quæ quidem tutò licet adhibere, nullum delectum faciunt *acidi alcalive*, &c. quibus nisi malum vincitur auxiliis, proximum est ut credamus malum altius alicubi suas egisse radices, quam in fluctuantibus istis quos somniant humoribus: quod si dicas eodem humores, utpote ex spontanea cibi in stomacho solutione natos, à vomitu statim redituros, quidni idem fiet post *antidota*? Sin fatearis restituendum esse omnino corporis robur, quo præveniantur isti humores pravi, fateri quoque necesse est eò conferre nihil quæ vulgo jactantur *antidota* & *emendatoria*: tum ista humorum vitia aliud esse nihil quam morborum *adjuncta* & *accessiones*, quæ nisi finito morbo, nunquam facessunt: quare

quare non ab re mihi videor plurima ho-
minum errata circa humorum vitia uni
adscribere fonti, nempe Oeconomiæ a-
nimalis ignorationi, cuius in primis po-
stulari merentur Chymici, qui nihilo
plus æstimant corporis humani *vasa*,
quàm *utensilia* illa ænea, ferrea, aut fi-
ctilia, in quibus suas *digestiones*, purga-
tiones, & dissolutiones conficiunt, qui-
que præter *fermenta*, & quæ vocant
menstrua, aliud nihil crepant. Persua-
sum quippè habeo, ex iis quæ suprà de-
structura corporis sunt proposita, omni-
nò sequi, *nullam esse inter operas Chy- Inter actiones corporis & processus Chymicos nullam convenientia.*
micas & *actiones corporis analogiam*
aut *necessitudinem*: cùm per actionem
corporis iidem semper ejusdemque gene-
ris liquores educantur ex qualibet ma-
teria; idque contra omnes, quæ quidem
hactenus prodierunt, mechanicorum le-
ges, longèque supra vires exquisitissi-
morum artis Chymicæ instrumentorum,
nisi fortè ignem unum velis excipere, cu-
jus vi omnes ferè species materiae in illas
tandem celebres resolvuntur formas, quæ
vulgò elementa audiunt: ast hinc vici-
sim nullâ ope possunt remeare ad species
pristinas, nisi per mirabilem vim & po-
testatem primitiorum cujusque rei sémi-
num propriam; quorum tanta est, tam-
que

Quatenus Humorum consideratio

que diffusa, & perpetua efficacitas, ut
credible sit vel unum semen, cæteris o-
mnibus perditis & amissis, non minùs
omnem materiæ vegetantis molem,
quamlibet diversam, in suam ipsius re-
dacturum esse formam, quàm ad ele-
menta Chymica per ignem redigantur
omnia; ut in catholicis materiæ affe-
ctionibus non infima esse videatur ea,
quâ seminum quorumcunque usibus in-
servit, & potestati paret.

Materia in
primis sub-
jicitur po-
testati semi-
num.

Estque ad productas in corpore formas pu-
te patibilis,

14. Ex quibus Chymicorum, iisque
plus æquo obsequentium Medicorum,
apparet error, dum materiæ pure patibili-
li assignant partes effectrices causæ organi-
cæ, cuius interventu materia non so-
lùm in suas partes discernatur, sed in a-
lias etiam toto cœlo diversas transfor-
metur. Nam per actuosas corporis hu-
mani seminisve alicujus vires non modò
immutantur secundariæ rerum qualitates,
cujusmodi sunt color, sapor, densitas,
fluor, &c. sed ipsa res in solidum mu-
tatur, ob mutatas partes, quas *Elementa*
vocant. Talem mutationem per ignem
fieri ex professo docet diligentissimus
Boylæus in *Chymista sceptico*; atque
eandem quoque fieri per *semina* satis a-
bundè probant experimenta, de quibus
suprà retulimus ex Gallorum Anglorum-
que

que actis Philosophicis, unde ostensum est ex pura puta aqua progenerata esse *vi seminis* cuncta simul Chymicorum elementa: prorsus ut pro comperto habeam, mutationibus quas cibus patitur nihil esse commune cum theorematis mechanicis, nihilque ad eas conferre vulgates leges motuum, quum nulla iis adhuc

superstructa theoria doceat, quia hic quam ille corporis humor potius producatur, quo pacto cibus in ossa, cartilagini, musculos, &c. digeratur potius quam in alia quævis ab his abhorrentia: i. e. cur *bilis* propriè in jocinore existat, potius quam *oleum* v. g. *cetarium*: cur in ore fecernatur *saliva* lenis & amica; potius quam acre & nocivum *serpentium virus*: derrique cur *osfa* & *cartilagini* potius generentur quam ovorum teste, aut *flexiles* & *fibrosæ balenarum laminæ*, quæ quidem partes sunt animalis, at quibus in humano corpore nullæ reperiantur similes, cum tamen utrarumque generationi æquè respondeant evulgate omnes, si adhibeas; mechanicorum leges; id quod cuivis palam erit, qui istorum ratiocinia ordine sequens ex rebus modò comparatis alteram in alterius locum ritè substituet. Quid ergo de legibus dicemus adeò vagis &

Omnes secretionum leges mechaniz, ad alimenti transformatiōnē accommodatæ, falunt.

inde-

indefinitis, quarum auctoritate quidlibet ex quolibet sequatur?

Neutquam
vero hinc
impeditur
progressus
antis Medi-
cæ.

15. His si licet nostram sententiam interponere, sic prorsus existimo, ex his quæstionibus, quantumvis difficultibus & reconditis, nihil tamen impedimenti oriri solerti Medico, qui in curando corpore nunquam evagari cupit ultra limites à natura positas, quibus utique cæteros quoque omnes Physicos pariter adstringi videt, quorum, etsi nemini adhuc scire licuit, quemadmodum subtiles materiæ atomi in se mutuò agunt, quivis tamen possit multifariam pro re nata variare dirigereque machinas, quarum interea vis omnis motusque ab ignota atomorum in se mutuò actione penderet. Exemplo res clarior fiet: quotidie videsmus per hominum industriam novas mirasque excogitari machinas, quarum prima & continuata actio ab aëris actione pendat, dum intima ipsius aëris natura prorsus latet, ob nimiam sciz. partium ejus subtilitatem, quæ vel acutissimam oculorum aciem frustratur: hoc tamen non impedit quo minus certissimâ arte explorare liceat & dimetiâ ejus vires, iisque porrò accommodare varia, ut tubos, valvas, pondera & similia, quæ omnia subjiciuntur artificum industria.

Idem

Quod ex-
emplis simi-
libus illu-
stratur.

Idem observare est in pulvere pyrio, cuius stupenda vis & natura planè inexplicabilis est, dum machinarum huic ritè subjectarum ratio omnibus in promptu est.

16. IN corpore humano idem usum venit, ubi, post obscuras humorum mixturas & juges mutationes, quæ nullam admittunt certam explicationem, relinquuntur varia & multiformis machina explicationi satis opportuna, & subjecta curæ prudentis Medici, probè, uti par est, instituti in iis artibus quæ circa machinas versantur: hīc enim magno sunt subsidio Mechanice, Hydraulice, Optice, Hydrostatice, ad plurimos corporis effectus commodè explicandos, idque sine ulla subtili hujus aut illius in corpore *liquoris*, definitione. Sed neque hīc omitti debet res observatu dignissima, viz. *nullam* unquam existere solidarum partium corruptionem, quæ non unā secum trahat liquorum circumactorum in determinius mutationem; necnon liquidorum yitia, restitutis primū in solidis, protinus emendari. Hinc enim sit, ut integris solidorum fibris, iisque neque nimium compressis, neque obstructis, liquores intus comprehensi universis corporis usibus ritè inserviant, à quocunque tandem

In melies
vel in pejus
mutantur
fluida pro
solidis ma-
tatis.

dem ii proficiscantur pabulo ; ut duro *agricolæ*, qui lacte *presso* vescitur, non segnius procedat omnium suarum partium nutritio; quam *civi* delicatulo, qui solo *recente* lacte pascitur, in quo adhuc spirat *vitalis* quidam *halitus*, vigetque *fucculentum serum*, ut ipsiis *Mystarum* verbis utar. Non equidem inferior rusticorum cibos imbecillioribus alendis esse inutiles : id autem evenire aio, non quod rusticorum cibi minùs sint valentes & alibiles, sed quod minùs attemperentibus cibi convenient, qui eorum attemperantur stomacho.

circumlinientis muci, magis expoununtur asperioris cibi stimulis, multisque adeò malis inde provenientibus, quæ ut evitentur, imbecilli lenioribus coguntur uti cibis, cujus generis sunt pùlticulae, sorbitiones, & jurulenta dilutiōra ; quibus tamen illi raro roborantur, nisi ad cibos insuper accedat exercitatio, aliave medicina idonea ad collapsas machinæ vires restituendas, quibus in *agricola*,

Cur omnia ut aliquo labore semper occupato, non ferè ciborum genera deficientibus, ejus proinde omnes corporis liquores integerrimi reperiuntur, rusticis? isque ex quolibet alimenti genere, *duro*, *sive molli*, *ex materia vegetanti* aut *animali*,

*nimali, salita vel recenti, perinde sibi
parit bilem juxta & semen, liquores licet
admodum dispariles, alterum nempe le-
nem, alterum acerrimum: ut in eo pla-
nè comprobetur Lucretii canon,*

*Nec refert quicquam quo vietu corpus
alatur,
Dummodo quod capias concoctum didere
possis
Artibus.*

C u i accedit Baco Verulamius in hæc
verba;

“ MATERIA reparationis quasi æternæ
“ esse potuit; si instrumenta vel viæ non
“ intercidèrent.”

17. Quò autem clarius evadat omnis
hæc quæstio de liquoribus, in medium
adducere vifum est singulares quosdam
morbos; in quibus tum explicandis tum
curandis maxima semper habita est hu-
morum ratio: in his initium faciemus
ab eorum contemplatione qui à frigore
proficiuntur, quòd de illis etiam ho-
dieque gravissimæ agitentur lites.

H A S lites Sanctorius, non ita pri- sanc torius
semel vifus
est omnes
diffidentes
de hac re
opiniones
compositæ

isse, donec
eum confu-
tavit Kei-
lius.

mus composuisse visus est; cuius mox theoriam calculis suis passim comprobare studuerunt *ratiocinatores* non inceles-
bres, donec vir eruditus Jacobus Keilius,
popularis noster, multis indubitatisque
experimentis eam omnem funditus ever-
tit, contrariamque proposuit; nempe,
“ ex frigore per poros intromitti auram
“ aliquam malignam, quâ corporis li-
“ quores coagulentur, indeque tam gra-
“ via existere symptomata.”

Veterum o-
pinionem
postliminiò
revocans;
at nullo id
opera
fructu ido-
neo.

18. EADEM fuit & veterum hac in re opinio, quam cùm Sanctorius malè rejecisset, meritò vicissim à Keilio restituī videri possit. At, si quid video, nullo id operæ fructu aut compendio, quamdiu non definitur *suspēcta malignitas*, quoevere modo inde tam gravia variaque oriantur symptomata. Quare non alienum erit, utrāque sepositâ, novam ordiri hypothesis, cùm simpliciorem, tum fundamentis compertissimis pulchre consistentem, quam nunc jam eruditorum judicio lubens permitto.

Maxima
inter cor-
poris vasa
intercedit
symmetria.

19. MULTIS argumentis constat inter varia corporis vascula exactissimam intercedere *symmetriam* seu commen-
sum, & proportionem, iisque respondere *cordis vim, sanguinisque modum*: hic omnia ad numerum, pondus, & modum exacta

exacta videmus, ubi singuli rami ita suis respondent *truncis*, ut nulli eorum possint diminui sine manifesto sociorum detrimento. In hanc rem plurima exempla præbet Theophili Benedicti *Theatrum tabidorum*, maxime in Exercitatione Dianoetica quarta, quorum omnium rationes aperit disciplina hydraulica. Tum diligentis Ruysehii injectiones abunde docent, "quamlibet vim extraordina-
 riā vasorum extrema urgentem ne-
 cessariō magnas inferre liquorū ex-
 tra vasā propria effusiones in omnia
 corporis loca: in ventriculi sciz. ca-
 pacitatem, vide Thes. VI. N°. XXXIII.
 In sinum qui est secundum cerebri lon-
 gitudinem, Thes. VIII. N°. II. In u-
 rinæ ductus, ibid. N°. XLIV. In hepaticos,
 Thes. IX. N°. LIX. In intestino-
 rum cavitatem, ibid. LXXXI. & Thes. II.
 N°. XIV. Inter cordis fibras carnofas,
 Thes. X. N°. XXXV. & Thes. VI. N°.
 CXXV.

20. His consideratis non erit diffi-
 culter omnia symptomata ex frigore na-
 scientia explicare, si probè attendamus
 vasorum affectorum positum, deinde si
 confessa habeatur certissima illa frigoris
 proprietas, quā vini spiritum æque con-

Hinc præbe-
 tur ansa ad
 veram fri-
 goris né-
 tiopem, mo-
 dò concé-
 datur per id
 corrupti, ut
 sit, vasorum
 inter se
 commen-

sum & har-
moniam. densat atque alia pleraque fluida & soli-
da, præfertim *animalia*.

Quas in
partes ma-
xime ca-
dant catar-
rhi, præci-
pua illa fri-
goris ef-
fecta.

21. INTER effectus *frigoris* in cor-
pore humano maximè notabiles sunt *de-
stillationes*, quas Græci καταρρεῖς &
καταργυρίες vocant, aliique *fluores*
præter naturam evenientes ad *glandulas*,
passimque per omnes corporis partes,
ubi *retrusa* jacent vasa fecernentia subter
loca frigore tacta : ut si frigore excipi-
atur *facies*, sequatur *destillatio* in *na-
res* ; si *cervix* & *collum*, quæque juxta
sunt partes, tum *fluor* ad *fauces* ; si
inferiora, fiat inde *fluxio* ad *intestina* ;
& sic porrò.

22. QUOD ad *destillationes circa
nares & fauces* attinet, satis constat in
Quomodo à
frigore fiant
catarrhi ad
nares &
fauces, ex
partium ad-
jacentium
consensu.
causa esse *glandulas*, quæ magno nu-
mero ibi reperiuntur à *ramis externæ
carotidis* propagatæ : quia autem illi sub
exterioribus tegumentis *altius* primùm
conditi, mox *summis* circà partibus a-
lios suppeditant ministrantque *ramos
extrorsum* vergentes ; inde fit ut illi,
qui glandulis suppeditant, rami, ipso
quidem *positu*, tuti & immunes sint à
vi frigoris, dum cæteri, qui externis
tegumentis, aliisque circà partibus inser-
viunt, eidem maximè exponuntur, præ-
fertim verò venæ omnes revertentes,
qua

quæ ad summam ferè cutem enituntur, ut cum summis *jugularibus* se conjungant : Atque ex eo omnes partes *summas*, tam venas quàm arterias, à frigore, ut fit, plurimùm *stringi* contrahique, ibi- que plus solito *resisti* adfluenti *sanguini*, cuius proinde major impetus concutiet internos liberosque ramos ; quum con- stet, *Quo plures à trunco prodeant ra- mi, eo minorem esse per singulos fluidi labentis velocitatem** ; ideòque vice versâ, *Pro diminutis ramorum latera- lium diametris, numerove, augeri in cæteris velocitatem.* Quod de redentibus venis, non minùs quàm de arteriarum ramis propriè sic appellatis, dictum volo : quia impedito, quacunque id de causa fiat, in *venis sanguine*, necessariò etiam impeditur in *arteriis connexis*, ita ut omnibus venis obstructis nullus esse possit fluxus per arterias, quæ cum iis continuantur ; unde omnis affluentis liquidi vis se in *glandulas effundet*, quòd ibi vasa secernentia pateant liquori aliàs intersepto. Quod si non omnes venæ obstructæ sunt, sed pars tantum ; aut si prorsus non obstructæ,

G 3 fed

* Keil de velocitate sanguinis.

Quemadmodum ex Frigore

sed diâmetris tantum diminutæ sunt, tum, pro ratione impedimenti in venis ex utravis causa oriundi, necesse est urgeri vasa secernentia.

23. Ex his omnibus ordine expensis de facili colligitur, secretionem in natum fauciūmque emunctoriis augeri debere, pro modo frigoris (seti facultatis constringentis) summis carotidis extenæ ramis, yenisque tò pertinentibus, adhibiti ; eamque secretionem, cæteris partibus, in una quâm alia parte minorem majoremve esse, prout vasa externa à frigore contacta propius remotiùsve cum emunctoriis communicant. Vid. Bellin. *de missione sang. prop. I.* atque hinc, *datâ parte * frigeratâ, facile erit invenire locum mox afficiendum destillatione.*

24. QUOD si nondum omnibus satis patent rationes hactenus adductæ, præsto est experimentum ab industrio Lowero olim captum, quo tota res penè ipsis subjicitur oculis : Id autem sic habet, in capite 2do *de cordis motu.* “ Venas, “ inquit, jugulares, subducto iis filo, in “ cane arctè ligaveram; &, post aliquot horas,

Experi-
mento tota
doctrina
ipsi quasi
oculis sub-
sicitur.

---

* i. e. afflatâ frigore.

“ horas, partes omnes supra ligaturam
 “ mirè intumescebant, & intra duos
 “ dies, canis, quasi anginâ suffocatus,
 “ interiit. Toto hoc tempore non so-
 “ lùm lachrymæ copiosius fluebant, sed
 “ & plurima saliva ex ore profluxit, non
 “ aliter quam si Mercurio assumpto,
 “ fluxus ille concitaretur. Dissecto tan-
 “ dem cane, musculi omnes & glandulæ
 “ sero limpido maximè distentæ, & ad-
 “ modum pellucidæ apparebant.”

25. Hoc certè experimento evinci-
 tur, secretiones, si sanguis consueto i-
 tinere per vasa prohibetur, plurimum
 augeri in glandulis immunitibus.

26. EXPOSITIS iam harum destilla-
 tionum fontibus, quibus tot diros gra-
 vesque effectus non immeritò attribu-
 erunt veteres, ad alia nunc venimus quæ
 his coniuncta sunt naturæ phœnomena,
 ut ea ad amissim scientiæ Anatomicæ si-
 militer exigentes explicemus. Atque ut Ruysh.
 à *naso* auspicemur, scire licet eum cras- Thes. VI.
 fissimâ membranâ convestitum esse, quâ No. III.
 parte iedent glandulæ & emunctoria, Thes. III.
 unde in naribus utique è penu sanguinis de- Tab. 4.
 stillat humor. Aucto igitur in hujus Fig. 5.
 membranæ vasibus (quæ magno reperiun-
 tur numero) fluidi *momento*, uti suprà
 posuimus, necesse est ut singula ejus va-

Quemadmodum ex Frigore

sa amplientur, totiusque moles insigniter increscat, indeque iter, quod os & nares interjacet, arctetur; cui consequens est illa, ex frigore adeò familiaris & quotidiana, per nares spirandi difficultas. Verùm equidem est, idem evenire posse ex naribus undecunque oppilatis, sive ex nimio illic stabulante mucō, sive ex polypo, &c. at nos de eo tantum casu nunc loquimur, ubi spirandi difficultatem comitatur multa destillatio.

27. RURSUS ex assidua pituitæ defluxione efficitur ne ea crassescat, maneatque, uti par est, ad officium suum faciendum, i. e. ad nervum olfactorium communiendum; quod ni fiat, nervus facili negotio irritatur, tantoque magis, quanto cum membrana, uti diximus, intentâ simul ipse nervus contenditur. Huic caussæ dupli omnino acceptum ferimus, quod nervus is tam facile irriteretur, in eo quem depingimus morbo, sive à profluentis humoris titillatione, sive ab attracti aëris frigidioris offenditione, unde frequens oritur *sternutamentum*.

28. UNUS adhuc restat hujus morbi casus, unde plerisque obortum esse reor malignæ cujusdam auræ, seu *miasmatis* latentis, suspicionem, nimicum partium circa

Unde per
nares spi-
randi diffi-
cultas?

Sternuta-
menti frigo
duplex.

Exulcer-
tioris cau-
sus.

circa nares *exulceratio* : quâ suspicione eos ut exolvam, scire debent, ad cuticulam in quavis parte corporis dilacerandam satis esse partis invicem *madorem* & *attritum*, ex eaque laceratione necessariò sequi *exulcerationem* : quare quum assidua humoris *destillatio* frequentem inducat *abstersionem*, & ex ea *tritum*, veram mihi videor hujus rei invenisse caussam. Quin idem quoque efficere queat aér *gelidus*, si est pars *humecta* in quam agat, humorem *congelando*, atque eatenus in cuticulæ spatiolis *dilatando*, ut eam *rumpat* aut diffindat, haud equidem inficior : at inde neutiquam evincetur sive aëris ipsius, sive destillantis humoris, *malignitas*. Quo autem omnis eximatur dubitatio de perpetuæ fricationis attritusve, ut suprà posuimus, efficacia, opus tantum est animadvertere, ut similis partium *exulceratio* sequatur crebram nasi *deterioris ex insolenti nicotianæ usu*; utque circa *labia* suboriatur *scabies* ex impressis fæpe inter se amantium *osculis*, quorum individuus comes esse solet præceps exundantis *humoris effusio*, deinde *extersio*. Denique sententiam nostram maximè confirmat, quod in casibus propositis nunquam *exulceretur*

ulceretur is, qui à fricatione sibi possit temperare.

Cur partibus affectis ex aëre gelido in ege- lidum aut etiam calefactum su- bitè translatis, non statim desinant frigo- ris symptomata?

29. At quæris, cur è cœlo frigido in conclave se recipienti homini à frigore statim læso, cum cæteris symptomatibus unâ non desinat destillatio pertinax, quam Hippocrates *coryzam* vocat, quum per calorem exteriores rami priùs contracti nunc relaxentur? Respondeo, pet auctum liquidi momentum in vasis internis vi frigoris extra incumbentis, fieri, ut vasa ea præter consuetudinem intenta suo fraudentur *robore* & *vigore* naturali, quo sciz. *latera semper sud sponte nituntur versus axem*, atque eâ re minùs nunc reniti queant impetenti fluido, unde statim tempore uberior existet secretio; durabitque longius, quo magis vasa emunctoriis proxima primo frigoris impetu inflammata fuerint (id quod ex præcipiti affluentis liquidi lapsu necessariò eveniet, in vasis utique exiguis & plurimùm mutuòque involutis implexisque, uti demonstravit Bellinus *) namque inflammationem nunquam non sequitur febricula, à qua amplius etiam urgentur debilitata vasa, cædemque operâ non sinuntur pristinum recuperare tenurem.

30. SED

---

* De motu bilis prop. XXVI.

30. SED ex eadem Bellini propositione patebit quoque causa, cur intensiore frigore orientur in *capite dolores* s^epe ingentes, & in *oculis suffusiones* sanguinis, in *auribus sonitus*, & *auditus gravis*: nempe quia h^ec sunt genuina *inflammationis* ad has partes effecta; tum ex immunito itide valorum robore, tonoque naturali, de earundem affectio-
num duratione perinde constabit.

31. AD alios nunc destillationum fontes, casusque conjunctos venio. In quibus omnia modò expositis planè *ge-
mina* reperio; ut in ore *gingivarum* tumor, *uvæ productio*, *glandularum* fartura, easdēm habeant caussas cum tumore tensioneque membranæ *pituitosæ*; *branchas* item affinis sit *coryzæ*, ita tamen, ut in brancho copiosior sit catarrhus, quo plures diversique generis glandulæ ad fauces coeunt. Atque h^ec iterum *sternutamentis*, ex irritato nervo olfactorio oriundis, respondet *nausea* & *tussis*, illa, ex nervorum circa *pharyngem*, h^ec ex simili ad *laryngem* irritationē. Cū enim h^ec *pituita*, aut illic *mucus*, ob fluxionem jugem nunquam spissescat, sic ut nervis defendendis sit, ex eo fit, ut rivulus continenter cadens haud aliter teneros interioris gu-
A frigore
capitis do-
lor, oculo-
rum suffu-
sio, aurium
sonitus, &
auditus gra-
vis.
Circa fa-
ces sympto-
mata prio-
ribus affinia.
Nausear
tussisque
causa.
læ

læ nervos titillet offendatque, atque consuevit oberrans fortè leniterque perrepens plumula ; pariterque naufragium moveat, quæ hisce morbis perfamiliaris est :

Ex hujusmodi naufragia male indicatur usus provocandi vomitum.

unde tamen vulgo fallax arripitur indicium præsiguumque repurgandi per vomitum ventriculi. Similiter ex iisdem cauissis laryngem afficientibus excitatur ea *convulsio* quæ *tussis* dicitur, quam cum quælibet liquoris de naturæ via errans guttula quovis tempore ad laryngem excitare consuevit, multò magis nunc excitabit destillatio crebra, ob membranam sciz. nunc magis distentam, & à tutante muco destitutam ; eandemque tussim motam fovebit hausta quævis *aura* acrior aut frigidior.

32. Ex quibus omnibus facile perspicitur magna horum casuum inter se convenientia, utcunque varietatem non nullam subinducat varia partium structura, uti ex jam dictis patet ; latiusque etiam patebit, si vacabit horum morborum proprios decursus, à carcere, ut aiunt, ad calcem usque persequi. Huc spectat verax Celsi observatio, “ Si ex capite in nares destillat humor, leve est ; si in fauces, pejus ; si verd in pulmones, pessimum.” Cujus rei causa hæc est, pulmones vicem gerunt cisternæ cuiusdam

jusdam, sive receptaculi, quo colliguntur depluentes rivi, à tussi violenter a-
gitati; unde tenuior humoris incum-
bentis pars propellitur, dum crassa re-
sistit, bronchiorum extrema farciens, &
adjacentia vasa comprimens: hinc po-
lypi, inflammations, scirrhi, malorum
que quæ ista secum trahunt Ilias. Ve-
rùm his, quia ad omnes hypotheses æ-
què pertinent, non nunc immorabimur.

33. Proximum est ut de diarrhæa, seu
fluore alvi, & huic conjunctis agamus;
cùm autem eadem sit hujus atque destil-
lationum jam relatarum ratio, necesse
non videtur h̄ic sermonem trahere.

IT A Q U E lubet magis quædam excu-
tere symptomata, quorum cum superio-
ribus nexus non ita facile appetet;
rheumata intelligo, & dolores subitò
fodicantes & pungentes. Neque dubito
quin & nexus hunc è tenebris in lucem
mox eruam, demonstremque ista mala
ab eadem vasorum in *modo* & *commen-*
su mutatione profici sci, atque in supe-
rioribus casibus animadvertisimus.

34. H U J U S M O D I *punctiones* & *rheu-*
mata per omnem corporis superficiem in-
discriminatim grassantur, eo quod nulla
pars sit tam exigua, quæ ab omni prorsus
secretione vacet: siquidem in spatiis
mūsculo-

pulmones
omnium
peſimꝝ.

A frigore
rheumatif-
mus.

310 *Quemadmodum ex frigore*

musculorum, neque minus in ea, quā eorum fibras amiciuntur, tanicā *adiposidē*, perpetua quædam est humoris fluxio, quemadmodum nos docent & Loweri & Ruyfchii experimenta, de quibus diximus. Tum ad omnes articulos insignes apparent glandulæ. Adde rotunditatem tendinum, & prominentiam ossium, unde præbetur ampla materiæ recipiendæ opportunitas. Nam ea, quod altius demersa sunt, totam vim & impetum sanguinis patientur, ut cui interdictum sit libero per summa yasa à frigore jam constricta transitu. Erit igitur (quod suprà observavimus) & hinc circumcircum *secretio eepiosior*, indeque partium *tensio*, quæ idcirco insolentem concipient dolorem, maximè ubi eas necesse est moveri, idque propter actionem mutuam tamen liquoris intus accumulati, quam vasorum continentium. Hinc quoque patet caussa cur pars affecta saepe cum rubore intumescat: cur etiam, partibus quietis & immotis, remittat dolor.

Unde tumor
ruborque
cum dolore
ex flexione
partis af-
ficit.

35. ERGO si ponamus magnam summi corporis partem simul excipi frigore, ex eoque rheuma quaquaverum spargi in multos tam musculos quam articulos, facile intelligetur, quā singulorum musculorum usum & actionem sequatur dolor

lor atque punctio ; qui etiam, variatâ corporis positurâ, punctiones istæ subitò de loco in locum migrant, pari sciz. celeritate, atque se mutuò excipient musculi, quorum usus est in corpore vertendo, surrigendo, vel alio quovis modo inflectendo. Qui etiam cæteris *rhen- matismis* gravior sit is, qui *inquietes* spiritui trahendo & reddendo destipatos musculos infestat. Denique, cur desti-
lato, si circum articulos diutius hæret, & in partes ambientes redundat, earum tandem tonum & vigorem ex nimia distensione prorsum infringat, quarum ubi desit actio in liquores hosce extravasatos, efficitur, ut ne amplius liquores ipsi fluidi remaneant, habilesve qui vicissim absorbeantur, sed contrà, ut facile coagulentur & indurescant, postremò ut reddant articulum planè immobi-
lem, qualem eventum sæpe ostendit u-
fus.

*Cur tam ce-
leriter dolor
ex uno in
alium
transeat lo-
cum.*

*Pessimus
rheumaticus
mus qui se-
spirantem
musculos
obsidet.*

*Ex eo si pe-
articulus
reditur im-
mobilis.*

36. **DENIQUE** quod ad *febrim* attinet, quæ hoc in casu nunquam ferè corpus dimittit, nisi cum valde extenuatum est, scire licet, eam *inflammationi* vasculorum, quibus obsidentur partes affectæ, eodem modo quo suprà notavimus, deberi.

37. **E T S P**

37. Etsi autem hæc hactenus videantur quadrare satis, ne sic tamen vulgo satisfiet, quamdiu non constat de *sanguine rheumatico*, cuius explicandi causâ ab aliis inventos videmus in hujus morbi theoriam tum *sales peregrinos*, tum alia nescio quæ *coagulantia*.

Sanguinis
rheumatici
explicatio.

Experi-
mento con-
firmatur.

38. QUAMOBREM quò clariùs procedat jam incopta hypothesis, in primis animadvertisendum duco, ejusdem planè generis sanguinem, i. e. *subalbidum & glutinosum*, ex plaga vel levissima, aut obstruccióne qualibet, existere; sed ut *effectum*, non ut mali *causam*. Nam obstructo vase, necessariò sanguis aliquamdiu circà remoratur; atque huic *mora* unicè debetur omnis hæc famosa in rheumaticis *sanguinis labes & corruptio*: id quod vel simplici hoc patebit experimento. Injiciatur brachio aut femori vinculum bene arctum, deinde post tres quatuorve horas incidatur vena, sic, ut ne sanguis effluens cutem lambat, verum rectâ liberèque prosiliat (ut moneret Sydenhamus in pleuritidis curatione;) hoc facto, nunquam aberit *sanguis rheumaticus*. Neque is profectò, qui solâ vi *circulationis liberæ chylum* primum rudem *albidumque*, in *sanguinem* mox *floridum & compactum* digeri non ignorat,

ignorat, facile postea demirabitur, quia sanguis idem, eadem *circulatione* mox inhibitā, aut paulūm intermissā, rursus *recrudescat*, atque ad naturam suam pristinam redeat, nisi quod paulo *glutinosior* sit, ob calorem sibi recens à corpore impressum.

41. **E X E M P L U M** huic simile exhibent mulierēs gravidæ, quarum sanguis nunquam non rheumaticus est, hac una de causa, quod in vasculis uteri sanguiferis tardiūs segniūsque fluat, propter compressionem à foetu connitente undique factum.

42. **H I N C** colligi potest cur sanguis hanc maximè speciem induat ex appulsi frigoris : nam, uti ostensum est, ex eo appulsi fit, ut sanguis majore cum impetu feratur ad interiora corporis, ex eoque impetu haud parūm retardetur, nisi quā parte patet vas aliquod secernens, per quod celérius fluat. Hujus rei exemplum exhibit natura in alveo fluminis angusto, quem dērepente ingreditur confertus aquarum *torrens*, cūjus pars illa, quae alveum subintrat, concitato deferatur gradu, at quæ ab utroque latere pars est, per obstantes utrinque ripas, primūm consistit hærens, mox in cūmulum attollitur.

Pregnantibus semper adeat sanguis rheumaticus.

In frigore humerum pars tardius, pars celerius.

43. EODEM planè modo torrentioris rapidiorisque sanguinis pars magna sistit accumulaturque ad utrumque vasis fecer- nentis latus, donec muscularum circum- sidentium motu, aut ipsius vasis vi con- stringente, vel in alveum ipsius fecer- nentis propellitur, vel aliorum ad libe- riores patentioresque ejusdem trunci ra- mos cum venis continuatos repellitur, ut per eas tandem remeet in publicam regiamque sanguinis viam. Ex ea au- tem brevi, quam posuimus, mora & ha- sitatione impediti sanguinis nascitur id omne vitium, quod in rheumaticorum sanguine se ostendit, uti jam adductis in medium exemplis patet.

44. PORRO ex perpetuo sanguinis circulo (cujus ope omnia per corpus qua- quaversum disseminata vasa perlustrat o- bitque vicissim unaquæque totius sanguini- nis pars) fiet, ut unaquæque pars sanguini- nis, ubi semel appulsa est ad locum im- peditum (tanquam ad totius mali offici- nam) necessariò inde, cum motu amissio, amittat unà suam, motui duntaxat debi- tam, formam sphæricam & compacti- lem, protinusque degeneret in floccos planos, latos, & fungosos, eosque quām priùs specie leviores; qualibus conti- nenter implebit infarctaque totam san- guinis

Unde ex una
parte corpo-
ris impedita
obstruētque
tota conta-
minetur
sanguinis
mala?

guinis massam : huic consequens est, ut in rheumaticis haud citius incidatur ve-
na, quâcunque id fiat parte, quâm in
summo sanguine effuso confertim emicent
leviores illæ & corruptæ partes, quæ
quidem inter se cohærent arctius & tena-
cius, propter ampliores, quibus conti-
nentur, superficies.

45. SED quo magis de hoc *lentore*
simul & *subalbido colore* sanguinis rheu-
matici constet, commodum se offert Ch.
Benedicti Exercit. Dianaet. XIV. ubi
probatum dat, sanguinem *requietum*, si
modò is temperato calori (qualis est
sani hominis calor) exponitur, è vesti-
gio *subalbicari* & *lentescere*.

46. HIS ita explicatis fatis videof in
præfens exsequutus esse morbos à frigo-
re ortos, eorumque varia *adjuncta*, sine
ullo salium Chymicorum, quibus aliij
tantoperè abutuntur, adminiculo.

47. RESTAT nunc tantum una, quan-
tum video, difficultas ; cui tamen, quum
totam hanc doctrinam convellere vide-
atur, mature occurrentum est. Nempe
destillationes, tusses, rheumata, &c.
quæ quidem nos omnia ab *efficientia*
frigoris simpliciter arcessivimus, non
tam *thermometro* quâm *hygrometro* re-
spondere, qua de re inter antiquos juxta

Additare ex-
Perimca-
tuna.

& hodiernos convenire video. Quanquam autem verum esse fateor quod illi animadvertisunt, id tamen nego obstat, quo minus frigus simpliciter & per se, nullâ interpositâ aëris *malignitate*, causa sit horum omnium malorum. Sciri enim debet, ex coelo humido longè alium frigoris *modum* gradumque cum nostris corporibus quam cum thermometro communicari. *Enim* verò ad thermometrum non accedit plus frigoris quam quod æquabiliter diffunditur per omnem atmosphaeram ambientem, quæ, cæteris paribus, semper magis minùsve

Quippe sub cœlo humido non modo aëris frigidus, sed & maximè frigus recipiat: verùm ad commixtæ aquæ frigidae vim sentiunt nostra corpora.

friget, pro aquæ innatantis modo, cùm in numero, censuque corporum, aqua gidi, sed & maximè frigus recipiat: verùm ad corpus nostrum, vestibus seu linteis seu lanis undique amictum, tanto plus accedit frigoris, quanto plus aquæ aëri innatantis vestes illæ attrahunt imbibuntque: quæ cùm saturantur sub cœlo humido, frigus simul majus corpori imperiunt nostro; quanto autem hoc frigus excedat frigus puri puti aëris, vel etiam aëris pauciori aquâ saturi, persuasum habebit, quicunque modò manus ex aëre frigido in aquam frigidam immerget; is siquidem qualecunque fuerit cœlum, a-

quam

quam semper sentiet aëre multò frigidorem.

48. HINC est, ut, humente coelo, cum spiritus in thermometer minùs deprimitur, nos tamen, ex sensuum relatu, plus frigoris experiamur, quām rigente brumā, cum ille maximè deprimitur: & vicissim siccā frigidāque tempestate, corpus nostrum à frigore tutum sit per ambientes vestes, in quas utique non temere per se penetrat aer; unde in eo statu minùs sentiamus frigoris adesse corpori nostro vestibus conctecto, quām in aëre ambiente inesse indicat thermometer, dum partes à vestibus nudæ, atque aëri frigido planè expositæ ejus vim satis superque sentiunt: hinc fit ut hoc temporis, cæteris partibus neutiquam affectis, faciem naresque occupent destillationes ex contactu frigoris.

49. DISSOLUTO jam nodo, restat exponere, cur in animum maximè induxerim, morbos illos omnes, quibus tamdiu explicandis immoratus sum, soli imputare frigoris efficaciam, non autem ulli aëris coelive malignitati: nempe quia quovis anni tempore, quāvis diei horā, iidem effectus se ostendunt, si quo casu illæ, quibus cingimur, vestes humescant ex quovis aquæ genere; ut si quæ sit

Cur nege-
mus morbos
modo de-
scriptos pen-
dere à mali-
gnitate aë-
ris.

malignitas, ea omnis referenda sit ad modum gradumque frigoris à madore communicatum.

Problema-
rum vario-
rum solutio-

50. HINC variis occurritur quæstionibus quæ eodem pertinent, cur v. g. à sudore multo, sive ab igne, sive ab exercitatione pluscula, aut alia quacunque causa profecto, periculum sit exponi coelilo frigido, quamdiu vestes sudore madent? cur, à vestibus, sive ex pluvia, sive ex pavimento recens loto, sive ex pariete nuper incrustato, sive aliunde, madidis, metus sit? nam in hisce casibus, aliisque multis non abludentibus, et si multum inter se distent res corpori nostro oblatæ, unde supradicti morbi nullo discrimine orientur; tamen nihil usquam reperitur quod culpari possit, quodque omnibus sit commune, præter humiditatem, quæ & ipsa frigus intimè recipit, idque, per vestes medias, cum corporibus, quibus adhærent, suptiliter communicat.

51. CÆTERUM in iis casibus, quocties in corpore per exercitationem, aut alias, major est, quam esse consuevit, calor, aliud est præterea considerandum: quippè cuius interventu symptomata frigoris & celeriora sint & manifestiora;

Cur calente
corpore plus

id autem est à calore accedens *sanguinis rari-*

raritas, quâ ejusdem moles increscit noceat frigus. non mediocriter ; sic ut à frigore intrò adactus fortiùs agat in vasa interiora, eorumque vires faciliùs vitificat. Ex his caussis copulatis in promptu quoque erit, cur aér per angustam rimam irruens, corpori constanter imprimat frigoris symptomata, illique præcipue parti, quam perflavit proximè ? Vis utique sanginis, à cubiculi calore forta, externum furtilque irruentem aërem juvat ad effetum certius exerendum in vasa, vasis externis, quæ perflavit, proxima, atque eo certius, quo major protégentis cubiculi calor.

Aëris per
timam ex-
cepti frige-
ratio valida.

52. Ex hac frigoris in corpus humānum agentis historia liquidò sequuntur quædam Corollaria, quæ cùm ad mortaliū usum non mediocriter spectare videantur, ea quoque subjicere non gravabimur.

Cor. I.

Quæcunque mutationes accedunt liquoribus humani corporis à frigore contacti, eæ omnes debentur mutatis antè solidis.

Corporis
nostrī pri-
mò solida
deinde flu-
ida per fri-
gus demu-
tantur.

Cor. II.

CATARRHUS, tussis, rheumatismus, &c. solidarum, non fluidarum corporis partium morbi sunt.

*Quemadmodum ex frigore**Cor. III.*

QUANTO facilius latera vasorum cedunt impulsui, tanto facilius invadunt morbi, de quibus agimus. Hinc juvenes tenelli, aliive debiles, ad istos morbos procliviores.

Cor. IV.

Quo saepius longiusve pars aliqua impetita fuit, eo promptius postea revertet morbus. Quia enim vasā nostri corporis sunt elástica (qualia, si diutiūs violenter manent contenta, consueverunt elaterem tonumque suum, i. e. *rentendi vim*, plurimūm amittere) inde est ut eā semel labefactatā deinceps cedant promptius cuilibet vi ingruenti. Hinc etiam quibus necessum est multum exponi Jovi frigido, periculum est majus, si oīm ē gravi frigore laboraverint; dum alii frigoris noxam nondum experti, sed paulatim modò frigidæ auræ assuēti, non tam facilè sentiunt *damnum*: quoniam ex quotidiana assuetudine eorum vasā omnia paulatim confirmata sunt: unde licet vasā *externa* majori urgeantur vi, *interna* tamen habent quo possint resistere.

Scholium.

QUM catarrhi, tusses, &c. ut plurimūm pendeant à secretionibus hīc illic

lic aductis, & à nervis circumliniente
muco nudatis; manifestum est ex pluri-
bus aliis causis, quām è frigore existere
posse eadem symptomata: cujusmodi id
omne erit, quo vel comprimantur vel
obstruantur vasa, quæ glandulis sunt à
latere; vel quo deteratur mucus, qui
nervis est præsidio: deinde senes * istis
morbis extra omne frigus opportunos
esse, quippe in quibus jam † coaluerint
plurima vasa; quæque in officio adhuc
manent, *callosa* sint, minùsque contracti-
lia: ex eo autem quod trunci pauciores
habeant ramos, & rami jam rigidi &
callosi parum se opponant pervadenti
fluido, efficitur secretio liberalior. Qua-
re cùm tot diversæ horum morborum
causæ sint præter frigus, quod unum
nunc attendimus, non æquum foret *cu-*
rationem mox à nobis in uno frigoris
casu proponendam, in aliis quoque ex-
periri, præcipue ubi tussis oritur à pul-
monibus *inflammatis*, aut polypo, schir-
rhove oppilatis, &c. quo in statu pror-
sus alia requiritur curatio.

Cor. V.

CATARRHO, tussi, &c. medicina
est, toni vasorum labefactati redintegra-
tio.

* Hipp. Aph. 21, Sect. 3. † Boethav. Inst. Sect. 467. edit. ult.

tio. Hinc indicari puto hanc curandi fationem.

PRIMUM, ut sanguinis impetum à vasis affectis revocemus vel in universum, sanguinis missione, tenuique victu, &c. vel propriè, ramis, qui vasis affectis sunt à latere, adhibendo medicamenta quæ emolliunt (qualiā sunt potissimè quæ partes circumfovent calore leni & assiduo) unde eorum diametri ad id tuberis recipiendum, quod per communem truncum advehitur, amplificantur. Verum ad missionem sanguinis victumque tenet quod attinet, eaque omnia quibus debilitatur corpus, *cautio* est. Nam, ut bene notat magnus Sydenhamus, ex his rebus diu usurpati totius corporis tonus rōburque sensim sine sensu petit, supervenientque hydrops, aliaque quæ debilitati spōnte conisequuntur mala, unde confirmatur, non tollitur morbus ; itaque post liberaliorem sanguinis missiōnem unam atque alteram (quā non debilitatur corpus, sed tantum minuatur vis sanguinis in vasa affecta ruēntis) ea recte usurpantur quorū ope simul in vasis major sit *contrattio* (quā solum pristinus redit tonus) impetusque sanguinis aliud avertitur. Utrumque maxime præstare credo quæ alvum movent, qualium

ex auxilio Sydenhamus unicè * pependit in rheumatismo, post iteratam, aut ad summum tertiatam sanguinis missionem: nam in hoc morbi genere *proprias* purgantium vires adscribendas censeo ei quo gaudent *stimulo*, quippè quo omnes relaxatæ corporis partes ad *contractionem* invitantur, deinde tonum infractum prostratumque recolligunt. Quanquam enim eodem tempore per ista incitetur sanguinis *motus* vasorum *contractioni* inimicus, cum tamen vincit superatque *stimuli* quaquaversum diffusi vis major; præfertim post detractum sanguinem. Atque alvum citantibus inesse facultatem resarciendi quassatum vasorum tenorem, porrò confirmat ea quæ consequitur alvi *adstrictio*, quæ certè non aliunde provenit quam à novo intestinorum robore. Idem docet eorundem usus in ulceribus pertinacioribus sanandis, quod etsi vulgo *dejectæ* materiae infestanti solet adscribi, me tamen judice, rectius adscribi deber partium lœfarum robori restituto. Denique idem suadet vigor ille quem per ista sæpe videmus reddi ægris, ex diuturna vasorum tensione languentibus, ut post febres; vel ex morbo aliquo longo debilitatis.

Quod

* Vid. Syden. epist. ad Rob. Brady.

53. Quod si his remediis non cedit morbus, in subsidium advocanda est exercitatio, nec non chalybis, aliarumque rerum usus, quibus roborantur corporis fibræ citra liquorum dispendium; id enim, si assiduum est, corpus exhaustum prosternitque.

54. ATQUE hæc curandi ratio ad rheumatismos maximè pertinet, in quibus utique non patet aditus ad vasa affecta, nisi per longum & anfractuosum iter quod ab ore incipit: verùm in aliis casibus, ut in oculis à frigore inflammatis, in coryza, in brancho, in destillationibus ad pulmones, in uvæ productione, & fluore alvi; medicamenta partibus, quæ malè habent, protinus & seorsum adhibere licet: qualia sunt collyria, sternutatoria, gargarismi, &c. quæ omnia componi possunt ex rebus stimulantibus & adstringentibus, utiliterque adhiberi sine ullo sanguinis tumultu, iis duntaxat exceptis, quæ alvum moliuntur. Porrò hanc curandi viam munit adstruitque quotidianus Medicorum usus in reducendis oculorum uvæque vasis nimiùm distentis: Quòd si in catarrhis & tussi huc illuc vagantur Medici nullo certo tramite, id non aliunde fit, quàm quòd ignorant hos quoque morbos ab eadem proficiunt causa,

causa, i. e. ab immodata vasorum distensione: mirandum itaque non est, si eos saepe videoas ad tussim a frigore simpliciter acceptam lubricis abuti pectoribus, cum ea tamen nulli respondeant tussis generi, nisi forte illi, quod provenit ex pulmonibus a polypo scirrhove vitiatis, quo de genere nihil nunc afirmo.

SED morbi sic, ni fallor, satis jam exposita historiâ, simul indicata curatione conveniente, non necesse est singula subtilius persequi, quae quilibet per se Medicus prospiciet colligetque ex ea quam dedimus theoriam, quae quidem hactenus nunquam spem opinionemque nostram frustrata est.

D I S S E R.

DISSERTATIO IV. in qua ulterius agitur Quæstio,

Quatenus ad Humores præ- vos referendi sint corpo- ris humani morbi?

Medicos
de humoris
opinio-
nes per-
dicant.

PUD Medicos usque adeò increbuit morborum ferè omnium caussas ex certa humorum corporis improbitate deducere, ut in morbis explicandis investigandisque, id solùm negotii sibi dari putent, ut in humores istos ignium, saluumque opera subtiliter inquirant. Quam enim partes *solidas* per se immutabiles esse credant, reliquum est, ut, si quæ sunt corporis mutationes, eas in universum humoribus, qui naturâ suâ cujusvis ferè caussæ actioni facile cedunt, acceptas referant. Hinc emanârunt tot tamque variæ de liquoribus theoriæ, tamque inter se pugnantes auctorum sententiæ, ut

non

non sine causa videantur recentiores Medici omnes omnium opiniones, tanquam vagas & incertas, denuò ad incudem velle revocare: quorum adçè laudabili industria & medicinæ finibus jam multas, ut planè inutiles, relegatas esse vidimus, pluresque iudicis relegandas prespicimus, per interiorem, quæ iudicis accedit, corporis humani intelligentiam.

In Medicorum disceptationibus nihil est celebrius, quam ut tumores, fluores, morbosque omnes, qui quidem evacuationibus omnino cedunt, ad humores statim pravos & malignos referant; nempe quia nescii sint, quomodo liquores aliam atque aliam induere possint formam, nisi vel fermentum aliquod, vel alia quaepiam nova insolensque materies interveniat. Verum, ut de hac re clarius certiusque constituantur, ex familiarij maximeque pervagatis corporis humani casibus: postulo, ut mecum volunt *vulneris*, quod musculosas alicui corporis bene sani parti infligitur, ordinem & progressum paulisper expendere.

PRIMO igitur ex hiantium vasorum osculis pleno rivo profluit sanguis sacerus; deinde, iisdem vi suâ contrahente paulatim conniventibus, liquor tenuior & pallidior, donec tandem omnino co-

ēant,

redarguit
in primis
natura vul-
neris;

ēant, cum levi partis fauciæ inflammatione; quam sequitur mox sanguinis confluentis remora, & ex ea passim febricula, donec vasa dudam contenta de nuo se sponte sua remittant, finantque in communī vulneris alveo deponi liquida, ubi stagnantia, & à calore corporis modicè fota, in unam albidam suique similem materiem, quam vulgus *pus* appellat, concrescant. Quod si jam ipsum, vel ejusmodi quid in plāgæ fauces injiciatur, simulque arceatur aëris contagium, efficitur ut pus illud quamdiu voles fluat; profsus ut hoc pacto repente existat emergatque nova quædam glandula. Contrà si vulnus quoqu modo irritatur, nimiùmve comprimitur, liquida ex integro protinus mutabuntur, aliquamque specient ferent, id quod Chirurgi optimè nōrunt.

*Quod nova
quædam
glandula
est.*

HINC sequitur facilius esse nihil, quam ut corporis secretiones humoresque, sine ulla novæ materiæ vel fermenti accessione, mutata solum vasorum secernentium diametro numerove, immutentur.

FAC nuac inflictum esse vulnus grandius, in quo diu dehiscere peracta sit secretio. Hoc in casu certum est, proximore renisu, sanguinem majore impe-

tu

tu affluxurum, atque adeo vasa circa vulnus præter modum dilatata rubescere; id enim usus quotidianus & communis comprobatur. Atqui sic aucta hotsum sanguinis fluxione, nego posse vulnus repente glutinari, quin periculum sit, ne in vicinia erumpat tumor, suppuretque: neque id tamen (quod vulgus existimat) ab exsuperantia materiæ dissimilis, quam utique vulnus hians exprimere consuevit, verum à vasorum antè apertorum jām per inductam cicatricem facta concretio ne. His enim concretis, utut ea parvum antehac liquoris modum receperunt, inde tamen magis urgebuntur vasa proxima, quam si communis sanguinis molitusquam interruptæ & inhibitæ accederent aliquot liquoris pondo: quod ex Hydraulicis intelligitur, quodque superiori etiam dissertatione præterentes attigimus. Quare hic minime incusandum esse liquidū vel modum vel materiam sed fubit duntaxat variantem rimatorum rationem, non variante trutico.

HINC quoque intelligitur, quare ex Cujus malo pleniora, aliave qualibet causa universi corpus sufficiente, iis maxime partibus immineat periculum, quæ vel cicatricibus, vel tumoribus induratis, vel obstructis undecunquæ vasis viciniores sunt;

sunt ; quippe quò summus semper & vehementissimus connitatur impetus.

ITEM in promptu est, cur ex glutinato parotidum ulcere oculi sàpe coecitatis periculo, nec non caput ipsum gravibus objiciatur cruciatibus. Denique cur pulmones semel ulcerati, postea semper, ex quolibet errore, eidem malo, et si non uno quidem eodemque loco, opportuni fiant : ut & intestina semel labefactata.

QUIBUS nunc non plura addo, et si huc spectare videantur problemata, sive medica sive chirurgica ; ut ad variantem, quam evolvere instituimus, ramorum rationem festinemus.

Hujus inter effectus, nulli evidenteres reperiuntur, neque *Humoristarum* dogmati appositiōres, quàm qui ventriculo & intestinis accidere consueverunt. Ea quippe est natura harum partium, ut, si vel minimum undecunque commoventur, ea se commotio statim prodat naufragia, anxietate, vomitu, aliisque id genus pathematis manifestis ; tum etiam frequens sit, per eum, qui hisce partibus naturaliter intercedit cum visceribus abdominis nexus & consensum. Etenim si per horum aliquod impeditur liberior sanguinis cursus, fit ut omnes circà rami vehementius urgeantur, & præter modum con-

principiè ad
ventricu-
lam :

cōtendantur, præsertim vero arteriæ cœliacæ, quæ ad ventriculum adspirant, ejusque tunicam nervosam confertim ob-sident, propagines: quibus sanè conten-tis, abesse non potest, quin tunica quo-que nervosa, cui eæ adspérguntur, simul intendatur, sensuque ei inhærens acutior erectiorque fiat (quod etiam vasis cu-juscunque generis inflammatis vel disten-tis accidit) faeliūsque jam quavis de cauſa irritetur.

AT QUI obstructis undeliberet visceribus simul permoveri perturbarique ventri-
lum juxta & intestina, non solum ex constantibus Hydraulicorum legibus co-gitur, sed & ex apertissimis exemplis, quæ plenā manu concessit Theophilus Bonetus in suo *Sepulchreto Anatomico*, intelligitur. Is enim (quod & ipse ali-quando eadavera incidens animadverci) pertinaces fæpe vomitus non aliunde quàm à scirrhis hepatis, pancreatis, aut mesenteriis ortas esse evincit. Quā quidem re nihil efficacius esse puto ad refel-lendam male sanam Humoristartum do-trinam, humoribusque æternū abro-gandam tantam tamque variam morborum fœcunditatem, qui quidem ad unum o-mnes, postquam subjiciuntur exploratio-

ni anatomicæ, nulli humorum, sed *solidorum* duntaxat vitio assignandi veniunt.

S E D nostram theoriam præter hæc validissimè confirmant quædam in mulieribus spectanda, quoties earum sanguini denegatur transitus per uteri emunctoria, in *mensium v. g.* suppressione. Tum enim præsto est vomitus, vel certè naufragia, cum manifesta cæterorum abdominis viscerum oppressione, tantoque magis, quanto delicatior est mulier; iterumque à conceptu, ubi omnes ferè mulieres pari de causa paribus laborant affectibus. **E**nimirò simulatque concepit mulier, os uteri tam arctè compingitur, ut nihil prorsus effluat: unde fit, ut citè impleatur, magnaque vi intrinsecus in omnes juxta partes prematur, & paulatim distendatur liquoribus per altissimos canaliculos in clausum uteri sinum continenter depluentibus, quorum qui hoc in statu vim & momentum perfectius definire cupit, audeat *Hydraulicos*, alias mihi edocendus ab ipsis nunc effectibus, h. e. à jugi & assiduo uteri auctu, qui quidem alii caussæ nulli, quam liquorum vi ex alto sensim depluentium in uterum cætera clausum, adscribi potest. Jam ex æquabili & uniformi liquoris comprehensi nisu in omnem undique cellam uteri, cuncta

*Ex men-
sium sup-
pressione:*

*Ex conce-
ptu:*

cuncta ferè vasorum extrema, quorum ope ab arteriis ad venas profertur circulatio, comprimuntur; sic ut universus fermè *iliacarum internarum* sanguis ad uterum primo graviditatis trimestri moretur restiteturque, donec tandem ita expandatur & explicetur uterus, ut magna pars sanguinis per eum possit liberè ad placentam simul auctam & foetum transmitti, eademque viâ revehi: tum enim gradatim abeunt & faceant grayia illa & in vulgus nota symptomata. Neque dubium est, quin, ubi sanguis ad uterum consistit, cuncta vicinitas perinde ac ventriculus redundantis liquidi vim persentiscat. Sed ea est istarum ferè partium conditio, ut non nisi obscura admodum fiant indicia vis iis impressæ, dum levissimo quoque momento commovetur ventriculus, offensionisque suæ manifestissima prodit signa. Neque tamen unus ventriculus, sed præterea mammæ, per arterias scilicet epigastrias, quæ ab iliaca internis proximè propagantur, eandem vim sentiunt: nec non ipsi renes, siquidem primis etiam prægnationis mensibus constet crebriùs mejere foetas.

Huc facit, quod canum itidem ventriculus & subiecta intestina (quamvis per se valentia, atque eâ re neque ad

Id quod ex
perimentis
confirmatur.

pauseam, neque vomitum, neque alios id genus affectus proclivia, tamen) ex simili ramorum deminutione quam gravissimas patientur molestias; uti ex arteria^e splenica^e ligatura, vel ipsius lienis extirpatione constat: quas res sequi amant & vomitus, & confertissima murmura, & crebra urinæ missio, & frequens appetentia coitus. De quibus videlicet Cl. Bohnium de lienis usu in *Circulo suo Anatomico*.

Hinc in lu-
cem eruun-
tur morbi
quidam a-
lias n^mis
obscuri:

REPRÆSENTATIS jam primis proximisque immutatae ramorum rationis ad abdomen effectibus, non ab re fuerit in effectus his conjunctos sed remotiores latius inquirere. Ubi enim perennis est ea, quam diximus, ramorum conditio, constat inde semper vagos quidem sed perennantes tamen generari morbos; qui, nisi à capite ultimaque origine accessas providè & sagaciter, dici vix potest quantas tibi turbas dabunt, quamque tuam simul theoriam pervertent & praxin, non pauciora Medico, quam ipsi ægro commovendo somnia, inanesque ingerendo fabulas de portentosa quadam & plusquam humana calamitate. Ex illo quippe, quod ex sanguinis ad ventriculum redundantia proficiisci admonuimus, sensus incremento & acuminè, ferre non

non possunt, qui ex eo laborant malo,
vel cibi ordinarii, quamvis lenis facilis-
que, actionem, quin variè sollicitentur
& nauseā frequenti, & vomēndi studio,
atque adeò vehementi interdum vomitu.

Nausea fre-
quens, &
vomitus;

In iis verò quibus perpetua est morbi
caussa, ut queis prorsus coaluerunt u-
teri vasa fecernentia, penitusque defec-
runt menses, vel quorum viscera scirrho,
aliove quo tumore infesta sunt, evenit,
ut effecta sicut perennia, ita & graviora
indies existant, magisque familiaria,
quomodo nempe quævis corporis actio-
nes promptiores fiunt usu: præcipue
autem ventriculus evadit irritabilis, cu-
jus ad constringendum facilius impellan-
tur fibræ; unde insignes passim suboriri
solent tumores. Quippè cum in ven-
triculo ubique præsto sint spirales, vel
orbicularis fibræ musculosæ, quæ, si ir-
ritantur, sponte suâ se contrahant, aë-
remque intus stabulantem intra nodo-
rum spatia coérceant; cuius ea est na-
tura, ut in calente corpore nequeat ali-
quamdiu in eodem statu & tenore per-
durare, quin rarior effusiorque fiat. Quod
si fortè ad ventriculum aut intestina se
expandet diffundetque, illicò per abdo-
men ingentes sese efferunt tumores, &
ex iis permolestus plenitudinis sensus.

Tumores;

paucitatem, neque vomitum, neque alios id genus affectus proclivia, tamen) ex simili ramorum deminutione quam gravissimas patientur molestias; uti ex arteria splenica ligatura, vel ipsius lienis extirpatione constat: quas res sequi amant & vomitus, & confertissima murmuraria, & crebra urinæ missio, & frequens appetentia coitus. De quibus videsis Cl. Bohnium de lienis usu in *Circulo suo Anatomico*.

Nunc in lumen eruuntur morbi quidam alias nimis obscuri:

REPRÆSENTATIS jam primis proximisque immutatae ramorum rationis ad abdomen effectibus, non ab re fuerit in effectus his conjunctos sed remotiores latius inquirere. Ubi enim perennis est ea, quam diximus, ramorum conditio, constat inde semper vagos quidem sed perennantes tamen generari morbos; qui, nisi à capite ultimaque origine arcessas providè & sagaciter, dici vix potest quantas tibi turbas dabunt, quamque tuam simul theoriam pervertent & praxin, non pauciora Medico, quam ipsi ægro commovendo somnia, inanesque ingerendo fabulas de portentosa quadam & plusquam humana calamitate. Ex illo quippe, quod ex sanguinis ad ventriculum redundantia proficiisci admonuimus, sensus incremento & acuminè, ferre non

non possunt, qui ex eo laborant malo,
vel cibi ordinarii, quamvis lenis facilis-
que, actionem, quin variè sollicitentur
& nauseā frequenti, & vomēndi studio,
atque adeò vehementi interdum vomitu.

Nausea fre-
quens, &
vomitus;

In iis verò quibus perpetua est morbi
caussa, ut queis prorsus coaluerunt u-
teri vasa fecernentia, penitusque defece-
runt menses, vel quorum viscera scirrho,
aliove quo tumore infesta sunt, evenit,
ut effecta sicut perennia, ita & graviora
indies existant, magisque familiaria,
quomodo nempe quævis corporis actio-
nes promptiores fiunt usu: præcipue
autem ventriculus evadit irritabilis, cu-
jus ad constringendum facilius impellan-
tur fibræ; unde insignes passim suboriri
solent tumores. Quippè cum in ven-
triculo ubique præsto sint spirales, vel
orbiculares fibræ musculoſæ, quæ, si ir-
ritantur, sponte suâ se contrahant, aë-
remque intus stabulantem int̄ra nodo-
rum spatia coérceant; cuius ea est na-
tura, ut in calente corpore nequeat ali-
quamdiu in eodem statu & tenore per-
durare, quin rarior effusiorque fiat. Quod
si forte ad ventriculum aut intestina se
expandet diffundetque, illicò per abdo-
men ingentes sese efferunt tumores, &
ex iis permolestus plenitudinis sensus.

Tumores;

Quatenus ad Humores pravos

Hoc amplius. Ad gulam pariter, præ perpetua illa, quæ inter ventriculi cardiaeque fibras intercedit, necessitudine, ab iisdem caassis frequentes existunt contractiones, & ab intersepto rarefactaque aëre tumores, qui quasi globuli in gutture sentiuntur, sæpiusque ita preminent laryngem pharyngi conjunctum, ut suffocationis sit periculum.

ATQUE ex hujusmodi hinc tensionibus, illinc compressionibus, magnam partem tollitur actionum corporis *consensus & harmonia*, prodeuntque subito spectacula multa abnormia mirèque varia; dum scilicet comprimento vasa liberum impediunt humorum per certa loca transitum, per alia accelerant, deinde quoquoeverum adducendo attrahendoque, partes cohaerentes differunt & divellunt, maximè ubi gula, vel ventriculus, vel ipsa intestina tumoribus infestantur. Cùm enim istiusmodi contractiones ventriculum exercent majorem in modum & in tempus longius, is utique adeò inflatur, passimque aëris extenuati seque diffundentis vim impetuque sentit, ut eâ re æger veluti fasciis quibusdam arctè se constrictum existimet, eodemque tempore ad cordis scrobiculum aversamque dorsi partem per-

peracutos & mordaces patiatur dolores, quorum acerbitate tantum non exanimentur. Hos ego dolores concitari opinor ab ea via qua contenduntur adducunturque partes inflato ventriculo proximae, aut etiam conjunctae diaphragmati seu septo transverso, quod quidem hoc in statu summâ vi versus anhelantis pectoris sinum propellitur: tum enim verisimile est maximè sentiri dolorem quam parte stomachus septum illud perforat, tenebrisque fibris cum eo continetur, quamque rursus per processus suos idem septum ad lumbos adhaerescit, atque adeò per totum ipsius ambitum, quam cum costis nostris connectitur, tametsi isthic loci minus leviusque percipiatur quam ad lumbos, quod summa vergit conspiratae vis illi impressa à ventriculo. Quod autem ex inflato ventriculo & intestinis sursum adigatur diaphragma, id certè cogunt * exempla, quibus docemur hac ipsa de causa aliquando diruptum dissoluisse septum, caque portâ in thoraci sinus intromissa esse ipsa subjacentis abdominis viscera. Quanto vero cum angore, quamque immanni id cruciatum factum sit, nemini certè homini obscurum esse potest.

SED

---

* Vid. Philos. Transact. N. 351. P. 580. relationem magistri St. Andre.

SED ut amplius consectemur eos qui intestinis accident ex valida contractione tumores, juvat in primis id genus circumspicere, quod Medicorum vulgus uno ore, (at, si quid video, temerè) arcessit à migratione quâdam subitâ & translatione uteri ad superiora loca, quo in casu locorum vitio laborantes foeminæ tumores, tanquam majoris molis glomera, modò ad hoc, modò ad illud latus voluntaria, percipiunt tam argutè, ut ab ipsa etiam laterum discessione continuò sibi metuant.

AT QUI nôrunt omnes quâm pusilla rès sit adhuc integer intemeratusque puellarum uterus, quibus tamen maximè incidit hoc malum, quâmque multùm absit ut compacta densaque ejus loci camera derepentè in majorem molem necio quo halitu infletur, nedum ut à sede sua propria, i. e. pelvi, ad hypochondria de facili tota migret. Quare haud fatis puto bonos illos ad genuinam corporis structuram suam adaptâsse theoriam.

PRÆTEREA ex remediis huic malo subvenientibus appareat, tumores hos aliud esse nihil quâm intestinorum spasmos, quum huc adhibeantur ejus tantùm generis remedia, quæ in aliis casibus planè con-

convulsivis auxilio esse solent, nimis
volatilia, subitòque ad tempus stimu-
lantia, quæ, quia vicinas partes velli-
cant, eâ re novas ad varia simul loca
contractiones efficiunt, urgendoque spa-
tia interclusa priores illas & pertinaciores
dissolvunt contractiones, contrariâque
vi nunc ructu nunc crepitu aërem dis-
plodunt, unde ad se brevi redeant ægræ.
Scio equidem multos qui de abstrusiori-
bus medicamentorum viribus doctè gar-
riunt, remedia huc valentia pro ano-
dynis habere, quæ soporiferâ quâdam vi
spiritus animales tunc temporis effer-
vescentes, vel nescio quid tumultuantes,
pacant & componunt. Verùm perinde
ementira sunt gratisque conficta quæ isti
de spiritibus consopitis, & de remediiis
conflopientibus venditant. Verùm con-
tra eos, qui ejusmodi, sive laterum, sive
gulæ, tumores extraordinario spirituum
ab utero infractorum occursum adscri-
bunt, certissimum habeo hoc unum ar-
gumentum, quod viri non secus ac fœ-
minæ ejusdem generis flatibus tententur ;
etsi id quidem rariùs : primùm quòd fœ-
minarum longè debilior sit corporis con-
stitutio : deinde quòd ab vitiis uteri
(quod instrumentum est fœminarum pro-
prium) quàm à cæteris visceribus omni-
bus

bus frequentiùs offendatur fistula ali-
mentaria.

Ut magis intelligantur alia quoque
symptomata, quæ tales ægros comitari,
eosque miris modis accipere consue-
runt, effectum dabimus brevi, ubi de me-
dicamentorum stimulantium viribus, ab
intestinis usque ad loca remotissima per-
tinentibus, dicere ingrediemur. Tametsi
enim hæc symptomata neutiquam refe-
renda censeo ad accessionem ullius rei in-
signiter stimulantis, paria tamen omnino
sunt cum iis quæ à stimulo quovis insigni
erumpunt in corpus sanum. Eadem quip-
pe est irritatio, similisque planè effectus,
sive irritationem acceptam referas aculea-
to alicui stimulo, sive aducto fibrarum
sensui, qui quidem tum ab ipsorum vasorum
nimia distensione, tum ab eorum
nuditate, per absentiam inopiamve obli-
nientis muci (quâ nihil frequentius est)
emanare potest. Neque enim memoriâ
indignum esse reor, hanc fibrarum
nuditatem necessariò confici ex qualibet
extraordinaria ventriculi aut intestinalium
irritatione; sive ea debeatur accidenti
stimulo, sive vasorum ipsorum nimiae
contentioni. Ex omni namque irritationi
ne copiosius ad loca affecta sollicitantur
Fibrarum à muco nudi-
tas. secretiones: ea verò est natura muci,

ut,

ut, si deest temporis spatium, non spissescat, neque ad fibras adhærescat, sed dilapsus effluensque eas, quas munire debuit, destituat fibras.

JAM in muco considerando cō longiores sumus, quod hujus non absentiæ, sed actioni potius inimicæ multi falso assignârint ea quæ suscepimus explicare symptomata: neque id solum nominatim ad viam alimentariam, sed & generatim ad quascunque corporis partes. Fistula v. g. urinæ, seu *urethra*, si forte, uti saepe fit, vellicatur & offenditur, illi non dubitant urinæ tam novum aliquem accessisse acritudinis asperitatisque gradum; tametsi interim omnes fateantur, urinam per se satis esse acrem ad exasperandas urethræ fibras, si modo ad eas omni exspoliatas muco aditum habeat: quod experietur sane apud se quisquis inter mejendem manu colem premet; quo facto urina eā vi incessit adducta propriūs urethræ latera, ut linimentum iis adhærens eluat, foras efferat, deinde viduatas fibras pungat fodicerque sensibiliter. Neque quenquam esse puto hominem, quin aliquando insignem harum partium vellicationem senserit ex qualibet incidente magnâ agitatione, quâ mucus attenuatus festinantis efferatur. De hoc

Cujus ex-
plicandæ
causa, de
muco obi-
ter.

hoc autem urethræ muco juxta & vasis
eum secernentibus, pluribus agit Morgagnius in *Adversariis suis*: similemque
mucum cunctis adhærere corporis cavi-
tibus assiduæ ~~restitutioni~~ obnoxiis, inter
omnes jam convenit Anatomicos; nulli-
bi autem exploratiæ quam in ductu a-
limentario, ubi in firmioribus circum de-
licata vasorum extrema (quæ Ruyfchius
eâ re passim *succosa* nuncupat) lenteſcit;
eaque quâſi quodam testorio incrustat.
In firmioribus autem aio, quia in aliis
plurimùm varièque differt, proque sua
diversitate diversas quoque inducit ho-
minum temperationes. Id quod adeò
persuasum habuit rei Anatomicæ scientif-
simus Wepferus, ut existimârit hue posse
acceptum referri, quòd una eademque
res alteris veneno alteris nutrimento sit:
quodque alii cujuscunque generis cibos
facilè ferant, dum alii à dulcibus, acidis,
atque adeo rebus etiam inertissimis facili
negotio offenduntur. Hoc certè vulgo
notum est, infantium, eorumque quos
diuturni exagitârunt morbi, qui que inu-
sto seminis vitio à primis usque unguicu-
lis debiles fuere, ventriculum præcipue
imbecillum esse & maximè irritabilem;
quanquam interea tantum abest, ut ho-
rum præ aliis acriores sint humores, ut
&

Cujus di-
versitas, di-
versas creat
temperatio-
nes.

& saliva in his dulcissima, & bilis vix amara sit.

R A T U M itaque & fixum esto, in horum hominum humores malè derivari culpam ventriculi difficilis & morosi, quæ unicè debetur illi quam dudum diximus partium *nuditati*; præsertim cùm ventriculum ita affectum haud raro excipiat urethræ vellicatio, urinâ interim, si degustes, nullam præter modum acriditudinem præferente.

H I N C expromitur, Primò, cur hujus generis valetudinarii vulgo *Phlegmatici* & *Pituitosi* audiant: quippe quibus non solum ad ventriculum & fistulam urinariam, sed & ad nares & fauces, passimque alibi, magnâ copiâ effluat lensus ille humor, quem in robustis residere & hærere diximus ad munimentum præsidiumque partium.

D E I N D E, cur veteres, ratione temperamenti, universi generis humani penè quadrantem Phlegmaticorum nomine complexi sint: nimirum propter celebrem hujus fortis hominum frequentiam: quibus etiam accenseri confuevit tota ferè debilium & fractiorum turba.

P O S T R E M ò, veteres, tametsi merito observârunt Phlegmaticos illos suos multis variisque exponi valetudinibus,
cas

*Absentia
antem pa-
ria facit at-
que præsens
stimulus.*

eas tamen ipsas perperam attribuisse sive acrimoniæ sive tenacitati phlegmatis, quæ pro genuina causa unam habeant partium à defendantे muco nuditatem; unde eadē planè atque à stimulus dimanent symptomata, quemadmodum suprà expolūmus.

AD Levenhoekii * autem sententiam quod attinet, qui quidem negat ullum in ventriculo & intestinis inesse mucum, cuius speciem tantum & simulacrum præ se ferant fibræ musculosæ ventriculi rugis intertextæ; neminem ejus præjudicio fretum, nobiscum dissenserum spero, qui animadverteret, quam ille confusè & inconstanter edat experimenta, quibus sententiam suam singularem instruere parat. Credo equidem illum conspicillorant ope fibrosas fortè partes adspicisse, dum mucum abrafum exploraret; sed quattuor in mucō separando nullo usus sit apparatu idoneo, verendum est, ne virō boho fraudi fuerit instrumentum, quo una cum mucō temere abrafa fuerint vasorum ei substratorum extrema, quando ea quidem vasā adē sunt isthīc tenebra & mollia, ut ea Ruyklius proinde semper succosa nominet.

AD

* Vid. Epist. ejus ad Cl. Aston de mucō intestinali,

An indagandum igitur certiusque exquirendum ventriculi mucum, ego quoque canem vegetum integrumque aliquando leto dedi; in cuius quidem ventriculo principio nihil usquam muci deprehendere potui: cavitatem tantum fiammis digitis leviter apprehensam lubricam offendit & valde unguinofam: postquam verò eam aquâ calidiore perfusam aliquamdiu confovissem, tandem in fibrarum spatiis delitescentem mucum perquam spissum animadverti, quem utique calor abstersum eversumque è vasorum faucibus, lacunis & interstitiis elicuerat. Sed qui super hac re plura desiderat, adeat industrium Wepferum de Cicut. aquat. cap. viii. dum ego me ad alia confero.

QUANQUAM, uti communius, fastis irritabilis sensibilisque est cuncta interior ventriculi superficies; præ cæteris tamen ejus partibus exquisitiore sensu pollet *cardia* seu *stomachus*, cuius exercitio est & conditio, ut primam principemque ingestorum vim & impetum excipiat, potissimè verò, si forte est paulò arctior & rigidior. De omnibus autem assumptis nulla huic parti nocent magis quam calida; ut quæ linimentum maxime deterant, eaque re ipsas fibras, iam ^{Vnde doler} *cardia*:

inermes & destitutas, offensioni vel levissimæ exponant ; præcipue si quæ assumuntur res sint saponacei generis, qualis est puls avenacea, quam etiamnum ferventem exsorbere solet rusticorum vulgus : quo certè hominum genere, tametsi alias robusto, nulli magis afflantur dolore cardiæ : quibus hoc nomine liceat nunc cum bona sexus venia sociare bellas delicatasque hujus ævi feminas, quæ, quod decoctum theæ fervidissimum assidue pitissant, idem sibi malum arcessant ultrò.

QUONIAM verò cardiæ dolor, ubi negligitur, pertinacissima aliquando & funesta secum trahit mala, ideo non gravabor in eo enarrando latius excusare, præsertim quando humores in ventriculo stabulantes pro hujus mali fonte male assignentur. Sic autem hunc, opinor, morbum optimè investigabimus, si guttatum deglutiatur validus vini spiritus, deinde sedulò observetur ejusdem ordine procedentis vis & effectus. Nam simul atque is pertingit ad cordis scrobiculum, eadem existit & percipitur vellicatio, quæ tenero accidit oculo, cui idem est infusas injectusque spiritus : utque hinc ex oculo exprimuntur lacrimæ, sic illinc aqua limpida ore tenuis affluit :

affluit: quo sanè experimento declaratur ipsa cardiæ infirmitas. Quamvis autem à spiritù transitu statim résidet definitus dolor; tamen si postea vehementius jactatur æger, equo puta, vel citatis invehens quadrigis, liquot inde protinus ex succusso continuo versus cardiam repercutitur, singularisque succusibus repetit dolor.

Cum pani-
etione a-
cerba,

HINC emergit, ex quolibet succusso gravi cardiacis proclivem esse morbi sui accessionem, tametsi neque hauserint vel vini spiritum, vel alium quemcunque liquorem acrem: propterea quod ventriculus raro destituatur vel bile, vel aliud generis acri materiâ, quibus per se ægra & infirma cardia identidem compungatur: perperam tamen hinc inferri causam morbi esse hanc materiam acrem, cum omnibus ea insit ventriculis, dum si tantum inde condolent, quibus est cardia linimenti expers, aliasve debilis & infracta. Fateor equidem, pulvere testaceo extempore relevari istas cardia punctiones; ast id ex acidi humoris exstigatione fieri, quod multis arridet plurimum, etiam atque etiam pernigo. Unde ergo, inquies? nempè quod infestas obnoxiasque cardiæ fibras crustulæ cunctam præsidio communiat ille pulvis a-

cedens, ad molestiam quidem parumper distinendam comparatus, ad penitus profligandam iners.

Et totius
ventriculi
inflatione:

QUANDO verò ingravescit morbus, rum sānē non modò existit illa frequens, quam commēmoravi, ad cardiam punctionio, verū etiam atrox & immanis ventriculi totius tensio, cuius ea ēst natura, ut nusquam vehementer exasperetur, quin pylorus statim arctè constringatur: id quod in vomitu videre est. Quamobrem, si ad cardiam sit gravior irritatio, utrinque occludetur ventriculus; unde paria planè atque ea quæ nuper ab aëre intercluso proficisci diximus incommoda, nunc quoque se effundere necesse est; eaque tanto diriora, si forte ab inflammatione vel ulcere propter cardiam oritur irritatio, quæ tam vix ulla misero concedit aut pacificetur inducias. Quoties enim urget ulcus vel inflammatio pertinax, puta ex vasorum conjunctorum obstipatione, adeò exardescit furitque morbus, ut eò agitatis interdicat vel lenissima omniumque simplicissima cibi potionisque genera; utque tandem desperatorum mens, in corporis sibi conjugati ærumnam assidue incumbens, indeque jugi percussa metu, tristitia, vigiliâ & ploratu flebili, posthabita

Qui, si in-
veterascit,
miserias
multas post
se trahit.

bitâ assistentium consolatione, ab omni prorsus vitæ usu humanaque consuetudine transeat in recordiam.

Quo autem morbum tam atrocem penitiùs intueamur, exemplum subjiciam ægri mihi undequaque perspecti.

GEORGIUS LOW, homo labore duro victum tolerans, annos quinquaginta natus, malum mihi suum aliquando expositurus, affligi se ait mirâ quâdam angustiâ & assiduo repletionis sensu ad sinistrum hypochondrium, cùm acutissimo dolore ad cordis scrobiculum aversâque dorsi partem, vagis item plurimis, modò ad scapulas, modò ad costas, utrinque excurrentibus doloribus: denique vento se ita plenum esse, ut sibi à ruptione metuat: itaque levamenti causâ sæpe, at plerumque inaniter, de salutari ructu laborare. His dictis, miser, amentis ritu, primum se abjicit in lectum, cuius omnem suppellecilem properè congestam substernit hypochondriis, deinde quantum potest contrà nititur: mox impatiens lecti confurgit, igni assidet, fascias excalfactas lateribus opponendas postular. Annuitur. At nullo id fructu; donec tandem colluctando fessus & semianimis unum itemque alterum ructum exprimens, aliquantulum ad se redit. Ibi miserabilitate

Quas uno
conspictu
subjicit ex-
emplum.

serabiliter & ubertim (ut moris erat) plorans, fatum incusat suum, mortemque citam vitæ tristi & illætabili præoptans, ne latum unguem cedit amicorum precibus aut Medici alloquiis, sed oculis humi fixis mœrorem usque servat obstinatum. Quoties ad illum viso, perinde animo fractum & despondentem offendō; neque id miror, postquam audio hominem vix unquam quicquam seu liquidi seu solidi posse degustare, citra serum accessionis impetum. Hic igitur quærō primū, an ipsum ingressum morbi clarè observāsse? Cui ille, hæc, inquit, mala longo intervallo pedetentim sensi incredere; at unde primū coepérint tam tētra & tam gravia, præstare utique nō, nisi fortè, quod diu multumque infedit animo, ex onere importuno, inquit, improboque hoc quicquid est contraxi malum; cuius olim infortunii recens adhuc viget memoria. Secundum ea quærō, quo sapore essent ejus ructus? Non sunt illi quidem, inquit, uniusmodi; sæpius tam acidi, adeoque acres, ut gulam planè lacerent lanientque. (Utrum verò hæc ægri opinio, sensusque lacerationis, ab summa crumpentis flatús acrimonia, an potius ab ipsa gula jamdudum lacerata promanaret, brevi excutiam.) Adhæc nullam si-
bi

bi esse à cruciatu respirationem, nisi vacuo ventriculo. Tum fluente alvo semper meliusculè se habere; itemque ex mutato cibi genere, tametsi nullum genus supra triduum satis conveniret. Ad hanc ipsius ægri relationem adjiciam ea quæ ordine consecuta sunt. Non ita multò post hominem invasit vomitus sanguinis, unde iteratum animi deliquium: sanguis autem ille magna ex parte concretus, feroque multo innatans speciem referebat fragmentorum hepatis. Postilata totus alget: mox dirum à gutture murmur sensim ad intestina serpit, quale moribundis adesse solet. Ibi conclamari coeptum est. At ille nihilo seciùs ex instillato in os iners vini rubelli tependi cochleario lumina recludit, mox fari coepit, & oblatum fugere vinum, quod postea ei bibendum præscripsimus cum pari portione aquæ ferratæ, & boli Armeniaci aliquantulo. Unde restitutus æger paulò melius se ad paucas hebdomadas habuit, donec pristina reverterunt contumacis morbi indicia; quibus ille, repudiato omni auxilio, ad anni fermè spatium conflictatus est miserè. Ad postremum audio hominem atra & exusta dejicere magnâ copiâ, & secundum istam dejectionem postridie fatis cedere.

Hic ego demortui corpus, impetrata
venia, quo mihi de morbo hactenus i-
gnoto, quoad fieri poterat, investigando
satisfacrem, scalpello incidere ingressus
sum: quo facto omnem intestinorum
tractum, nec non ventriculum, coagulato
sanguine inculcatum refertumque compe-
rio: & propter cardiam tubera scirrhosa
glabra, praeter naturae modum contenta:
item infra cardiam ad latum ferè unguem
versus dextrum latus, qua parte extrip-
secus spectat hepar, insignitum tuber mo-
le pugni, compage durâ & uniusmodi,
colore subflavo, ex ventriculi exteriori
tunicâ forte ulcerata enascens vicinique
hepatis fibram adeo premens, ut etiam
non adhaerens eam inflammaret & puru-
lentam redderet. Vasa rupta nusquam
deprehendo, quæ idcirco inter tuberum
eminentias propter cardiacam latuisse suspi-
cor, quando eò usque tractum sanguini-
pis ordine persecutus sum. Ne plura,
per totum abdominis spatium praeterea
nihil alienum reperio.

Quamvis semel tactum mihi fas fuit
scalpelli ductu perscrutari abditam &
latentem hujus morbi causam, saepe tamen
in ejusdem generis ægros incidi, queis
omnibus (paucas si excipias vagas) pares
adfuerunt notæ; præcipue frequens san-
guinis

Ex grandi
acervo ex-
ceptum,

guinis coacti & adusti vomitus, & ex eo perennis obstinatusque morbus. Tametsi enim aliquando morbi vis in aliquo, & mentes sua sponte remittere, atque misero nonnullam respirationem otiumque largiri videretur, tamen ex quacunque corporis fatigatione, vel morbi asperioris, qualis est *renum calculus*, accessione, vel in foeminis graviditate, vel etiam cibi potionisve actuosioris assumptione eadem semper recursabant signa. Adeò ut quos semel pervasisset hoc morbi genus, deinceps miseri fierent & inertes, geniumque defraudantes suum, siccâ & enectâ vitâ contenti viverent. Hinc illa, quam suprà commemoravi, horum hominum vecordia; hinc pueriles lacrymæ, & humanæ omnis consuetudinis intermissione: quæ dum attentiùs mecum revolvo, plane mihi ad animum revocant fugeruntque illam melancholiæ speciem, quam veteres appellârunt *flatuosam*, & ὑποχονδριακὴν (cujus extat notaþ apud Lommiū 2do Obs. libro) si tamen concedatur, quod omnino concedendum existimo, adustam illam atram antiquorum bilem, quam illi saepè vomitu redditum esse prodiderunt, aliud fuisse nihil quam concretum sanguinem.

Ne-

Eorum, quæ
veteres ad-
scribebant
melancho-
liz flatuosæ.

Hinc capta-
tā occasio-
ne, de arra
veterum bi-
le disputa-
tur, tum li-
enis,

N E Q U E instituto alienum esse putō, si paucis nunc aperiam, cur lienī hepaticē präcipiū tribuatur sedes atræ bilis. Scire ergo oportet, p r æ cæteris corporis partibus lienem rard ab inflammatione suppurate; sed ex perruptis ejus vasis liquores foras missos commisceri, inque atram spissamque substantiam liquidæ picis æstrulam vice puris digeri. Cujus rei documentum mihi nuper präbuit inspectio cadaveris cuiusdam hominis, dum viveret, hepatis lienisque obstructionibus, cum gravissima ventriculi offensione, talibusque contractionibus, quales ab vicinorum viscerum oppilatione oriri suprà diximus, multum diuque fatigati. Nam hujus lienem, à figura tenuem, à colore admodum atrum, à superficie undique lævem & splendentem, comperi: adactoque intrò scalpello, continuo obviam prodit sibilus; deinde materia simillima picis liquidæ: mox collapsa latera in pertenuem abiérunt pelliculam, nullo uspiam comparente puris vestigio.

U N D E colligo, ut cæteras vitiatas corporis partes sequitur pus, ita corruptum lienem naturâ sequi atram hanc materiam. Quod ipsum quoque à Democrito ejusque æqualibus sæpenumerò ani-

animadversum esse nullus dubito; quando hujus rei maximè perquirendæ causâ animum adjecerint ad cadavera evolvenda: deinde quum ex vivo hominis corpore vomitu rejectam fortè animadverterent materiam, alteri, quam præbuissent incisa mortuorum cadavera, similem, parensque utriusque notas; id circò creditum à liene in ventriculum occulto quodam itinere derivatam esse materiam sic egestam. Quam opinionem, præcipiti conjecturâ nixam, ut illis rudioribus condonemus temporibus; at quî in mentem veniat nonnullis etiam horum temporum Medicis de tam incompta & precaria atræ bilis à liene ad ventriculum profectione, veluti de industria differendi, fatis mirari nequeo. Nos enim, quæ qualisque fit materies tunc rejecta vomitu, ita, ni fallor, aperruimus, ut non amplius necesse habeant Anatomici, ad hunc saltem dissolvendum nodum, duram & inutilem ponere operam, in canali pervestigando, qui nullus est à liene pertinens ad ventriculum.

CONTRA cur iidem veteres eandem bilem atram subinde retulerint ad jecur, tum hepatis
data est mihi nuper ex alterius cadaveris inspectione non obscura hariolandi ansa.
Nam in viri, viginti quatror non amplius

us annos nati, longâ tabe tandem resoluti, vesicâ felleâ multum inveni materiae nigræ, aut verius subnigræ, nec undequaque sui similis, at germanâ bilis flavedine prorsum fraudatæ, tum adeò spissæ, ut premente digito vix posset è vesica pelli in *ductum cysticum*; tametsi is adeò patebat, ut stilum majuscum non ægrè caperet. Hanc ego billem, etsi à vulgari integrorum bile longè distantem, tamen pro morbi, ex quo æger interiit, effectu potius quam causa habendam censui; bilisque hujus speciem alienam evenisse ex diuturna solùm ipsius mora in vesica. Enimverò solidum annum domi desederat miser, plerūmque affixus lecto: tum extremis aliquam multis vitæ diebus nihil prorsus gustaverat præter aquæ frigidæ alias post alias destillantes guttulas, præ intolerabili molestia, quam ei præbebat aliud quodcunque alimenti genus. Porrò ut caveret lancinantes pectoris dolores, edusque respirandi impetum suspendere moderarie solebat, ut spiritu trahendo vix ullum abdominis viscus ullatenus commoveretur; quâ tamen causâ ferè solâ pendet continuus bilis ad intestina motus. Quare necesse fuit ut bilis, & cessans, & æstuantis corporis calori subiecta,

jecta, in adustam quandam & fuliginosam materiem concreceret.

Sic mihi non ineptè occultam jam dudum atræ bilis hepaticæ, à veteribus tantùm decantatæ, originem eruisse videor. Quamobrem secundum hasce tres, quas in medium jam adduximus, historias, omnibus deinceps suspectum esse debet, quòd in diversis casibus diversus quoque humor atræ bilis nomen usurparerit; omniumque maximè sanguis extra vasa sua elapsus, & in primis, quas vocamus, viis adustus; quum is tamen propriè morbi sit non causa princeps, sed effectus & accessio, quemadmodum su-
prà de liquoribus, quâ in liene, quâ in jocinore repertis pronunciavimus; quo-
rum ille ad ventriculum nunquam, hic, nisi instaurato demum ægro, ad intestina traduci non potest. Ideoque nullo tempore locove atram quam vocant bilem egere opis medicæ, extra institutam & professam genuini principisque morbi curationem.

ANTEQUAM huic capiti de morbo hypochondriaco finem imponamus, sub-jungenda censeo quæ habet perpetuus ille & sincerus veterum cultor Lommissus, de loco præcipue affecto in hoc valitudinis genere. “Est id malum, in-
“quit,

Quatenus ad Humores pravos

*Ubi denuò
de utilitate
rei anato-
mica.*

“quit, affecti jecinoris, magisque lie-
“nis, soboles, modò cum lienis tumo-
“re, modò fine illo : neque solùm lie-
“nis, sed etiam mesenterii.” Unde pa-
lam est antiquos hujus morbi originem,
ex plurium abdominis viscerum vitio de-
pendentem, non assecutos esse absque di-
ligenzi cadaverum inspectione. Quam
ego mehercùlè illorum diligentiam, neque
per se amoenam, neque, ante repertum ab
Harveo nostro sanguinis orbem, vario-
que deinceps ab aliis in lucem protractos
corporis partium inter se nexus, satis a-
ptam Medicorum usibus, nūnquam satis
mirari possum : quando post illa tantum
adhuc recentia inventa datum sit morbos
à prima usque radice per varios & stupen-
dos cujusque gradus persequi, dum illi
interea in orbem ambulant, contagioque
suo cunctas penè corporis partes vicissim
quatefaciunt : id quod palam cernere est
in omnibus morbis inveteratis ; quibus
affiduè incumbentibus, singularum parti-
um vires aliæ aliæ fatiscunt, indiesque
novum emergit malum ; idque novo præ-
ditum vultu, pro natura partis ultimum
affectæ.

Hujus rei dilucida emicant exempla
in iis qui præ manibus sunt morbis :
quandoquidem ex continua magna que
ventri.

ventriculi tensione (cuicunque demum ea debeatur caussæ) ad extremum totus ventriculus impendi debilitetur, cibique retundatur appetentia non sine fastidio : inde per inediam suo corpus defraudetur dimenso, vaseque per liquorum penuriam collabantur, relaxentur musculi, fibrarum pereat robur, deficiant vires, habescant artus, segniter micent venæ : obtorpeant stupeantque spiritus : ne plura, universum corpus occupet obtusa quædam gravitas & inertia ; atque ex eo deplorato corporis habitu tumoribus pulsisque omne genus immanis permittatur grassandi licentia & potestas ; propterea quod in vasorum extremis nunc languentibus facile stagnant liquida, quæ sacculos sibi fingant prominulos, loculosque tumulosos, qui quidem semel facti postea nunquam ita complanari, inque ordinem cogi possunt, quin facilis sit eorundem & proclivis renovatio, propter infractum scilicet & emarcidum jam fibrarum vigorem.

CONSIMILIS planè corporis habitudo longis succedit febris, largioribus item nimiumque exaggeratis invitationibus, si subito abrumpuntur ; denique ciborum, seu sale seu fumo duratorum, acridum & pungentium, aut si quæ his affi-

nia sunt, quotidiano usui. Palam quippe est agentibus his caussis sanguinem rarefere, eaque re intendi singula corporis vasa; deinde ferantibus iisdem caussis, concidere & segnescere. Quum vero infinita sint vasa, diametris, anfractibus, divaricationibus, aliisque multis modis (de quibus adi Ruysschium) inter se distantia, quae novos subinde vultus dent humoribus; quumque ea simul magna ex parte fiant inertia: utique necesse est ut varii qui in iis hospitantur humores, recedant a genuina forma sua, quippe quae tota pendeat a vasorum complectentium alacritate.

HINC iterum patet, ut in aliis, sic in his quoque morbis pro causa principe immerito traduci damnarique improbos corruptosque corporis humores.

PONAMUS jam, in hoc infarto prostratoque corporis statu, a medicamento quopiam aculeato, vel ab alia quavis causa, ingentem subito concitari motum, cuius impetus ad ipsa vasorum collapsorum extrema pertineat. Omnidem consequetur alienata isthic liquida, & tantum non stagnantia, ex vasorum faucibus in summa corporis exturbatum iri foras, ubi mox pustulas edent & exanthemata: id quo ex usu fontium falsorum, sulphuratorum,

fatorum, aut ipsius simpliciter sulphuris;
hisce ægris accidit perfamiliariter.

SED & alia sunt præterea, cum morbis vetustis conjuncta mala multa, non ignota iis qui ex germana ipsius corporis structura morbos deducere callent, quæ nimis longum esset nostroque proposito alienum nominatim recensere.

Ex iis verò quæ jam in medium pro-
posuimus liquet, morbos diuturnos; quamob-
quamlibet à diversa origine natos, ad extre-
mum tamen inter se plerūmque esse similes: quod cùm multos fugeret, in-
numeris penè erroribus ansam dedit. Quæ solz docet,
Ubi enim ab ægris jam aliquot morbi
sui stadia perfunctis advocantur Medici,
illi quidem satis plerūmque habent in-
tueri signa tum maximè obvia in me-
dioque posita, atque ex iis solis notio-
nem morbi sibi effingere. At sic pol
illi multos diversæ indolis morbos in-
cauti & inopinantes confundunt. Id
quod assidue faciunt multi, vagarum
certè & nunquam satis descriptarum vo-
cum *Cachexiæ* & *Scorbuti* quasi scuto
protecti. Quamdiu verò eâ supinitate
& oscitantiâ hos tractant morbos, tam-
diu sanè à recta medendi via & ratione,
toto, quod aiunt, cœlo abeunt: quod,
si quid video, nunquam devenietur, nisi

antè instituatur curiosa & severa proprii principisque morbi indagatio ; cuius ubi primam radicem patefecerint, mox providendum erit, sedulòque circumspiciendum, quænam à prima illa radice pullularint affectiones, quæve seorsum subsistant, radice quâdam innixæ novâ & adscititiâ : ut ex præcepto Hippocratis (cui accedit Celsus) . “ Medicinam faciant Medici intuentes & communis & propria, histrionibus verò circulantibus relinquant curandos morbos penitus ignotos.”

Dein illuc
redit oratio,
unde diver-
terat : per-
sequiturque
cetera cum vehementes illæ stomachi intemperiæ,
ventriculi,
tum intesti-
norum ma-
la, humori-
bus jam
pridem fal-
sò assigna-
ta.

SED ad ea nunc me confero quæ ventriculum è longinquo turbant & infestant : in quibus se primùm offerunt animique defectiones, sive ex contusione calvæ, sive ex missione sanguinis, vulgo insidentes : quas quidem licet intricatas & admirabiles non tamen à variante humorum qualitate dependere censeo, cùm eæ corporibus etiam saluberrimis eveniant ex merâ vel liquorum ad certa loca deminutione, vel ex compressione cerebri. Unde conjicio oriri hoc quicquid est mali, non quidem ab humorum nova qualitate, sed à novo potius & insolenti quodam eorundem incursu ; ne multa nunc de re nimisdum incomptâ loquar.

loquar. At vim modumque aculeorum quibus exercetur ventriculus, non modò ubi eum per se tentant cominùs, sed aliàs etiam eminùs feriunt, dum ipsi inter viscera abdominis delitescunt, quia certissimis convincitur documentis fidenter explicare aggredior. Si renes, v. g. vel calculo vel arenâ illabente tentantur, ecce tibi continuò ad gulam nausea, tremula & retroflexa labia, lumen caligo, salivæ profusio, denique turbulentus vomitus, corporisque totius horror. E-
 nimvero ut hæc longè latèque fusa signa satis sint abstrusa & recondita, inter Medicos tamen converit unicam horum omnium causam esse *stimulum*, cui nullum adjunctum sit humorum corporis vitium. Et quisquam dubitabit? quando calculosi modò nihil mali suspicantes, ut primùm ista superveniunt, statim de lumborum tormento conquerantur, planèque sentiant perpetuum calculi progressum à renibus ad vesicam; deinde dolere desinant, postquam eo pervenierit. Quid? quodd' reperti etiam aliquando fuerint calculi in vesica fellea & meatu choledochi, qui ventriculum perinde commoverunt. Cujus rei bina exempla profert industrius Bonetus in suo *Se- pulchreto anatomico*: idemque sine du-

Quoniam
pars certè
debetur cal-
culis inter
viscera la-
tentibus:

164 *Quatenus ad Humores pravos*

bio facerent calculi in aliis quoque corporis visceribus concreti, si essent: ut quibus universis ejusdem nominis originisque nervus subserviat, cuius nervi cum propagine sua, quæ ad ventriculum pertinet, necessitudo & consensus pro horum effectuum caussa non immerito habetur. Quamobrem in obscuriori vomitu non tam cogitare convenit humorum pravitatem, quam latentem alicubi suspicari calculum.

Pars assu-
ptis ore sti-
mulis:

FATENDUM tamen est frequentius perturbari ventriculum, afficique intestina, à præsentibus quam à longinquis stimulis: quanquam ne id quidem tam familiariter quam nonnulli arbitrantur; uti patebit quum ex iis quæ nos suprà de ementito pituitæ stimulo, tum ex iis quæ alii disputarunt de conflictibus, præliisque, falsò adscribi solitis naturali cùdam odio, & perpetuis inter se inimiciis, bilis & succi pancreatici.

Nulla cor-
poris hu-
moribus;
unum si ex-
cipias, bi-
lem; ne-
que eam,
nisi si ex-
undat.

QUAMVIS autem mites sint liquorores ferè omnes à natura in his locis depositi, fatendum tamen est unum omnium liquorum hic acerrimum (quod vel ipso gustu declaratur) nempe bilem, secerni: quæ quidem, si ita abundat, ut cæterorum, quibuscum commisceri diluique consuevit, liquorum excedat modum,

non

non parva importare queat damna, aliàs fatis corpori commoda & benigna. Quantùm verò unius ab alterius hominis bile bilis differat, ipsis aspicientium oculis demonstrat utriusque vomitus inter se collatus. Etenim in his prima quæque ventriculi exoneratio promit spissam, colore saturo, acrique sapore bilem, mox tenuiorem, pallidioremque, donec tandem exolescat; in illis verò prima evacuatio ab omni bile vacat, ut ne tantillum quidem ejus appareat, nisi fortè post iteratum vomendi impetum paulum aliquid, sive ex duodeno, sive ex jecinore ipso, usque ad fauces provocetur foras, unde constat aliis in ventriculo raro adesse bilem, aliis ferè nunquam abesse: qui idcirco non injuriâ *Bilioſi* vulgo nuncupantur. Horum ego indicia, stimulorum aliùs generis indiciis affinia, planèque gemina esse comperi: in quibus eminent crebra oscitatio, juni stomachi suctus quidam & latratus, ad cibum identidem sumendum cohortans, frequens cardiæ æstus & vellicatio, totius ventriculi inflatio & anxietas; quibus accedit capitis gravitas, animique defectus, ne plura nunc adjuncta dira congeram, quæ ordine subjicit sequens historia.

Quo in casu
vim habet
stimuli acer-
timi.

Cujus rei
exemplum
prabet hi-
storia cuius-
dam zgri,

VIR quidam ingenuus annos habens plus minus quadraginta, literis deditus, siccus & sobrius, vultu renidens hilari- que fronte, collo brevi, cætero corporis habitu firmo & valente, diu multumque laborabat è gravi ventriculi juxta & capitis dolore; quem tamen dolorem vomitus exemplò profligabat, utpote cuius operâ se expediebat multâ bile saturâ; alijs, si vomitum intermitteret, perpetuis, de quibus dixi, doloribus discruciatu: quos postea exceperunt dolores qui à collo nomen habent, interdiu quidem infesti fatis, vespere autem ita remittentes, ut somnum permitterent fatis securum ad medium usque noctem: quâ tempestate qui tum præsentes assistebant, compere- runt hominem atroce quodam & repen- tino perculsum malo; primùm anhelan- tem flebili- ter, tum prostratis viribus at- tonitum, mox totâ dexteriore plagâ à capite ad calcem resolutum: inde ali- quot dies veternosum jacere & anhelum, clausis lumenibus, & ad amicorum verba surdum.

SECUNDUM hæc adhibitis quibusdam remediis parumper ad se reddit, indiesque vires suas nuper amissas ita receperunt membra, ut interjecto anni spatio, & pedibus ingrederetur, & linguâ proferret verba

verba, sed tarda & intercisa. Hoc toto tempore, provocata vomitu subinde effundebat sese pura puta bilis ; quam proinde pro capite, aut certè alumno morbi suspectam habuere alii ; dum ego me parumper sustineo. Quid enim facerem in re difficulti, ubi nondum ulla fatis idonea mihi suppetebat caufsa, quamobrem ad loca tam remota ederentur signa tam fera & abnormia ? Ast id me sæpe in animo versantem postea docuit eventus tristis.

NAM postquam ille vires aliquantum receptas usurpare cœpit, iterum eheu incidit in gravissimos coli dolores, qui tamen medicamentis purgantibus ad tempus non inviti cesserunt. Inde ad mensem & semissem, caprini lactis fero assuevit æger, tanto cum successu, ut interea temporis esset ab omni tentatione liber ; quin & tantundem postea integer perduraret, nullo adjutus artis salutaris auxilio. Post id tempus, loco dolorum coli, subito revertit summa ventriculi molestia, cui se adjunixerunt comites infaustos & luminum caligo, & aurium sonitus, & capitis vertigo nebulosa. Ad extremum prosternitur, brachia sine voluntate jactans : nihil secius tamen brevi animum colligit, tan-

quam è sopore evigilans. Quia autem id temporis abfui, quæ tum ægro acciderunt ultrà referre religio est. At post dies quatuordecim quam relapsus est, ad eum iterum viso, ubi à cœnâ mediocri tribus admodum horis festivo sermonे extractis, postea vir probus, à mentu omni vacuus, divini officii caussâ conclave petit, ubi cum diutius quam soleret remansisset, uxor sollicita, vifens quid ageret, prostratum offendit, oculosque quasi somno gravatos ægrè levan-tem. Exclamat pavida. Concurritur. Attollimus hominem eādam quâ priùs corporis plagâ denuò resolutum, veter-noque afflictum. Nihilominus antequam è conclave in cubiculum commodè tradi-ducí poterat, expurgiscitur, horologium inspectat, cladem deplorat, pede affecto ingreditur, reditque nostrâ opinione ci-tiùs ad personam pristinam. Ibi ego, cautionis loço, è saphena sanguinem mitti jubeo. Inde cubitum itur securè. Assidetur, donec iterum æger post qua-drauentem horæ, adinstar strangulati, anxiè luctaretur. Accurritur. Anhelat, gemit, oculos quoquoversum cæco tor-quet impetu, brachia jactat, cohærent dentes, auctâque spiritûs difficultate tan-tum non præfocatur. Mox quietus si-nè

ne spuma jacet, at facie lividâ, labris ferrugineis, tumidis, summo item pectoris lurido, venis jugularibus oppidò contentis, & turgentibus, quæ quidem antehac nunquam, ne vel ligaturæ admicculo, poterant in conspectum adduci. Hic ego re insperatâ admonitus, scalpellum actutum arripi, venam tandem se prudentem, nullâ morâ, pertundo; impetu miro profilit captivus sanguis: quo abundè detracto, paulatim reviviscit vir optimus, resque jam melius ire incipit.

Hujus ego tristi casu consternatus, totam inde noctem insomnem transigo, scenam funestam & calamitosam ultrò citròque animo revolvens. Ante omnia apud me constituo, negatum esse aliquid sanguini commeanti cursum ordinarium à dextro ad sinistrum cordis simum: propterea quod ipsis quidem oculis manifesta esset sanguinis in venis omnibus superis obstructio: quod idem pariter inferis accidisse nullus dubitabam, tametsi, ut quod res est fatear, eas non inspexi, utique præcipiti occupatus malo. At nusquam posse omnem venarum sanguinem fisti, refutarique, nisi vel ad cor, vel certè ad pulmones, docet Anatomice. Quare huc præcisè redibat

redibat omnis quæstio, in corde an pulmonibus hæreret vitium? Atqui pulmones planè arguebat damnabatque notabilis illa in primis spiritus grayitas, quæ concidentem tenuit. Cum nostra conjectura faciebat quoque perspicacis Bruneri observatio, quæ extat in epistola ejus ad Vepferum data *de cicuta aquatica*: nempe "in omni suffocationis genere sibi explorato, repertum esse semper cor sanguine turgidum, si milterque venam cavam ascendentem, ut & cæteras venas insigniores: sanguinem verò ipsum nullo interim teneri vitio. Unde colligo, urgente suffocatione, liberum patere aditum ad cordis aulam, ideoque in vitio esse folos pulmones, quâ convulsos, quâ collapsos, cum ipse sanguis, Brunero teste, maneat incorruptus. Quare posito nunc (quod post magis intelligetur) pulmonum vitio, age videamus quo ordine se se spectatorum oculis exhibuerint varia illa quæ modò adnotavimus ægro nostro supervenisse tantæ calamitatis signa.

PRIMÒ igitur collapsis pulmonibus necesse est in dextro cordis sinu subsistat cumuleturque sanguis; ut & in venis quæ cordi sanguinem subministrant, quales sunt jugulares, quæque his iterum imper-

impertinet de cerebro. Deinde venis sic, ut dixi, sanguine differtis usque ad cerebrum, certum est ab iis ubique premi uterique nervorum origines, dum venæ, quæ nihil emittunt, ab arteriis, adhuc sanguinem advehentibus, magis magisque farciuntur & inculcantur. Unde vertigo, aurium tonitus, oculorum caligo, & inordinati incompositique per universum corpus motus, denique stupor seu apoplexia, quippe quæ omnia virissim manant à diversa cerebri compressione.

QUARE non absurdè videor pro causa intermedia horum effectuum posuisse pulmonum convulsionem. At huic ipsi convulsioni præcurrisse ventriculi molestiam sensit & confessus est ipse æger: idè nos quoque hanc ventriculi affectionem pro causa alteram illam ordine antegressâ admittimus. Qui id tandem, dices? Ecquâ necessitate, quæso, pendet pulmonum spasmus ab offensione ventriculi? Nempe id qui fiat non erit intellectu difficile, siquidem velis oculos animumque referre ad naturalem *Paris vagi* distributionem, quod tam ventriculi quam pulmonum usibus infervit. Hinc enim mirari desines, si unius partis noxa alterius offensionem trahat:

hat : præsertim cum id aliæ confirmet communis & quotidiana Medicorum experientia. Fuisse autem revera ventriculum à bile laceſſitum satis ostendit singularis illa, de qua suprà retulimus, ægri nostri constitutio, cui nunquam quisquam elicitus est vomitus, quin primo statim impetu magnam unà promeret bilis sinceræ vim : unde factum est scilicet, ut integris adhuc viribus perpetuâ tentaretur ventriculi anxietate ; deinde, ut, collectis iterum à paralysi viribus, nunquam tamen intervehementes morbi accessiones intercesserint plus dies quatuordecim extra usum seri caprini, aliûſve alicujus medicinæ.

His omnibus diligenter expensis, planum esse arbitror ; primùm, in hoc homine abundâſſe bilem ; inde exasperatum ventriculum ; à ventriculo asperato convulsos pulmones ; hinc præpeditum sanguinis transitum ab altero in alterum cordis thalamum ; eâque re venas sanguine refertas compressisse cerebri nervos ; indeque secutam esse repentinam omnis sensus motûſque cessationem.

NEQUE hoc loco alienum erit animadvertere, talem cerebri compressionem, à pulmonum spasmo oriundam, longè diversos dispareſque posse effectus parere, pro longiore breviorēve ipsius spasmī mota, iterum,

iterumque præt ex toto vel ex parte comprimatur cerebrum. Quando enim spasmus brevi durat, partem duntaxat cerebri attingens, accessionem invitat epilepsia, per iniquam scilicet spirituum ad musculos allegationem : quando verò idem spasmus perseverat, totumque afficit cerebrum, infert apoplexiam ; nimis propter æquam nunc ubique nervorum oppressionem ; eamque lethalem, si vel de vasis nimium (ut exposuimus) contentis unum quodpiam forte quâdam rumpitur, vel in cerebro sit uberior serì secretio : id quod in corpore passim usu venit, quoties obstruuntur venæ. Cujus rei fidem facit testis certè locuples & idoneus, Lowerus, de *motu cordis* agens.

HINC utique intelligitur quemadmodum epilepsia frequens exeat in apoplexiā, quod sæpe factum notârunt Wepferus & alii. At quo tandem pacto in paralysin desinat apoplexia, in præsens ampliandum censeo, ut ad rem abruptam redeam.

NAM & ex remedii à nobis adhibiti naturâ & efficacitate porrò confirmatur sententia nostra de pulmonum spasmō, ut totius mali fomite. Ut enim primū in animum induxi pulmonibus præsentem adesse spasmum, ægro statim præcipio,

ut

174 *Quatenus ad Humores pravos*

ut in proximam morbi accessionem paratum expromptumque habeat spiritum fa lis Armeniaci, de quo sumat triginta ad modum guttas. Ea autem accessio post octo dies, me praesente, incidit. Ex magna stomachi anxietate orta est repente perturbatio cerebri; ea quum invaderet, æger pertimescens sibi brachia in orbem jaestat, ut vertiginem jam illapsam significaret; deinde infaustum illum hebdomadis diem, quo novissime eadem erat deprehensus tempestate, nocturnatim ingeminat. Ego vero, quo fretus eram, spiritum in auxilium yoco, isque dicto citius turbulentam comprimit vertiginem, ægrumque dat sibi. Totâ illâ nocte æger frequentem urinam reddit. Proximo mane, hausto vomitorio, bilem, quallem ante, magnâ copiâ e vomit.

Quare et aliquis, Unde tam subito injecta est saevienti malo mora, durante adhuc mali causâ, bile? Cui ego similem questionem à curiosis naturæ interpretibus otiosè discutiendam in medio relinquo: unde est, ut idem spiritus, infantibus ex dentitione convulsis, aut febrentibus, datus, saevitiam morbi reprimat & refueret, nondum eductis dentibus?

SANE

SANE posthac noster ab omni fuit tentatione liber. Quo faciebat certè haud parum, quod omni ope studioque providimus, ne bilis diu, sive in ventriculo, sive in intestinis cessaret: idque potissimum per lenes utriusque loci purgationes, perque modicam & dilutam vietū rationem (in quibus ut modum servaremus admonuit superstes paralysis) ne hilum morantes præclara illa, quæ hujus morborum speciei tanquam propria & privata prædicantur, remedia; quando mihi facile persuadebam, tamdiu oportere secerni bilem, quamdiu existeret hepar. Hoc unum demum hodie illi superat malum, quod sæpe & vehementius oscitet, quodque stomachi acrem flagitationem audiat, quoties à cibo diutiùs vacat, quo ille solo adjuvento utitur ad temperandam bilis acrimoniam, & defendendas ventriculi fibras.

JAM huic historiæ cōfidentiùs meum subjunxi commentarium, quod eum por-
rò illustrare, atque adeò adfirmare vide-
antur elaborata summi viri, à nobis sæ-
pe laudati, Wepferi, præ manibus nunc
versantia, de venenorum yis & natura
experimenta, quibus ostenditur, venena
nondum commista sanguini, sed in ven-
triculo

Gum Wep-
feri obser-
vationibus
collata.

176 *Quatenus ad Humores pravos*

triculo adhuc stabulantia, plurima di-
ra & horrenda facere facinora, ad lo-
ca etiam maximè distantia : cuiusmodi
sunt, præter dolorem cardiæ, vertigo,
faciei rubor, epilepsia, apoplexia, alia-
que bene multa, istis simillima, quæ nos
in præfato nostro ægro observavimus.

NON equidem aio eosdem planè esse
effectus veneni, atque bilis etiam acer-
rimæ in ventriculo abundantis. Hoc
unum aio, utramque rem suos edere ef-
fectus sola fibrarum ventriculi contacta-
rum irritatione. Quod sanè neutquam
impedit, quò minus utriusque rei effec-
tus ad ventriculum æquè inter se dif-
ferant, ac ad nares differunt inter se
effectus rerum fragrantium ; quas qui-
dem facilè credunt & fatentur omnes ex
solo agere *contactu* nervi olfactorii ;
quanquam effectus præbeant, i. e. odo-
res, inter se dissimillimos. Utque acri-
ora quælibet odorata, sternutamenta
semper, quandoque etiam convulsiones,
& alvi dejectionem movent ; sic & acriora
quælibet ventriculum contingentia (sive titillent, irritent, rodant, u-
rant, vibrent, distrahant, seu alio quo-
vis pacto agitent & pervellant) con-
tractiones parere & convulsiones, aliqui-
que multos naturaliter his *conjunctos*
effectus,

effectus, usque ad extrema corporis; constanter & uniformiter propagare affirmo, tametsi talia irritamenta nunquam intra sanguinis circum admittantur, verum in primarum tantu viarum laterbris subsideant.

CETERUM ut his tandem finem ponamus, operae pretium erit animadvertere de stimulorum genere nulla esse, quæ in ventriculo & intestinis mirabiles dent effectus, quam purgantia & vomitoria, quorum ope vulgo creditur contaminatam sanguinis molem repurgari, corruptamque ejus, atque adeo humorum inde provenientium, partem à sincera segregatam, per communem postea corporis cloacam eliminari foras. Nam id quoque temere perperamque credi existimo.

Coronidis
loco nomi-
natim agi-
tur de vo-
mitoriis;

QUEMADMODUM enim jam supra ostendimus, insigniora illa & funesta veneni juxta & bilis effecta tantum ab ea manare vi, quam brevi in ipsas partium à primo circumfessarum fibras exerunt; ita non dubitamus ostendere, tam purgantia quam vomitoria, suam, si non omnem, saltem notissimam vim & efficacitatem in fibras duntaxat ductus alimentarii exerere, eamque vim cum fibris sic communicatam non minus cedere to-

tius corporis bono, quam ex per vulgata opinione huc usque fieri creditum est.

Quæ doctrina ut melius comprehendiatur, tenendum est in primis, intestina æquè ac ventriculum vestiri tunicâ musculosâ, aliisque præterea cingi instrumentis comprimendi astringendique vim habentibus, cujusmodi sunt diaphragma, muscularique abdominis : quorum licet vires peringentes esse existimârunt nuper homines multi nominis, nos tamen, (abfit verbo invidia) causæ effectricis vim ex ipsis effectibus, ut æquum est, expendentes, per debiles esse putamus ; propterea quod eorum omni molimine ordinatio, fæces ingestorum ad anum non perveniant, nisi unius saltum diei civilis intervallo. Quum autem & fæces ipsæ parvi sint ponderis, & spatum transmittendum liberum sit ; utique appareat, neque momentum, neque, quod consequas est, vim applicatam magnam esse posse. Ut autem ita se res habeat in statu integro, quamdiu ab externa vi immunis est corporis ipsius machina ; experientia tamen constat, easdem vires, medicaminum operâ, multum augeri posse, sic ut uno impetu celeriterque queant ingesta vel à ventriculo sursum versus rejici, vel per flexuosum intestinorum iter usque ad a-

num dejici; illud scilicet vomitorii, hoc purgantis ope.

AD vomitum quod attinet, maximè si spectemus impetum, quo rejiciantur res in ventriculum demissæ, haud gravatè mihi ab omnibus concessum iri confido, ejus genuinam caussam neutram eſſe posse auctas ad ventriculum secretiones, quin potius summam ventriculi à stimulo urgente vellicationem: cuius rei certissimo indicio sunt & nausea, & anxietas, & salivæ circa fauces exaggeratio, quæ proximè præcurrunt omnem vomendi nifum; quibus adde fidum Wepferi testimoniū * cui in cane vivo, cuius abdomen resciderat, ob oculos apparuit ventriculus subinde succussus & convulsus,

PURGATIONIS parēm esse rationem apparebit, si demonstratum dedero, non posse secretiones ad intestina auctas alvum solvere & citare hominis rectè valentis. Id autem perspicuum fiet ex insigni vasorum tam lacteorum, quam cæterorum pitissantium & sorbillantium efficacitatem; quam non solum partes cibis fluentiores, eodemque loci depositæ secretiones, prorsus intercipiantur, & in orbem sanguinis prius transferantur, quam

M 2. ad

* Cap. xv. Hist. I. Observ. annex.

ad annum deveniant; sed præterea multa liquorum pondo liberalius fortè hausta, quæ similiter intercipi indies observantur, extra ullum liquatæ alvi signum.

UNDE primùm colligo, ex liquorum ad intestina affluentia non fieri diarrhoeam, seu alvi profluvium. Deinde malè æstimari secretionum ad intestinæ modum ex modo dejectionis.

CONTRA, si ponamus eodem planè modo procedere purgantia atque vomitoria, sciz. ut in intestinis comprehensa vehementi compressione proruant & præcipitent, facile intelligetur, quoniam pacto possit accidere diarrhoea extra secretionum incrementum. Nam huc profectò satis liquorum fluit ad profusionem alvi efficiendam; quum initâ ratione perhibetur, ex hepate ad intestinæ uno die civili tria admodum emanare bilis pondo, idemque temporis succi pancreatici uncias quatror & viginti: præterea innumeras esse glandulas, quæ suos quæque liquores eòdem mandent: ad summam, ex singulis ferè intestinorum punctis priuos derivari liquores, de quibus adi Ruy-schii thesauros.

H̄is ita positis, ultrò sequitur, ad profusionem alvi nunquam deesse satis materiae: prohiberi tamen eam per ingen-

tem

tem siphonum forbillantium numerum, quorum intercessione efficitur, ut in corpore integro ne vel guttula istius materiae ad annum perveniat; nisi si quæ fortè se immisceat accrescatque alvi fæcibus. Sin intestina adventitio quopiam adurgentur stimulo, iisque similis impingatur vis, atque vomenti stomacho (qua de suprà diximus) necesse est, hoc in statu, ut prorsus defraudentur siphunculi forbillantes, & universa simul liquida usque ad annum catervatim ferantur. Inter purgandum verò adesse hoc à stimulo irritamentum, nemini obscurum esse potest, quum omnem purgationis impetum semper antecedant intestinorum turbæ, alvique quædam tormenta, deinde consequatur ejusdem agitatio & dejectio: (prorsus ut in vomitu anxietatem stomachi nauseamque excipit violenta liquorum sursum versus expuitio:) mox, per agitationem illam, decussi intestinorum fibris, quas modò fodicabant, stimuli ex parte simul evacuentur, eaque de re quædam fiat remissio; donec pars stimulorum superstes iterum ad fibras subsidat, easque jugi irritatione sollicitet ad novam contractionem, unde nova sequatur dejectio.

HINC

HINC utique intelligitur, purgantium vires non nisi gradatim frangi & immixti, fusionemque alvi sponte naturæ paulatim consistere.

AD hypercatharsin, ex frigore sub purgatione natam, quod attinet, ejus ratio facile inietur ex iis quæ superiore dissertatione diximus de vi & natura frigoris. Ibi enim ostendimus, per frigus multum contendи vasa illa interna quæ externis inalgescentibus respondeant; eamque ob cauissam ita acui eorum sensum, ut res quæque levissimæ, si interveniunt, stimulorum fortium vicem gerant: secretiones etiam hoc in casu plurimum augeri animadvertisimus: quod idem licet tempore purgationis medicinalis fieri fateamur (cum à quovis, cùjusquemodi sit, stimulo passim proliciantur secretiones) negamus tamen ex hujusmodi secretionum auctu provenire posse liquationem alvi, nisi præterea accedat intestinorum pressio & contractio vehemens, quâ solâ interveniente sit, ut tubuli forbillantes suâ preventur portione.

SED & alia est præterea causa, quam obrem, purgationis tempore, secretiones ad intestina vergant, nimirum insuetus id temporis intestinorum æstus (quo de videas

videas licet epistolam Bruneri ad Wepferum de *Jalapio*) quæque huic conjuncta est vis magna humiditatis attrahendæ; quam quidem caloris vim experimentis docet Keilius in disquisitione altera *Statice* suæ *Britannicae* annexa. Cujus rei mihi quoque aliquando incidit exemplum luculentum, in homine adolescente, febri correpto, cui accesserat diarrhoea, cum extremo stupore sensuum. Is cum nihil planè ore haurire vellet, quanquam immoderato æstu totus torreficeret, quo humectaretur, jubeo in aquam egelidam immergi pedes: quo facto, protinus aquæ mitum cerno in vase decrementum; deinde ejusdem vixdum coloratæ è vestigio impetuosam, more cataractæ, per anum effusionem. Quæ tamen (sat scio) nunquam isthac fæc proruisset foras, nisi eodem tempore adficiasset diarrhoea.

Ex hac æstuantium corporis partium humoris attrahendi sorbendique facultate intelligitur, qui rerum valde inflammantium stimulantiumque operâ (cujus generis sunt hydragoga omaia,) in ascite deriventur aquæ ad intestina, indeque per posticum emittantur.

Quumque ulcera per vasorum ruptorum hiantiumque laxitatem, perque copio sum

piosum liquorum concursum, plerumque contumacia reddantur, hinc quoque intelligitur, qui fiat ut illorum curationi tantopere subveniant purgantia. Nempe quia sex octo horarum spatio maximum ea foveant ad intestina calorem, unde haec vicissim magnam ad se allicitant humorum vim & copiam, per anum mox egerendam, sicque totum corpus exsiccatur; insignis etiam & perpetua quaedam fiat a partibus longinquis revulsio.

QUOD si ponamus partem stimulorum ingredi circum sanguinis, cumque eo una totum obire corpus, perspicuum erit, qui, ex modico purgantium usu, universo corpori novum accedat robur. Nihil enim certius, quam stimuli medios, lassatas corporis partes reficit & instaurat, cum eo tamen ne liquorum vim aduersus vasa nimio plus augeant; id quod a purgantibus per revulsionem modo dictam cavetur.

Ex hac omni de purgantibus disputatione confessum iri spero, ad alvi fusionem, seu diarrhoeam (ubi integræ sunt siphunculorum pitissantium vires) opertore, ut hospitantis materiae aucta sit ad intestina celeritas, quæ quidem nunquam non adest, in omni purgatione leni, aut
vehementi.

vēhementi, ab externis aut internis me-
dicamentis, ab ipsius corporis tempera-
tione ordinaria; aut inordinatis animi
motibus, aut si quæ aliæ sint purgationum
causæ. Deinde facilè decerni, quando
frequentiores eventuræ sint alvi dejectio-
nes, extra violentam intestinorum con-
tractionem: nempe quoties cessat tubu-
lorum pitissantum actio: tum enim de-
jectio colluvies quædam erit ex omnibus
rebus ad intestina promiscuè ruentibus;
eademque totminibus atque violentiā
carens.

De affectu coeliaco, si ab intestino-
rum lœvitate disjungitur, dubito, an in-
ter morborum species nominatim debeat
recenseri; quippe qui multùm suspicet;
chylosam non esse illam, quæ pro chy-
losa vulgo habetur, materiem.

His ita expositis, ob oculos versantur
quatuor stimulantum genera, quæ, pro
cujusque gradu, effectus tortiuntur lon-
gè diversos.

PRIMUM genus magisiam complecti-
tur venenorum partem, quorum aculei
adèò sunt acres & vehementes, ut è ve-
stigio fibras sibi obvias carpant, pungant,
yellicent; neque citius in ventriculo dis-
solvantur, quàm omnia disturbent & per-
vertant, pylorum juxta & cardiam coti-
nuntur.

N stringant

stringant, vehementiâque suâ extrema disclusasque corporis partes in consensum rapiant, indeque uno quasi iectu & contagione universas corporis vires feriant & prostrerant, dum ipsum veneni corpus adhuc in ventriculi sinu utrinque clauso continetur. Quod si venena non liquantur prius quam ad intestina perveniant, isthic demum suas excitant tragedias.

A L T E R U M genus constituant vomitoria, quorum stimuli ita celeriter dissolvuntur, atque ita acriter pungunt ventriculum, ut ejus constrictiōnem navent, prius quam ad intestina perveniant. * Hoc autem interest, quod cardiam non occludant, verum isthac se exonerent. Quod etiam venena praestant, si modò oxyus magna hauriatur tenuoris cujuspiam liquidī copia, ad frangendas & interrupendas admissi hostis vires.

T E R T I U M genus constat purgatiis, quæ, nisi nimiâ dantur copiâ, nunquam cident vomitum; verum ad tres quatuorve horas placide conquiescent, donec ad intestina tandem delata dissolvantur: quo facto, cuncta isthic stabulantia, ~~enamq; iunctio boligmo; omnis iup; flatoq; illa;~~

* Willif. Pharm. Ration. S. 2. c. 1. Wepfer. de Cicut. aquat. c. 8.

lantia, calcaribus suis, quemadmodum exposuimus, ad anum agunt, ruunt, deturbant.

et QUARTUM genus eorum est, quæ neve stomachum, neve intestina ita permovent, ut inibi comprehensa vel sursum vel deorsum pellant; sed tamdiu circa vasa lactea desident, quoad ab iis penitus absorbeantur, priusquam ad annum perveniant.

Hujus generis innumeræ sunt species, quæ pro diversâ indole diversos aortæ ramos afficiunt: qui quidem rami inter se mirum quantum differunt, sive eorum species à corde distantiam, sive ad truncum suum inclinandi rationem, sive longitudinem, sive latitudinem, seu flexus & anfractus, seu numerum & discrimen ramulorum perpetuò subolescentium: ne plura huc spectantia congerant: quorum tamen operâ fit, ut de medicamentis hoc duntaxat hunc, illum illud locum contingat, suoque quodam jure afficiat; utque potulentorum modo respondeat non occulta & inseniliis corporis perspiratio, sed urina.

Ex eodem fonte solutiones habent sexcenta alia problemata Statica & Hydraulica. Quod nemini facile dubium esse potest, qui animo complectitur quam multi-

188 *Quatenus ad Humores prævos;*
multifariam à simplici stimulo afficiatur
via alimentaria.

Huc igitur in primis sese ut conver-
tant Medici, si quid apud alios mea va-
leret auctoritas, equidem auctor forem;
ne solum intenti, uti sit, humorum de-
generum correctioni, præteritâ valorum
labefactorum curâ, oleum operamque a-
liud agendo ludant.

F I N I S.

Operarum Errata sic corriget lector.

Pag. 1. verf. 13. *lege sine.* II. 5. 1. *solicitis.* Ib. v. 15. 1.
subjectum. 22. II. 1. *unum.* 25. 7. *dele* — 40. 3. 1.
permittas. 61. 28. pro 17. 1. 6. Ib. v. 27. pro 8. 1. 7. 78.
14. pro vulgaribus de, t. de vulgaribus. Ib. v. 28. 1. *judicium.*
18. 23. 1. *illarum.* 100. 6. 1. *κατασταγμος.* 120. 8. 1.
longiusve. 142. 7. 1. *exploratiūs.* 156. 2. 1. *refoluci.* 379.
25. 1. *efficacitate.*

Præterea, ubi erratum est in charactere diligendo, illa queque ad eis
medica letteris manus:

